

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
Дніпропетровська державна фінансова академія
КАФЕДРА БЮДЖЕТУ ТА КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СПРАВИ

БЮДЖЕТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Навчально-методичний посібник

Дніпропетровськ – 2010

УДК 336.14:338.244.42
ББК 65.261.3

*Рекомендовано
Міністерством освіти України
як навчально-методичний
посібник для студентів
вищих навчальних закладів*

**Рецензенти: д.е.н., проф. Ковальчук К.Ф.,
д.е.н., проф. Мещеряков А.А.**

Гордієнко В.О., Тимошенко М.В.
Бюджетний менеджмент: Навчально-методичний посібник –
Дніпропетровськ: ДДФА, 2010. – 158 с.

У навчально-методичному посібнику висвітлюється практика і організація роботи з бюджетного менеджменту. Особливу увагу приділено стратегічному плануванню з використанням сучасної комп'ютерної техніки і впровадженню програмно-цільового методу. Семінарські і практичні заняття допоможуть активно засвоїти матеріал курсу лекцій, перевірити отримані знання студентів і набуті практичні навички.

Навчально-методичний посібник призначений для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, викладачів, наукових і практичних працівників.

ISBN 966-8866-14-2

© В.О. Гордієнко,
М.В. Тимошенко 2010
© ДДФА, 2010

ЗМІСТ

Вступ.....	5
<i>Програма навчальної дисципліни.....</i>	<i>7</i>
Тема 1. Сутність і складові бюджетного менеджменту	11
1.1. Методичні поради до вивчення теми.....	11
1.2. План та методичні рекомендації до семінарського заняття 1.....	12
1.2.1. Завдання для самостійної роботи.....	14
1.3. План та методичні рекомендації до семінарського заняття 2.....	17
1.3.1. Завдання для самостійної роботи.....	20
Тема 2. Структура бюджету держави як об'єкта управління.....	26
2.1. Методичні поради до вивчення теми.....	26
2.2. План та методичні рекомендації до семінарського заняття 1.....	27
2.2.1. Завдання для самостійної роботи	29
2.3. План та методичні рекомендації до семінарського заняття 2.....	33
2.3.1. Завдання для самостійної роботи	35
2.4. План та методичні рекомендації до семінарського заняття 3.....	39
2.4.1. Завдання для самостійної роботи	42
2.5. План та методичні рекомендації до практичного заняття 1.....	48
2.5.1. Завдання для самостійної роботи	50
2.6. План та методичні рекомендації до практичного заняття 2.....	53
2.6.1. Завдання для самостійної роботи	54
Тема 3. Бюджетне планування.....	57
3.1. Методичні поради до вивчення теми.....	57
3.2. План та методичні рекомендації до практичного заняття 1.....	58
3.2.1. Завдання для самостійної роботи	60
3.3. План та методичні рекомендації до практичного заняття 2.....	62
3.3.1. Завдання для самостійної роботи	69
3.4. План та методичні рекомендації до практичного заняття 3.....	69
3.4.1. Завдання для самостійної роботи	76

Тема 4. Виконання бюджету.....	79
4.1. Методичні поради до вивчення теми.....	79
4.2. План та методичні рекомендації до семінарського заняття.....	79
4.2.1. Завдання для самостійної роботи	84
4.3. План та методичні рекомендації до практичного заняття.....	90
4.3.1. Завдання для самостійної роботи	91
Тема 5. Облік виконання бюджету.....	95
5.1. Методичні поради до вивчення теми.....	95
5.2. План та методичні рекомендації до семінарського заняття.....	95
5.2.1. Завдання для самостійної роботи	99
5.3. План та методичні рекомендації до практичного заняття.....	107
5.3.1. Завдання для самостійної роботи	108
Тема 6. Звітність про виконання бюджету.....	114
6.1. Методичні поради до вивчення теми.....	114
6.2. План та методичні рекомендації до семінарського заняття.....	115
6.2.1. Завдання для самостійної роботи	116
Тема 7. Контроль за виконанням бюджету.....	121
7.1. Методичні поради до вивчення теми.....	121
7.2. План та методичні рекомендації до семінарського заняття.....	121
7.2.1. Завдання для самостійної роботи	123
Тема 8. Світовий досвід бюджетного менеджменту.....	129
8.1. Методичні поради до вивчення теми.....	129
8.2. План та методичні рекомендації до практичного заняття.....	130
8.2.1. Завдання для самостійної роботи	137
<i>Тематика курсових робіт та методичні рекомендації до їх виконання.....</i>	<i>140</i>
<i>Порядок та критерії оцінки знань студентів з дисципліни при поточному та підсумковому контролі.....</i>	<i>144</i>
ЛІТЕРАТУРА.....	151

ВСТУП

Сьогодні в Україні проблеми управління бюджетом належать до найгостріших в соціально-економічному контексті. На жаль, як не прикро це констатувати, але нинішня українська бюджетна практика багато в чому ґрунтується на засадах адміністративно - командної системи, що проявляється в збільшенні долі трансфертів у доходах місцевих бюджетів. Розгляд формування доходів місцевих бюджетів свідчить про їх недостатність для забезпечення покладених на органи місцевого самоврядування функцій і завдань, про відсутність відповідних умов для зміцнення і розширення власної дохідної бази, незацікавленість місцевої влади у збільшенні податкового потенціалу території та ефективному використанні бюджетних коштів.

Бюджет зазнає суттєвого впливу політичної кон'юнктури: групових або регіональних інтересів, календарю виборчого процесу. Це призводить або до зриву бюджетного процесу (бюджет практично ніколи не приймався в термін визначений Бюджетним кодексом), або до прийняття такого бюджету, що не відповідає соціально - економічним інтересам держави. Взагалі можна констатувати факти про відсутність сучасних бюджетних технологій, форм і методів менеджменту, планування бюджету на середньострокову і довгострокову перспективу, цілеспрямованості і прозорості бюджетних видатків.

Розроблений авторами навчально-методичний посібник «Бюджетний менеджмент» спрямований на висвітлення практики і організації роботи з управління державними фінансами. Особливу увагу приділено стратегічному плануванню з використанням сучасної комп'ютерної техніки і впровадженню програмно-цільового методу. (3-я тема 57)

Автори вважають, що бюджетне планування є стрижневою основою бюджетного процесу. Який бюджет затверджений, такий і виконується. Певні корективи в процесі виконання можуть бути внесені, однак аксіомою є те, що коли затверджено необґрунтований, недоцільний і неефективний бюджет, то за умови найкращого його виконання він не стане кращим - усі його негативні сторони залишаться. Тому всі проблеми бюджету мають вирішуватись у процесі бюджетного планування. Бюджетне планування - це інструмент менеджменту, спрямований на підвищення ефективності економіки, що здійснюється шляхом встановлення бюджетних цілей не тільки на наступний (плановий) рік, а й на перспективу, зокрема, середньострокову (до трьох років), багатострокову (5 -10 років). Плануванню в кожній країні приділяється величезна увага з боку всього суспільства. Це виявляється у висвітленні його в пресі, його доступності кожному громадянину, всебічному обговоренні в

органах законодавчої влади, прискіпливому вивченні в різних комісіях, в експертизі фахівців та ін.

У більшості розвинутих країн світу в процесі бюджетного планування застосовується складання проекту бюджету не тільки на наступний рік, а й на перспективу. До цих країн належать Австралія, Австрія, Канада, Данія, Фінляндія, Німеччина, Нідерланди, Швеція, Великобританія, Росія, Сполучені Штати Америки, Угорщина та інші. Не в усіх країнах середньостроковий бюджетний план стає Законом, але він є обов'язковим елементом Закону, який береться до уваги і підлягає щорічному коригуванню та уточненню. Мета такого планування-формування (в окремих випадках - затвердження) бюджетних цілей та основних показників на кілька років вперед, а не лише безпосередньо на наступний рік.

Розроблений авторами навчально-методичний посібник «Бюджетний менеджмент» містить методичні рекомендації до семінарських і практичних занять. Семінарські і практичні заняття розроблені згідно з навчальною програмою дисципліни «Бюджетний менеджмент». У посібнику широко використовуються активні методи навчання з використанням ПК, теоретичні і практичні ситуаційні завдання, тести.

Зокрема, тема «Бюджетне планування» розкривається в практичних заняттях:

- планування за допомогою методу екстраполяції(трендів);
- планування за допомогою кореляційно-регресійного аналізу.

При проведенні цих практичних занять використовуються можливості електронних таблиць Excel. Завдання для самостійної роботи студентів також передбачають роботу студента на ПК.

В практичному занятті «Планування бюджету за ПЦМ» аналізуються реальні проблеми розвитку малого підприємництва в Дніпропетровському регіоні на основі яких встановлюються завдання цільових програм і показники оцінки.

Відмінності навчально-методичного посібника від інших складається в тому, що в ньому наведено алгоритми розв'язання реальних завдань щодо планування бюджету, впровадженню програмно - цільового методу з використанням комп'ютерних технологій.

Семінарські і практичні заняття допоможуть активно засвоїти матеріал курсу лекцій з дисципліни «Бюджетний менеджмент», перевірити отримані знання студентів і набуті ними практичні навички.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

№ теми	Назва теми
1.	Сутність і складові бюджетного менеджменту
2.	Структура бюджету держави як об'єкта управління
3.	Органи оперативного управління бюджетом
4.	Бюджетне планування
5.	Виконання бюджету
6.	Облік виконання бюджету
7.	Звітність про виконання бюджету
8.	Контроль за виконанням бюджету
9.	Світовий досвід бюджетного менеджменту

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Сутність бюджетного менеджменту. Система управління бюджетом. Складові бюджетного менеджменту. Визначення бюджетного менеджменту. об'єкт і суб'єкт бюджетного менеджменту. Предмет бюджетного менеджменту, як навчальної дисципліни. Складові елементи організації бюджетного процесу. Органи управління бюджетом. Етапи і методи управлінської діяльності в бюджетному процесі.

ТЕМА 2. СТРУКТУРА БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВИ ЯК ОБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ

Суть і структура бюджету держави як об'єкта управління. Бюджет як економічна категорія. Класифікація видатків та форми бюджетного фінансування. Бюджетний дефіцит. Його принципи, наслідки та межі. Склад і структура бюджетної системи України.

ТЕМА 3. ОРГАНИ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТОМ (НЕ РАСКРЫТО)

Міністерство фінансів України – центральний орган державної виконавчої влади в сфері фінансової діяльності. Організації при Міністерстві фінансів України: Державна Контрольно-ревізійна служба України та Казначейство. Завдання, функції структура. Податкова адміністрація України: завдання, функції, структура. Рахункова палата України: завдання, функції, структура

ТЕМА 4. БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ

Зміст і структура бюджетного процесу. Бюджетний регламент. Робота, яка передуює складанню проекту бюджету держави. Завдання і методологія планування доходів бюджету. Інформаційне забезпечення планування доходів. Планування видатків на економічну діяльність держави. Планування видатків за окремими статтями кошторису. Бюджетне планування в Україні на сучасному етапі

ТЕМА 5. ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ

Поняття та принципи виконання бюджету. Розпис доходів і видатків. Система стягнення доходів до бюджету в Україні. Податковий менеджмент. Джерела формування та напрямки використання грошових коштів бюджету. Касове виконання бюджету: поняття, сутність, системи. Бюджетна класифікація видатків. Поняття бюджетного фінансування та його організація.

Методи і види фінансування із державного бюджету. Організація фінансування із місцевого бюджету. Касове виконання видаткової частини бюджету. Бюджетні потоки і їх види. Регулюючі загальнодержавні потоки. Бюджетні трансферти і порядок їх виділення та перерахування. Бюджетні позички: порядок видачі та погашення. Взаємні розрахунки між бюджетами: причини виникнення та проведення. Взаємозалік коштів по фінансуванню в рахунок погашення недоїмки по належних до бюджету платежах: порядок проведення. Вилучення коштів на користь державного бюджету.

ТЕМА 6. ОБЛІК ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ

Організація обліку виконання бюджету. Баланс виконання бюджету. Облік грошових коштів бюджету. Облік доходів бюджету. Облік видатків бюджету. Визначення результатів виконання бюджетів. Облік взаємних розрахунків у період виконання бюджетів з переданих та одержаних коштів. Рахунки, призначені для обліку взаємних розрахунків і коштів переданих та одержаних. Облік бюджетних позичок. Синтетичний і аналітичний облік видачі та погашення бюджетних короткострокових позичок складання заключного балансу з виконання бюджету. Особливості обліку виконання сільських і селищних бюджетів.

ТЕМА 7. ЗВІТНІСТЬ ПРО ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ

Звітність розпорядників коштів, які фінансуються із Державного і місцевого бюджетів. Звітність органів Державного казначейства про виконання Державного бюджету. Склад звітних документів, терміни і порядок їх подання. Порядок і терміни затвердження звіту про виконання бюджету.

ТЕМА 8. КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ БЮДЖЕТУ

Сутність і призначення бюджетного контролю. Органи державного бюджетного контролю в Україні. Методи бюджетного контролю. Порядок проведення ревізій Державного контрольно-ревізійною службою. Контрольно-ревізійна робота з бюджету, її завдання та напрями. Організація і планування ревізій і перевірок. Порядок проведення ревізій щодо складання і виконання бюджету. Оформлення і реалізація результатів ревізій.

ТЕМА 9. СВІТОВИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Світовий досвід бюджетного менеджменту. Управління бюджетним процесом в розвинутих країнах. Демократичний вибір бюджетних пріоритетів. Політичний механізм бюджетних рішень.

Органи оперативного управління бюджетом та бюджетного контролю. Виконання бюджету і бюджетний контроль ефективність використання коштів. Регулювання міжбюджетних відносин.

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

1.1. Методичні поради до вивчення теми

Студенти повинні розуміти що, взагалі управління - процес взаємодії одних елементів системи на інші. Кожна система управління, в тому числі і бюджетна, складається із об'єкта і суб'єкта управління. Таким чином складові бюджетного менеджменту визначаються загальними функціями управлінської діяльності .

Інформація про стан об'єкта потрапляє суб'єкту де персони приймаючи рішення її оцінюють і виконують керуючі дії.(рис.1).

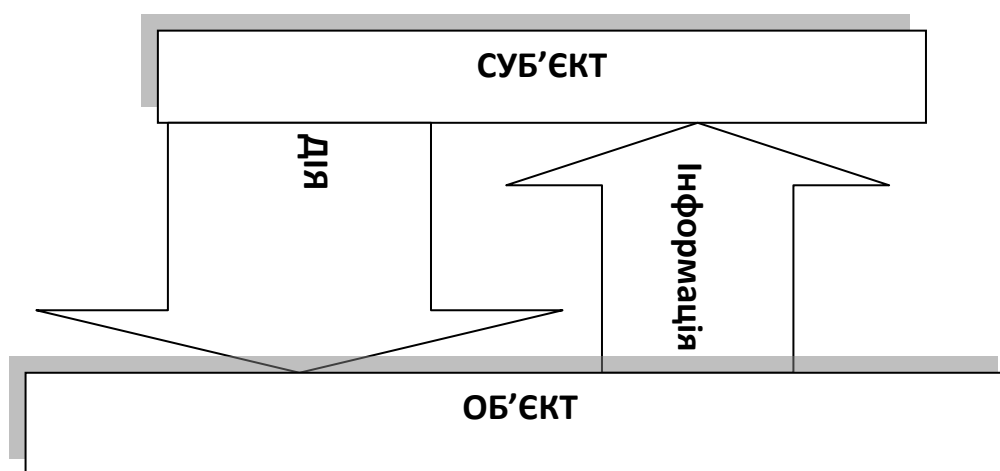

Рис. 1. Процес управління

Студенти повинні засвоїти наступне, що Бюджетний менеджмент — це процес управління бюджетними ресурсами. Об'єктом виступає бюджет, суб'єктом — органи управління бюджетом. Предметом бюджетного менеджменту є управління бюджетним процесом. Бюджетний процес характеризує і відображає систему управління бюджетом, яка в свою чергу включає:

- 1) органи управління бюджетом;
- 2) структуру бюджетного процесу та методологію бюджетної діяльності.

Потрібно зосередити увагу студентів на органах управління бюджетом:

- законодавчої влади;
- виконавчої влади;
- не фінансового профілю.

Розглядаючи сучасну літературу студенти повинні прийти до визначення змісту бюджетного процесу — це процес складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів усіх рівнів. Вони повинні мати тверде уявлення, що усі стадії бюджетного процесу повторюються постійно, щорічно, а бюджет складається і затверджується на рік, який має назву бюджетного року, або бюджетного періоду. В Україні він співпадає з календарним роком: з 1 січня по 31 грудня.

1.2. План та методичні рекомендації до семінарського заняття 1

Тема **Бюджетний менеджмент та його роль у семінарського бюджетному процесі заняття**

Мета заняття: поглибити, систематизувати та узагальнити знання студентів про сутність, призначення та роль бюджетного менеджменту.

План заняття:

1. Сутність бюджетного менеджменту.
2. Складові бюджетного менеджменту.
3. Органи управління бюджетом.

Питання для обговорення

1. Розкрити поняття управління.
2. Об'єкт, предмет і мета бюджетного менеджменту.
3. Складові бюджетного менеджменту.
4. Стратегічне планування(прогнозування).
5. Планування реалізації стратегії(поточне бюджетне планування)

Методичні рекомендації до семінарського заняття

Потрібно звернути увагу на поняття **управління, об'єкта і суб'єкта управління.**

В процесі обговорення потрібно засвоїти, що **Бюджетний менеджмент** — це процес управління бюджетними ресурсами. **Об'єктом** виступає бюджет, **суб'єктом** — органи управління бюджетом. **Предметом** бюджетного менеджменту є управління бюджетним процесом.

Потрібно зосередити увагу студентів на складових бюджетного менеджменту, **до яких відносимо** :

- стратегічне планування(прогнозування);
- планування реалізації стратегії (поточне бюджетне планування);
- організація виконання розроблених планів;
- облік;
- контроль.

Необхідно зазначити, що основна і визначальна складова менеджменту — *стратегічне планування* — практично не реалізується в Україні. Її реалізація цілком покладається на органи законодавчої влади. Так Верховна Рада України розглядає і приймає на кожний рік бюджетну резолюцію (перша була прийнята 7 липня 1995 року), яку вона передає виконавчим органам. Але бюджетна резолюція, в якій кількісно встановлюються конкретні показники на поточний рік, не виконує в повній мірі задачі стратегічного планування.

Стратегічне планування (або стратегія), це насамперед постановка глобальних, довгострокових, кількісних, або можливо і якісних цілей. Стратегічне планування здійснюється на три, п'ять, або більше років чим забезпечується досягнення довгострокової мети. Метою стратегічного планування може бути: структурна перебудова промисловості(**впровадження новітніх укладів економіки**), вирішення питання енергетичної безпеки держави(**диверсифікація поставок газу і**

нафти, перехід на альтернативні джерела отримання енергії) підвищення тривалості життя громадян і таке інше. А бюджетна резолюція на наступний рік з конкретними показниками бюджету це-поточне бюджетне планування(або тактика) **основана на динаміці економічних показників.**

Виконання бюджету. Ця стадія бюджетного процесу включає заходи з виконання дохідної і видаткової частин кожного із бюджетів. Ця і попередня стадії бюджетного менеджменту покладаються на органи виконавчої влади і оперативного управління бюджетом і виконуються ними в рамках бюджетного процесу.

Облік - забезпечує суб'єкт управління необхідною інформацією про стан об'єкта. Від прийняття своєчасних і правильних рішень з питань планування і виконання бюджету залежить ефективність управлінської діяльності. Ці рішення можуть бути прийняті тільки на основі аналізу відповідної інформації, яка характеризує стан об'єкта управління (бюджету) на певну дату чи за певний проміжок часу. Правильність в прийнятті рішень залежить ще і від кваліфікації бюджетних працівників і від методів які вони застосовують

Контроль за виконанням бюджету здійснюється на всіх етапах бюджетного процесу. В процесі бюджетного планування використовується насамперед попередній контроль, який здійснюють абсолютно всі учасники бюджетного процесу (органи управління, а також підприємства, організації та установи). В процесі виконання бюджету здійснюється поточний контроль. Цей контроль здійснюють як органи державної влади та управління, так і спеціалізовані служби фінансового контролю - ДПА, ДКРС, Рахункова палата, ДКУ, Аудиторська палата і аудиторські фірми, Слід звернути увагу на те, що в економічно розвинутих країнах контроль здійснюється також і безпосередньо громадянами. Тобто контроль забезпечується, насамперед, гласністю і відкритістю бюджетного процесу, що в свою чергу впливає і на контрольні органи. В таких умовах їх діяльність стає більш відкритою, а результати можуть бути перевірені.

Потрібно також звернути увагу на групи органів управління бюджетом. Розглянути їх по таким групам:

1.Органи законодавчої влади:

- Верховна Рада України;
 - ради народних депутатів усіх рівнів.
2. Органи виконавчої влади:
- Кабінет Міністрів України;
 - Міністерство фінансів України та територіальні фінансові органи;
 - ДКРС;
 - ДКУ;
 - ДПА
 - обласні та районні державні адміністрації;
 - Рахункова палата.

Слід зазначити, що органи оперативного управління бюджетом, забезпечують підготовку проекту відповідного бюджету і його виконання.

3. Органи не фінансового профілю. Виконуючи покладені на них функції, вони також пов'язані з бюджетом. Ці органи пов'язані з бюджетом по лінії формування доходів, оскільки їм надано право нараховувати і стягувати певні платежі (мити) і штрафні санкції (штрафи за порушення митних правил, за порушення екологічного законодавства, правил полювання та риболовства, користування водними, лісовими та іншими природними ресурсами, законодавства в сфері ціноутворення).

Ключові терміни і поняття

об'єкт і суб'єкт управління.

- стратегічне планування(прогнозування);
- планування реалізації стратегії(поточне бюджетне планування);
- організація виконання розроблених планів;
- облік;
- контроль.

1.2.1. Завдання для самостійної роботи

Теми для підготовки доповідей та рефератів

1. Громадський контроль в розвинутих країнах світу.
2. Реалізація бюджетної стратегії і тактики на Україні.
3. Реалізація бюджетної стратегії і тактики провідними країнами світу.
4. Робота органів оперативного управління бюджетом

Тестові завдання

1.Організація бюджетного планування передбачує такі етапи:

- а) складання;
- б) виконання, затвердження, складання, розгляд;
- в) розгляд, затвердження.

2. Назвіть документ, в якому визначаються основні напрямки бюджетної політики України на рік:

- а) бюджетний запит;
- б) бюджетна програма;
- в) розпис доходів і видатків;
- г) бюджетна резолюція.

3. Державний бюджет України затверджується на період, що має назву:

- а) бюджетного року;
- б) бюджетного періоду;
- в) бюджетного циклу;
- г) усі відповіді вірні.

4. Регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням та виконанням бюджетів – це:

- а) бюджетний устрій;
- б) бюджетна програма;
- в) бюджетний процес.

5. На яких стадіях бюджетного процесу здійснюється фінансовий контроль і оцінка ефективності використання коштів?

- а) на стадії формування бюджету;
- б) на стадії виконання бюджету;
- в) вірно а і б.

6. Суб'єктами державно-кредитних відносин з боку держави виступають:

- а) НБУ;
- б) МФУ (зокрема, Державне казначейство України);
- в) Кабінет Міністрів;
- г) всі відповіді вірні.

7. Обслуговування державного боргу здійснюється:

- а) Верховна Рада;

- б) Рахункова палата;
- в) Міністерство фінансів України;
- г) Кабінет Міністрів.

8. Рахункова палата України підпорядкована:

- а) Кабінету Міністрів;
- б) Президенту;
- в) Верховній Раді;
- г) здійснює діяльність як самостійний орган державного фінансового контролю.

9. При МФУ не здійснюють діяльність наступні органи:

- а) Податкова адміністрація;
- б) Управління Пенсійного фонду;
- в) Державне казначейство;
- г) Контрольно-ревізійна служба.

10. Назвіть документ, в якому визначаються основні напрямки бюджетної політики України на рік:

- а) бюджетний запит;
- б) бюджетна програма;
- в) розпис доходів і видатків;
- г) бюджетна резолюція.
- г) міністр фінансів. убрать

11. Основні функції КРУ:

- а) складання відповідного бюджету і затвердження його виконання ;
- б) контроль за цільовим, раціональним і правильним використанням коштів;
- в) за своєчасним виконанням Державного бюджету.

12. Який фінансовий орган виконує функцію контролю за утворенням, погашенням внутрішнього і зовнішнього боргу України?

- а) ДПА;
- б) КРУ;
- в) рахункова палата;
- г) ДКУ.

13. Не фінансові органи оперативного управління бюджетом:

- а) бюджетний комітет;
- б) рахункова палата;
- в) митний комітет;
- г) КРУ;
- д) рахункова палата;
- е) МФУ.

14. Який фінансовий орган здійснює контроль за повнотою, правильністю і своєчасністю розрахунків за всіма ланками бюджетної системи?

- а) КРУ;
- б) МФУ;
- в) рахункова палата;
- г) ДПА.

15. Який фінансовий орган виконує функцію контролю за цільовим, раціональним і правильним використанням коштів?

- а) ДПА;
- б) КРУ;
- в) МФУ;
- г) рахункова палата

Бібліографічний список до семінарського заняття

[1,2,48,50,51,55,57,66,67,69]

1.3. План та методичні рекомендації до семінарського заняття 2

Тема семінарського заняття:	Складові елементи організації бюджетного процесу. Органи управління бюджетом.
Мета заняття:	оволодіти знаннями з організацією та структурою і функціями органів управління бюджетним процесом.

План семінарського заняття

1. Організація бюджетного процесу за Бюджетний кодексом
2. Система органів МФУ: завдання, функції, структура:

3. ДКУ: завдання, функції та структура.
4. ДПА України: завдання, функції, структура.
5. ДКРС України: завдання та функції;
6. Рахункова палата України й завдання, функції, перспективи розвитку;

Питання для обговорення

1. Організація бюджетного процесу за Бюджетний кодексом.
2. Стадії бюджетного процесу.
3. Основні завдання бюджетного процесу.
4. Групи органів управління бюджетом;
5. Міністерство фінансів: завдання та функції;
6. Мінфін АРК, обласні і міські (міст Києва і Севастополя) фінансові управління державних адміністрацій;
7. Міські та районні фінансові відділи.
8. Контрольно-ревізійна служба України: завдання та функції;
9. Державне казначейство України: завдання, функції та структура.
10. Державна Податкова адміністрація України: завдання, функції, структура.
11. Рахункова палата України й завдання, функції, перспективи розвитку;
12. Інші державні служби (НБУ, Митна служба України).

Методичні рекомендації до семінарського заняття

Студенти повинні засвоїти, що Бюджетним кодексом України регулюються відносини, які виникають у процесі складання, розгляду, затвердження і виконання Державного та місцевих бюджетів України.

Студенти повинні засвоїти, від початку складання бюджетів до затвердження звітів про їх виконання весь бюджетний процес проходить під контролем Верховної Ради України та місцевих органів самоврядування. Бюджет складається на рік. Цей період має назву бюджетного періоду, в Україні він співпадає з календарним роком.

Складанню проекту бюджету передуює велика і тривала підготовча робота, яка проводиться КМУ, Міністерством економіки України, МФУ.

Слід звернути увагу на те, що не пізніше 1 червня у Верховній Раді України відбуваються парламентські слухання з питань бюджетної політики на наступний бюджетний період. КМУ подає до Верховної Ради України проект основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період, які ґрунтуються на прогнозних макропоказниках економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період із зазначенням показників обсягу валового внутрішнього продукту, індексів споживчих та

гуртових цін, прогнозованого офіційного обмінного курсу гривні у середньому за рік та на кінець року, прогнозованого рівня безробіття. За результатами парламентських слухань Верховна Рада України приймає постанову про схвалення або взяття до відома основних напрямків бюджетної політики. Але студенти повинні розуміти що таким чином реалізується не стратегія розвитку країни, а лише бюджетна тактика.

Слід зосередити увагу, що безпосередня робота по складанню проекту Державного бюджету виконується за дорученням Кабінету Міністрів МФУ. На якість складання проекту бюджету здійснюють вплив різноманітні фактори як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Розглядаючи цю тему також потрібно звернути увагу на колізії у Верховній Раді, що виникають в процесі розгляду і затвердження Закону про Державний бюджет.

Слухачі повинні засвоїти, що бюджетний процес здійснюють три групи органів управління бюджетом.

До першої групи відносимо органи законодавчої влади: Верховна Рада України, ради народних депутатів усіх рівнів.

До другої групи відносяться органи виконавчої влади: КМУ, МФУ та територіальні фінансові органи, ДКРС, ДКУ, ДПА, Рахункова палата, обласні та районні державні адміністрації.

Органи системи МФУ безпосередньо виконують роботу, пов'язану із складанням відповідного бюджету, і забезпечують його виконання. ДПА здійснює контроль за дотриманням платниками податків і обов'язкових внесків податкового законодавства, повнотою, правильністю та своєчасністю розрахунків зі всіма ланками бюджетної системи.

КРУ здійснює контроль за цільовим, раціональним і правильним використанням коштів, виділених як з Державного, так і з місцевих бюджетів.

ДКУ організує і здійснює касове виконання Державного бюджету та веде облік його касового виконання, а також готує звітність про хід виконання зведеного бюджету держави.

Рахункова палата України здійснює контроль за своєчасним виконанням Державного бюджету України, за утворенням і погашенням внутрішнього і зовнішнього боргу України, за грошовою емісією, за додержанням чинного законодавства в галузі бюджетної політики.

Третю групу складають органи не фінансового профілю. Виконуючи покладені на них функції, вони також пов'язані з бюджетом. Ці органи пов'язані з бюджетом по лінії формування доходів, оскільки їм надано право нараховувати і стягувати певні платежі (мити) і штрафні санкції (штрафи за порушення митних правил, за порушення екологічного законодавства, правил полювання

та риболовства, користування водними, лісовими та іншими природними ресурсами, законодавства в сфері ціноутворення).

Слухачі повинні засвоїти, що робота цих органів взаємопов'язана і спрямована на реалізацію засад бюджетної політики України.

Ключові терміни і поняття

- бюджетний запит;
- бюджетна програма;
- розпис доходів і видатків;
- бюджетна резолюція.
- бюджетний процес.
- бюджетний регламент;
- бюджетний устрій;
- законодавчі органи управління бюджетом;
- законодавчі органи управління бюджетом.

1.3.1. Завдання для самостійної роботи

Теми для підготовки доповідей та рефератів

1. Становлення та розвиток податкової служби України.
2. Організаційні основи та правовий статус діяльності ДКУ.
3. Напрямки розвитку функцій та організаційної структури апарату Мінфіну.
4. Перспективи розвитку ДКРС України.
5. Основні напрями діяльності Рахункової палати України.
6. Фінансові органи в зарубіжних країнах.
7. НБУ: функції, структура і взаємовідносини з фінорганами.

Тестові завдання:

1. Хто несе повну відповідальність за складання проекту Державного бюджету України?

- прем'єр міністр;
- міністр фінансів;
- голова бюджетного комітету Верховної Ради України;
- Президент.

2. Виберіть показники, які містить проект «Основних напрямків бюджетної політики»:

- ВВП, обсяг між бюджетних трансфертів у видатках;
- ВВП, рівень інфляції;
- граничний розмір дефіциту (профіциту) державного бюджету у процентах до прогнозного рівня ВВП, граничний обсяг боргу.

3. Хто розробляє проект Закону про Державний бюджет України?

- прем'єр міністр;
- кабмін;
- мінфін;
- бюджетний комітет Верховної Ради України;
- міністр фінансів.

5. Основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України повинні бути розроблені:

- до 1 травня;
- до 1 червня;
- до 15 травня;
- до 15 червня.

6. Регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням та виконанням бюджетів – це:

- бюджетний устрій;
- бюджетна програма;
- бюджетний процес.

7. В який термін МФУ складає проект бюджету на плановий рік:

- до 1 серпня;
- до 1 липня;
- до 1 червня;
- в двохмісячний термін.

8. Бюджетний процес в Україні регламентується:

- Бюджетним кодексом;
- Законом України „Про бюджетну систему України“;
- Регламентом Верховної Ради України;
- усі відповіді вірні.

9. Стадії бюджетного процесу які визначені Бюджетним кодексом:

- складання проекту бюджету, розгляд та прийняття бюджету;
- виконання бюджету;
- підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету;
- усі відповіді вірні.

10. Бюджетний регламент - це документ, в якому визначаються порядок та терміни:

- виконання бюджету;
- складання та розгляду бюджету;
- розгляду, затвердження бюджету та виконання бюджету;
- складання, розгляду, затвердження та виконання бюджету.

11. Бюджетний період - це:

- термін, на протязі якого діє складений та затверджений бюджет;
- термін з початку складання проекту бюджету до моменту затвердження звіту про його виконання;
- термін розглядання проекту бюджету законодавчим органом держави;
- вірної відповіді немає.

12. У Державному бюджеті розпорядники бюджетних коштів поділяються на:

- головних розпорядників;
- розпорядників нижчого рівня - другого ступеню;
- розпорядників нижчого рівня - третього ступеню;
- усі відповіді вірні.

13. Повноваження, яке надається головному розпоряднику бюджетних коштів Бюджетним кодексом, законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет, що має кількісні та часові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування, - це:

- а) бюджетне асигнування;
- б) бюджетне призначення;
- в) бюджетне зобов'язання;
- г) бюджетне право.

14. Бюджетний період становить:

- а) 1 рік;

- б) 1 рік і 1 місяць;
- в) змінюється в залежності від прийняття закону про Державний бюджет на відповідний рік.

15. Чи має право КМУ здійснювати перерозподіл обсягів коштів з Державного бюджету України між місцевими бюджетами?

- а) має право завжди;
- б) не має;
- в) має право , тільки за погодженням з Верховною Радою.

16. Основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний період затверджує:

- а) Верховна Рада;
- б) Президент;
- в) Кабінет Міністрів;
- г) Міністерство фінансів України.

17. Які рішення забороняється приймати органам державної влади після введення в дію закону про Державний бюджет на відповідний рік?

- а) рішення щодо розподілу субвенції;
- б) рішення, які не забезпеченні бюджетними асигнуваннями;
- в) рішення, які призводять до виникнення нових бюджетних зобов'язань;
- г) вірно а і б.

18. МФУ не виконує такі функції:

- а) складання проекту Державного бюджету;
- б) здійснення управління державним зовнішнім і внутрішнім боргом;
- в) затвердження Державного бюджету;
- г) контроль за виконанням Державного бюджету та складання звіту про його виконання.

19. Органи системи МФУ за структурою складаються:

- а) три ланки (вища, середня, базова);
- б) одна ланка (центральний апарат);
- в) дві ланки (центральна і на рівні АРК, областей, м. Києва і Севастополя);
- г) більш як три ланки.

20. Завданням центрального апарату МФУ є:

- а) ведення поточних бюджетних рахунків;
- б) розробка нових і вдосконалення старих форм фінансових взаємовідносин;
- в) перевірка бюджетних організацій щодо раціонального та цільового використання бюджетних коштів;
- г) організація, складання і виконання Державного бюджету.

21. Основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України повинні бути розроблені:

- а) до 1 травня;
- б) до 1 червня;
- в) до 15 травня;
- г) до 15 червня.

22. Хто подає до Верховної Ради України проект основних засад грошово-кредитної політики та проект кошторису:

- а) Кабінет міністрів України;
- б) Міністерств фінансів України;
- в) Державне казначейство;
- г) Національний банк України.

23. Не пізніше якого числа і місяця подається річний звіт про виконання Закону про Державний бюджет України:

- а) 01 січня;
- б) 15 січня;
- в) 01 лютого;
- г) 01 травня.

24. Хто виступає з доповіддю про Основні напрямки бюджетної політики на наступний бюджетний період:

- а) президент;
- б) спікер ВР;
- в) прем'єр;
- г) міністр фінансів.

25. Не пізніше якого числа парламентські слухання з питань бюджетної політики:

- а) 01 січня;
- б) 25 січня;
- в) 15 травня;
- г) 01 червня.

26. Коли повинен прийматися проект Закону про Державний бюджет в першому читанні:

- а) 01 травня;
- б) 20 травня;
- в) 20 серпня;
- г) 20 жовтня.

27. Коли приймається проект Закону про Державний бюджет у другому читанні:

- а) до 20 листопада;
- б) до 01 червня;
- в) до 20 серпня;
- г) до 01 жовтня.

28. Який з перелічених показників є одним з основних, що характеризує бюджету політику?

- частка бюджетного дефіциту у ВВП;
- ВВП на душу населення;
- національний доход.

**Бібліографічний список до семінарського заняття
[1,3, 50, 52, 59, 76]**

ТЕМА 2. СТРУКТУРА БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВИ ЯК ОБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ

2.1. Методичні поради до вивчення теми

Студенти повинні засвоїти, що бюджет є важливим різновидом плану. Бюджет - розпис грошових доходів і витрат держави, підприємства, установи на певний період, затверджений в законодавчому порядку. Він забезпечує перетворення бажаного у дійсне, відповідає на питання: скільки це буде коштувати і звідки будуть отримані гроші. Управління бюджетом укладено в підтримці рівноваги між поточним фінансовим планом і прийнятим бюджетом. Персонал, приймаючи рішення аналізує статистичні дані про минулі витрати, на основі чого мають можливість прогнозування майбутнього і внесення корекції в управління бюджетом.

Потрібно звернути увагу студентів на те, що бюджет, як об'єкт управління, має різні прояви, а саме: за економічною сутністю бюджет являє собою економічну категорію, що відображає певні відносини у суспільстві; за формою прояву — це основний фінансовий план, котрий затверджується в законодавчій формі, а тому є правовою категорією; за матеріальним змістом — це централізований фонд грошових коштів держави, що забезпечує їй базу для виконання встановлених функцій (табл. 1).

Таблиця 1

Функції бюджету

Розподільча	Контрольна
--------------------	-------------------

<p>Об'єктом бюджетного розподілу є ВВП.</p> <p>Формування необхідних ресурсів для виконання функцій держави;</p> <ul style="list-style-type: none"> - досягнення певної мети економічної політики (стабілізації, або стимулювання росту економіки, її структурної перебудови) - вирівнювання розвитку регіонів. 	<p>Основу функції складає рух бюджетних коштів, які відображаються у відповідних показниках бюджетних надходжень і видаткових призначень.</p> <p>Відображає економічні процеси, що відбуваються у державі і регіонах.</p>
---	---

Розглядаючи бюджет як особливий фінансовий план держави слід зосередити увагу студентів на джерелах доходів, напрямках використання бюджетних коштів; розглянути показники, які характеризують стан бюджету: збалансованість бюджету, дефіцит, профіцит бюджету; принципи організації та склад системи фінансових планів

Студентам необхідно засвоїти такі поняття як:

- бюджетної системи України;
- бюджетного устрій;
- склад і принципи бюджетної системи України.

Потрібно ознайомити студентів з законодавчою базою функціонування бюджетної системи. Опрацювати ст.5-7 Бюджетного кодексу України. Також слід звернути увагу на повноваженнями в галузі бюджету виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, обласних та районних державних адміністрацій; компетенцією місцевих рад народних депутатів в галузі бюджету. Обсудити шляхи реформування бюджетної системи, що має відбутися в напрямі зміцнення фінансової незалежності місцевих бюджетів.

Потрібно обговорити проблеми у проведенні регіональної політики. Головна проблема це відсутність зацікавленості місцевої влади у нарощуванні дохідної бази у своїх регіонах (бо регіони - реципієнти розраховують на дотаційну підтримку у разі недостатності коштів, зібраних на їх території, регіони – донори намагаються знизити податковий потенціал, оскільки збільшення доходів призведе до додаткового їх вилучення). Це породжує

регіональний сепаратизм, неможливість фінансування економіки регіону або його пріоритетних секторів.

Доцільно провести дискусію щодо перегляду чинної бюджетної ідеології. Обговорити можливість переносу акцентів з політики однакової підтримки регіонів на політику стимулювання регіонів зі значним потенціалом економічного зростання. Побудова сучасної моделі міжбюджетних відносин повинна відбуватися таким чином, щоб максимально використати конкурентні переваги кожного окремого регіону. Водночас конкурентна модель міжбюджетних відносин не повинна означати повної відмови від політики підтримки депресивних регіонів, вона повинна набути лише інших форм, а саме – фінансування цільових програм розвитку економіки таких регіонів, що мають на меті подолання депресивності.

2.2. План та методичні рекомендації до семінарського заняття 1

Тема семінарського заняття **Сутність і роль бюджету**

Мета заняття: поглибити, систематизувати та узагальнити знання студентів про сутність, призначення та роль бюджету держави.

План заняття:

1. Сутність бюджету, його функції.
2. Роль бюджетного механізму в регулюванні економічних і соціальних процесів у державі.
3. Бюджет як особливий фінансовий план держави.

Питання для обговорення

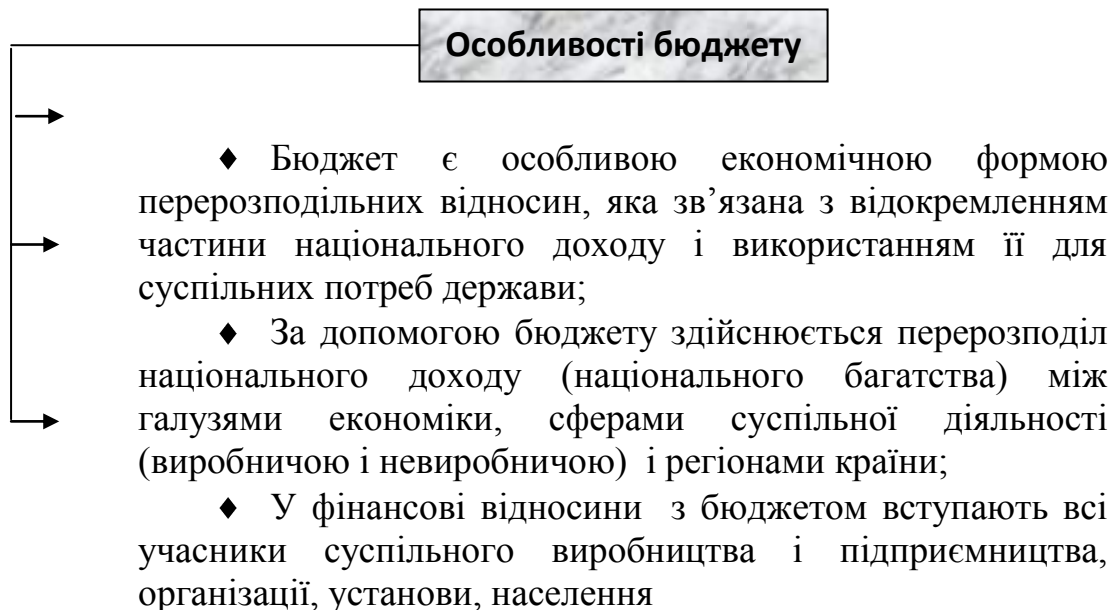
1. Охарактеризувати основні фактори, що впливають на формування бюджету.
2. Розкрити взаємозв'язок бюджету з вартісними категоріями.
3. Розкрити взаємозв'язок бюджету з планом економічного і соціального розвитку держави і регіонів та з іншими фінансовими планами.

Методичні рекомендації до семінарського заняття

При розгляді теми необхідно звернути увагу на бюджет як економічну категорію в системі вартісних категорій, його взаємозв'язок з вартісними категоріями; охарактеризувати фактори, що впливають на формування бюджету: економічні, соціальні, політичні; розкрити функції бюджету: розподільчу, контрольну.

Бюджет – це система соціально - економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу і використання централізованого зведеного грошового фонду країни, призначеного для задоволення суспільних потреб та послуг.

Особливості бюджету які потрібно обговорити

Потрібно звернути особливу увагу факторам, що впливають на формування бюджету(надані в схемі).

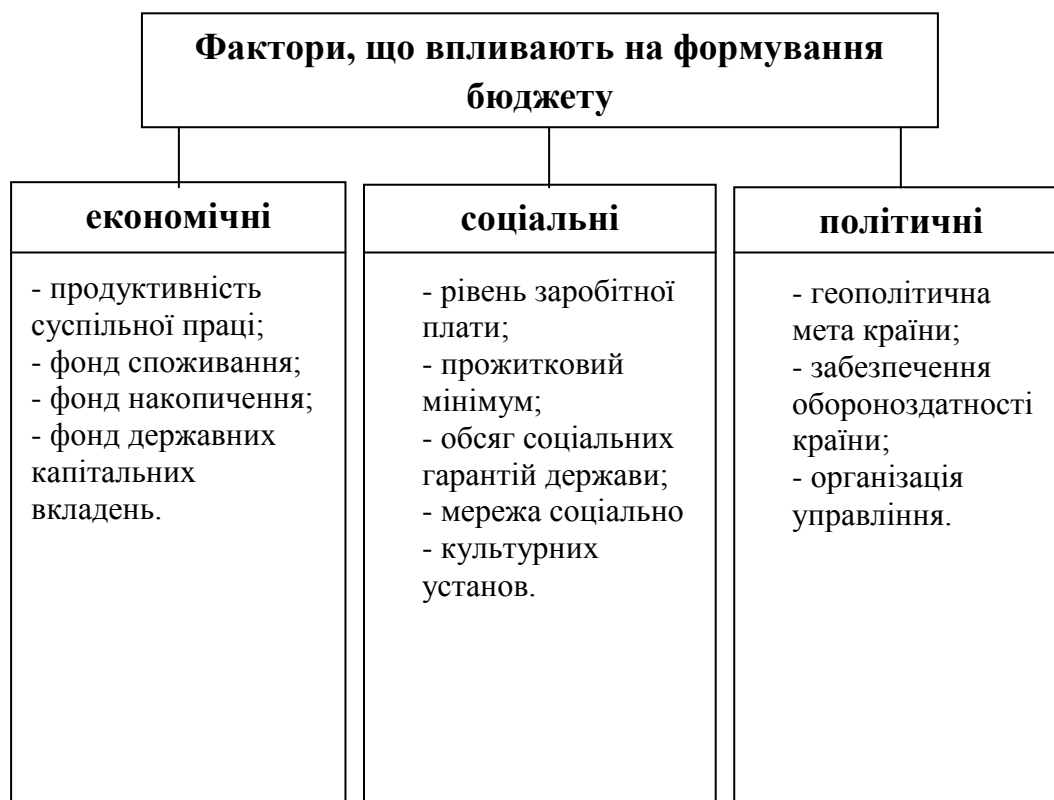

Рис 2. Фактори, що впливають на формування бюджету

При обговоренні другого питання необхідно розглянути складові бюджетного механізму: бюджетне планування і регулювання; фінансові показники (індивідуальні, узагальнюючі);

нормативи; ліміти; резерви; систему управління бюджетними коштами. Потрібно показати що планування місцевих бюджетів повинно будуватись на системному підході. Коли їх план повинен витікати з мети бюджету вищого рівня і в кінцевому рахунку бюджету держави.

Ключові терміни і поняття

- бюджет;
- бюджетна система;
- бюджетний механізм;
- функції бюджету;
- поточний бюджет;
- бюджет розвитку;
- адміністративного - територіального поділу країни;
- принципи побудови бюджетної системи.

2.2.1. Завдання для самостійної роботи

Теми для підготовки доповідей та рефератів

1. Вплив макроекономічних показників на формування доходів Державного бюджету України.
2. Принципи побудови бюджетної системи України.
3. Особливості бюджетної системи країн з розвиненою економікою.

Тестові завдання

1. Основні економічні показники, що впливає на формування бюджету:

- валовий внутрішній продукт;
- національний дохід;
- продуктивність суспільної праці .

2. Фактори, що впливають на формування бюджету:

- соціальні;
- психологічні;
- внутріполітичні .

3. Яке місце посідає бюджет у системі фінансових планів в Україні?

- це основний фінансовий план України;

- це сукупність всіх фінансових планів виробничої сфери;
- це сукупність всіх фінансових планів невиробничої сфери.

4. Функції бюджету:

- а) розподільча;
- б) контрольна;
- в) регулююча;
- г) стимулююча;
- д) соціальна;
- є) усі відповіді вірні.

5. Структура бюджетної системи залежить від:

- державного устрою;
- фінансової політики держави;
- адміністративного - територіального поділу країни;
- усі відповіді вірні.

6. Принцип субсидіарності передбачає:

- що повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний бюджетний період;
- що при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та отримання максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів;
- максимально можливе наближення надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживача;

7. Принцип ефективності передбачає:

- що бюджет планується на науково-обґрунтованих макро показниках економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період;
- що повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний бюджетний період;
- що при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та отримання максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів.

8. Принцип збалансованості передбачає:

- що повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний бюджетний період ;
- що при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та отримання максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів;
- що бюджет планується на науково-обґрунтованих макропоказниках економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період.

9. Основою бюджетно-правового статусу державних органів влади то його територіальних підрозділів є право на:

- а) внесення змін до законодавства;
- б) самостійний бюджет;
- а, б.

10. Обслуговування державного боргу здійснює:

- Верховна Рада;
- Рахункова палата;
- МФУ;
- Кабінет Міністрів.

11. Основним інструментом, за допомогою якого держава впливає на економіку є:

- бюджет;
- бюджетна і податкова системи;
- вірно а і б.
- характер і масштаб програм, які держава планує здійснювати через бюджет;
- всі відповіді вірні.

12. Основним джерелом фінансування соціальної сфери є:

- Державний бюджет;
- зведений бюджет;
- місцевий бюджет.

13. Фактори, що впливають на розмір бюджету:

- а) рівень розвитку економіки;
- б) методи господарювання;

14.Центральною ланкою фінансової системи є:

- фінанси комерційних підприємств;
- зведений бюджет;
- державний бюджет;
- фінанси громадських організацій і добродійних фондів.

15.Держбюджет як фінансовий план може характеризуватися такими показниками:

- дефіцитний бюджет;
- профіцитний бюджет;
- збалансований бюджет;
- всі відповіді вірні.

16.Через бюджет органи державної влади і управління здійснюють:

- контроль за станом виробництва;
- вплив на фінансову діяльність місцевих органів влади і управління;
- контроль за діяльністю виконавчо-розпорядчих органів, що складають і виконують бюджет;
- всі відповіді вірні.

17.Величина основної суми Державного боргу не повинна перевищувати:

- 60% фактичного обсягу ВВП;
- 50%;
- 40%;
- 70% фактичного обсягу ВВП.

18.Бюджет розвитку є складовою частиною:

- загального фонду місцевого бюджету;
- спеціального фонду місцевого бюджету;
- фонду нагромадження;
- поточного бюджету.

19.Бюджетне регулювання – це:

- регулювання доходів та видатків Державного бюджету;
- перерозподілу грошових коштів між різними ланками бюджетної системи;
- перерозподіл грошових коштів між різними адміністративно-територіальними районами;
- усі відповіді правильні.

20. Бюджетний устрій – це :

- сукупність бюджетів різних рівнів;
- організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи;
- взаємопов'язана система фінансових інститутів, визначена адміністративно-територіальним устроєм;
- взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи.

21. Хто здійснює бюджетне регулювання:

- Верховна Рада;
- МФУ;
- Кабінет Міністрів України;
- кожний представницький орган щодо бюджетів нижчого рівня.

22. В якому порядку здійснюються видатки в разі призупинення рішення про місцевий бюджет?

- відповідно до рішення попереднього бюджетного періоду за винятком капітальних видатків;
- відповідно до затвердженого рішення за винятком капітальних видатків;
- захищені статті відповідно до затвердженого рішення за винятком капітальних видатків.

Бібліографічний список до семінарського заняття [1,2,50,52,55,57,58,60,61,62,67,69,70,76]

2.3. План та методичні рекомендації до семінарського заняття 2

Тема семінарського заняття **Бюджетний дефіцит, устрій бюджетної системи України**

Мета заняття: поглибити, систематизувати та узагальнити знання студентів про бюджетний дефіцит і устрій

бюджетної системи України.

План заняття:

1. Сутність дефіциту бюджету, та його види.
2. Джерела покриття бюджетного дефіциту.
3. Причини виникнення та шляхи скорочення бюджетного дефіциту.
4. Склад і структура бюджетної системи України.

Питання для обговорення

1. Показники, які визначають рівень дефіциту бюджету
2. Заходи щодо скорочення бюджетного дефіциту
3. Чи є реальним в теперішній час в Україні фінансування дефіциту за рахунок внутрішніх займів та випуску цінних паперів?
4. Законодавча база функціонування бюджетної системи
5. Порівняти бюджетну систему України з бюджетними системами ряду країн (США, Франції, Японії та ін.).

Методичні рекомендації до семінарського заняття

При розгляді теми необхідно уяснити поняття дефіцит бюджету, показники, які визначають його рівень, класифікацію бюджетного дефіциту: за формами прояву, причинами виникнення, напрямками фінансування. **Особливу увагу приділити напрямкам дефіцитного фінансування: активному і пасивному. Необхідно обговорити напрями дефіцитного фінансування у КНР і Україні.** Проаналізувати рівень дефіциту Державного бюджету України за роки незалежності.

При вивченні другого питання необхідно охарактеризувати джерела фінансування бюджетного дефіциту: емісійні; беземісійні: внутрішні і зовнішні запозичення, вільний залишок бюджетних коштів. Опрацювати ст.14-18, ст.72-72 Бюджетного кодексу України.

При вивченні третього питання необхідно охарактеризувати причини, які обумовлюють виникнення бюджетного дефіциту та його наслідки, заходи щодо скорочення бюджетного дефіциту. **Приділити особливу увагу економічним наслідкам державних внутрішніх та зовнішніх запозичень, їх плюсів і мінусів.**

При вивченні четвертого питання необхідно засвоїти поняття бюджетної системи України, бюджетного устрою, склад і принципи бюджетної системи України, ознайомитись з законодавчою базою функціонування бюджетної системи. Опрацювати ст.5-7 Бюджетного кодексу України. Також слід звернути увагу на повноваженнями в

галузі бюджету виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, обласних та районних державних адміністрацій; компетенцією місцевих рад народних депутатів в галузі бюджету.

Слід також звернути увагу слухачів на те, що місцеві фінанси, які функціонують в Україні на сучасному етапі її розвитку, потребують певного вдосконалення. Так, виникла необхідність реформування бюджетної системи, що має відбутися в напрямі зміцнення фінансової незалежності місцевих бюджетів. Потребує свого вдосконалення і процес бюджетного регулювання.

Ключові терміни та поняття

- дефіцит бюджету;
- профіцит бюджету;
- бюджетний устрій;
- бюджетна система;
- місцеві бюджети;
- бюджети місцевого самоврядування;
- зведений бюджет;
- бюджетні права.
- Делеговані повноваження
- Місцеві фінансові ресурси
- Власні доходи місцевих органів влади

2.3.1. Завдання для самостійної роботи

Теми для підготовки доповідей та рефератів

1. Бюджетний дефіцит: аналіз причин виникнення, джерела фінансування.
2. Державна політика позикових фінансів, її передумови.
3. Розвиток бюджетної системи України.
4. Місцеві бюджети та їх роль у реалізації регіональної фінансової політики.
5. Державний бюджет України і його роль у реалізації економічної та соціальної політики держави.

Тестові завдання:

1. Дефіцит Державного бюджету утворюється, коли:

- сума податкових надходжень скорочується;
- витрати держави зменшуються;
- сума активів держави перевищує розміри її зобов'язань;

- сума витрат перевищує суму доходів Державного бюджету.

2. Коли дозволяється прийняття бюджету з дефіцитом:

- у разі перевищення видаткової частини над доходною;
- у разі наявності обґрунтованих джерел його фінансування;
- невірно а, в. немає правильної відповіді.

3. Як розрізняється бюджетний дефіцит по формі:

- внутрішній, зовнішній.
- активний, пасивний;
- вимушений, свідомий;
- відкритий, прихований;

4. Які місцеві бюджети можуть прийматися з дефіцитом бюджету розвитку?

- обласні, міські;
- бюджет АРК, міські;
- бюджет АРК, міські, обласні;

5. Структура бюджетної системи визначається:

- адміністративно-територіальним устроєм;
- сукупність державних фінансових інститутів;
- системою органів влади в Україні;

6. Зведений бюджет області складається з:

- бюджету області та місцевого бюджету;
- обласного та центрального бюджетів;
- бюджетів районів і міст обласного підпорядкування;
- обласного бюджету та бюджетів районів і міст обласного підпорядкування.

7. Зведений бюджет АРК складається:

- бюджетів міст і селищ автономії;
- Державного і обласних бюджетів;
- бюджету міста Севастополя та республіканського бюджету;
- республіканського бюджету автономії та бюджетів районів і міст республіканського підпорядкування цієї автономії.

8. Зведений бюджет району об'єднує показники:

- обласного та міських бюджетів;
- районного бюджету, бюджетів міст районного підпорядкування, бюджетів селищних і сільських рад;
- бюджетів міст районного підпорядкування;
- бюджетів районів і міст республіканського підпорядкування.

9.Зведений бюджет міста з районним поділом включає показники:

- бюджетів районів у місті;
- міського бюджету та бюджетів районів у місті;
- бюджетів районів і міст обласного підпорядкування;
- міського бюджету та бюджетів районів і міст республіканського підпорядкування.

10. Які місцеві бюджети можуть прийматися з дефіцитом по спеціальному фонду:

- а) обласні, міські;
- в) АРК, міські;
- с) АРК, обласні, міські.

11. Чи можуть бути емісійні кошти НБУ джерелом фінансування дефіциту Державного бюджету:

- а) так;
- в) ні;
- с) так, при умові окремого рішення.

12. Визначити джерела фінансування дефіциту бюджету органів місцевого самоврядування:

- а) вільний залишок коштів;
- в) перевищення доходів над видатками;
- с) внутрішні та зовнішні запозичення.
- д) позики фінансово-кредитних установ;

13. Чи можуть здійснюватися запозичення до загального фонду місцевого бюджету:

- а) так, як джерело покриття дефіциту;
- в) ні, лише до бюджету розвитку;
- с) так, на визначену мету.

15. Чи мають право здійснювати зовнішні запозичення міські ради:

- а) так;
- в) ні;
- с) так, при умові, якщо чисельність населення понад 800 тис. мешканців.

16. За критерієм визначення складових частин бюджетного дефіциту виділяють:

- а) активний, пасивний;
- б) стійкий, тимчасовий;
- в) фактичний, структурний, циклічний;

17. За напрямом дефіцитного фінансування бюджетні дефіцити розрізняють як:

- а) активний і пасивний;
- б) стійкий, тимчасовий;
- в) фактичний, структурний, циклічний;
- г) негативний, позитивний;

18. За причинами виникнення бюджетний дефіцит буває:

- а) активний і пасивний;
- б) вимушений і свідомий.
- в) Фактичний, структурний, циклічний;
- г) Негативний, позитивний;

19. Місцеві фінанси підпорядковані:

- а) міжнародним фінансам;
- б) загальнодержавним фінансам;
- в) фінансовому ринку;
- г) фінансам підприємств.

21. Видатки, які здійснюються місцевими органами влади на власний розсуд, на основі рішень, прийнятих їх представницькими зборами - це:

- а) обов'язкові видатки;
- б) факультативні видатки;
- в) видатки на виконання делегованих повноважень.

22. В якому році до Європейської хартії про місцеве самоврядування приєдналася Україна?

- а) 1996;
- б) 1985;
- в) 2000;
- г) 2005.

23. Яким чином поділяються місцеві бюджети, виходячи з рівнів адміністративно-територіального поділу?

- а) обласні, міські, районні, селищ і сіл;
- б) обласні, районні, міські, районів у містах, селищ і сіл;
- в) централізовані та децентралізовані;
- г) республіканський бюджет АР Крим, обласні, районні, міські, районів у містах, селищ і сіл.

24. Які бюджети відносяться до бюджетів місцевого самоврядування?

- а) бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах;
- б) бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань;
- в) бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах та їх об'єднань;
- г) бюджети територіальних громад сіл, міст, районів у містах

**Бібліографічний список до семінарського заняття
[1,2, 50,52,55,57,58,60,61,62,67,69,70,76]**

2.4. План та методичні рекомендації до практичного заняття 3

Тема семінарського заняття:	Система доходів і видатків бюджету
Мета заняття:	Поглибити, систематизувати та узагальнити знання студентів про економічну сутність доходів і видатків бюджету, їх склад, порядок розподілу між бюджетами різних рівнів

План заняття

1. Економічна сутність доходів бюджету
2. Склад та структура доходів Державного бюджету України.
3. Доходи місцевих бюджетів, принципи їх формування.
4. Класифікація видатків бюджетів.

5. Видатки Державного бюджету: зміст, класифікація, динаміка.
6. Склад, структура видатків місцевих бюджетів.
7. Роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку.

Питання для обговорення

1. Дайте обґрунтування економічного змісту доходів бюджетів.
2. Охарактеризуйте класифікацію доходів бюджетів.
3. Який нормативний акт визначає склад доходів державного бюджету?
4. Що є найбільшим джерелом доходів Державного бюджету України?
5. Визначте основні тенденції динаміки і структури доходів Державного бюджету України за роки незалежності.
6. Що виражають доходи місцевих бюджетів як окрема економічна категорія?
7. Охарактеризуйте доходи місцевих бюджетів.
8. У чому полягає призначення видатків бюджету?
9. Розкажіть про принципи бюджетного фінансування.
10. Зробіть аналіз складу і структури видатків Державного бюджету України. Які зміни сталися в складі видатків бюджету порівняно з минулим роком?
11. Видатки місцевих бюджетів, які враховуються та не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

Методичні рекомендації до семінарського заняття

Розглядаючи дану тему, необхідно знати, що доходи бюджету – це частка централізованих фінансових ресурсів, які потрібні державі для виконання нею притаманних їй функцій. Вони виражають економічні відносини, що виникають у процесі формування фондів грошових коштів і надходять у розпорядження органів державної влади та управління.

Розмежування повноважень між рівнями влади визначає особливості формування доходної частини державного та місцевих бюджетів.

Обговорюючи наступне питання необхідно розглянути склад та структуру доходів Державного бюджету України, які визначаються Бюджетним кодексом України (стаття 29) та законами про державний бюджет на відповідний бюджетний рік.

Розглядаючи третє питання, слід уявити, що перелік доходів, що закріплюються за місцевими бюджетами, визначено у статтях 64, 66, 68, 69 Бюджетного кодексу України за видами бюджетів та видами податків і зборів, що зараховуються до цих бюджетів.

Згідно з положеннями Бюджетного кодексу, дохідна частина місцевих бюджетів складається з доходів, що враховуються і не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (кошик доходів №1 і №2). Кошик №1 спрямовується на фінансування повноважень, делегованих державою місцевим бюджетам. Кошик №2 – це той кошик, що витрачається на виконання власних повноважень. Склад доходів так званого “першого кошика” визначено у статтях 64, 66 Бюджетного кодексу. Склад доходів так званого “другого кошика” визначено статтею 69 Бюджетного кодексу.

Звернути увагу на те, що у Бюджетному кодексі вводиться поняття “кошика доходів місцевого самоврядування” для бюджетів територіальних громад (сіл, селищ, міст та їх об’єднань).

Пристаючи до вивчення видатків бюджету, слід розглянути їх сутність і класифікацію. Варто звернути увагу на групування видатків за такими ознаками: характер використання, роль і місце в суспільному відтворенні, суспільне призначення, галузеві характеристики, цільове призначення.

Розглядаючи наступне питання слід зауважити, що Бюджетним кодексом передбачено чітке розмежування повноважень, а також механізм делегування повноважень між рівнями бюджетної системи.

Видатки Державного бюджету - це витрати держави на загальнодержавному рівні, які необхідні для виконання державою її функцій. Ці витрати виражають економічні відносини, на основі яких здійснюється використання централізованих коштів за напрямами, визначеними законом.

Видатки Державного бюджету регламентуються відповідними законодавчими та нормативними актами.

Розмежування видів видатків між місцевими бюджетами здійснюється на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання послуги та наближення її до безпосереднього споживача.

При розгляді наступних питань особливу увагу треба звернути на склад і структуру видатків що здійснюються з Державного бюджету, склад видатків місцевих бюджетів, принципи фінансування видатків бюджету. Слід також розглянути роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально - економічного розвитку. Слід звернути увагу на галузеву та цільову структуру бюджетних видатків, її оптимізацію.

Ключові терміни та поняття

- доходи бюджетів;
- податкова система;
- податкові надходження;
- неподаткові надходження;
- доходи від операцій з капіталом;
- офіційні трансферти.
- бюджетна класифікація;
- видатки бюджету;
- витрати бюджету;
- структура видатків;
- категорії видатків;
- поточні видатки;
- видатки розвитку;
- фінансовий норматив бюджетної забезпеченості
- джерела доходів місцевих бюджетів.
- взаємозв'язок між державним та місцевими бюджетами.
- склад та структуру видатків місцевих бюджетів.

2.4.1. Завдання для самостійної роботи

Теми для підготовки доповідей та рефератів

1. Розвиток податкової політики держави.
2. Основні напрямки реформування податкової системи в Україні.
3. Місцеві податки і збори, їх роль у формуванні доходів місцевих бюджетів.
4. Склад, структура і динаміка видатків Державного бюджету України.
5. Галузева і цільова структура бюджетних видатків
6. Роль Державного бюджету в регіональному ,галузевому і соціальному перерозподілі.
7. Роль місцевих бюджетів в регіональному розвитку.
8. Склад видатків в окремих адміністративно-територіальних одиницях.
9. Сутність захищених статей видатків.

Тестові завдання

1. Склад доходів державного бюджету визначається:

- а) Законом України «Про Державний бюджет України»;
- б) Законом України «Про бюджетну систему України»;
- в) Бюджетним кодексом України;
- г) Конституцією України.

2. До доходів спеціального фонду Державного бюджету належить:

- а) акцизний збір;
- б) податок на додану вартість;
- в) ввізне мито;
- г) платежі за користування надрами загальнодержавного значення;
- д) збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету.

3. Найбільшим джерелом доходів Державного бюджету є:

- а) плата за землю;
- б) доходи від зовнішньоекономічної діяльності;
- в) податок на додану вартість;
- г) акцизний збір;
- д) податок на доходи фізичних осіб.

4. До бюджетних неподаткових надходжень від власності та підприємницької діяльності належать:

- а) адміністративні штрафи;
- б) кошти від продажу військового майна;
- в) митні збори;
- г) рентна плата;
- д) плата за оренду майнових комплексів.

5. Які податки є загальнодержавними?

- а) плата за землю;
- б) комунальний податок;
- в) ринковий збір;
- г) податок на рекламу;
- д) податок з власників транспортних засобів.

6. Згідно з бюджетною класифікацією доходів ПДВ належить до:

- а) податкових надходжень;
- б) неподаткових надходжень;
- в) доходів від операцій з капіталом;
- г) державних цільових фондів;
- д) офіційних трансфертів.

7. Згідно з бюджетною класифікацією доходів кошти, одержані сільськими, селищними та міськими бюджетами від органів державного управління, належать до:

- а) податкових надходжень;
- б) неподаткових надходжень;
- в) доходів від операцій з капіталом;
- г) державних цільових фондів;
- д) офіційних трансфертів.

8. Який з названих обов'язкових платежів належить до місцевих податків і зборів?

- а) податок на землю;
- б) комунальний податок;
- в) податок на доходи фізичних осіб;
- г) податок з власників транспортних засобів;
- д) податок на нерухоме майно (нерухомість).

9. Основним джерелом доходів бюджету є:

- а) національний дохід;
- б) валовий внутрішній продукт;
- в) особисті доходи;
- г) прибуток підприємств;
- д) чистий внутрішній продукт.

10. Яким чином поділяються відповідно до джерел доходи бюджету, що мають вигляд офіційних трансфертів?

- а) поточні та капітальні офіційні трансферти;
- б) натуральні та грошові трансферти;
- в) дотації та субвенції, одержані з Державного бюджету України, з недержавних джерел, з-за кордону;
- г) від органів державного управління інших рівнів; з недержавних джерел; з-за кордону;

д) від органів державного управління; від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій; з іншої частини бюджету.

11. Видатки, які здійснюються місцевими органами влади на власний розсуд, на основі рішень, прийнятих їх представницькими зборами - це:

- а) обов'язкові видатки;
- б) факультативні видатки;
- в) видатки на виконання делегованих повноважень.

12. Які видатки забороняється планувати з місцевих бюджетів?

- а) видатки, не віднесені до місцевих бюджетів;
- б) видатки на фінансування бюджетних установ одночасно з різних бюджетів;
- в) вірно а, б.

13. За рахунок яких коштів проводиться фінансування місцевих програм соціального захисту окремих категорій населення?

- а) за рахунок доходів, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів;
- б) за рахунок субвенцій з Державного бюджету;
- в) вірно а, б.

14. Складовими частинами місцевих фінансів є:

- а) місцеві бюджети;
- б) місцеві позики;
- в) позабюджетні кошти;
- г) фінанси підприємств комунальної форми власності;
- д) грошові кошти населення;
- е) доходи всіх підприємств, розташованих на території регіону.

15. До доходів, які враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, не відноситься:

- а) прибутковий податок з громадян;
- б) плата за торгівельний патент;
- в) державне мито;
- г) податок на прибуток підприємств комунальної форми власності.

16. Які видатки забороняється планувати з місцевих бюджетів?

- а) видатки, не віднесені до місцевих бюджетів;
- б) видатки на фінансування бюджетних установ одночасно з різних бюджетів;
- в) вірно а, б.

17. За рахунок яких коштів проводиться фінансування місцевих програм соціального захисту окремих категорій населення?

- а) за рахунок доходів, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів;
- б) за рахунок субвенцій з Державного бюджету;
- в) вірно а, б.

18. До доходів, які враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, не відноситься:

- а) прибутковий податок з громадян;
- б) плата за торгівельний патент;
- в) державне мито;
- г) податок на прибуток підприємств комунальної форми власності.

19. Кількість розділів за якими класифікуються доходи:

- а) 3;
- б) 4;
- в) 5;
- г) 6.

20. За рахунок Державного бюджету фінансуються...?

- а) утримання національного театру;
- б) утримання будинку дитини;
- в) міський благоустрій.

21. Визначення складу доходів і видатків бюджетів районів у містах відноситься до повноважень:

- а) міської ради
- б) районної в місті ради;
- в) обласної ради;
- г) всі відповіді невірні.

22. Ознаки за якими класифікуються видатки бюджету?

- а) роль у відтворенні виробництва; суспільне призначення; цільове призначення;
- б) галузі економіки і соціальної сфери; рівні бюджетної системи; форми бюджетного фінансування;
- в) суспільне і цільове призначення; роль у суспільному відтворенні; галузі економіки і соціальної сфери; характер використання;
- г) роль у процесі відтворення, суспільно-цільове призначення; галузі національної економіки; рівні бюджетної системи; форми бюджетного фінансування.

23. Як поділяються видатки за формами бюджетного фінансування?

- а) постатейне, глобальне та змішане фінансування;
- б) проектне та кошторисне фінансування;
- в) бюджетні кредити та бюджетні трансферти;
- г) проектне і кошторисне фінансування, бюджетні трансферти;
- д) бюджетні кредити, бюджетні трансферти, проектне і кошторисне фінансування.

24. Як поділяються видатки бюджету за суспільним призначенням?

- а) виробничі і невиробничі
- б) економічні, соціальні, управлінські;
- в) обслуговування державного боргу, економічні, соціальні, управлінські;
- г) соціальні, управлінські, економічні, оборонні.

25. Як поділяються видатки бюджету за характером використання?

- а) поточні видатки і видатки розвитку;
- б) поточні і капітальні видатки;
- в) видатки на товари і послуги; виплата відсотків; субсидії і поточні трансфертні виплати; створення державних запасів і резервів; придбання землі і нематеріальних активів;
- г) сукупні, поточні і капітальні видатки, нерозподілені видатки, кредитування з вирахуванням погашення.

26. Сутність функціональної класифікації видатків бюджету:

- а) вказує джерела отримання фінансових ресурсів;
- б) визначає конкретне спрямування коштів;
- в) будується відповідно до основних функцій держави, викладених у вигляді розділів видатків.

27. Сутність відомчої класифікація видатків бюджету?

- а) цільові видатки за конкретними напрямками діяльності головних розпорядників бюджетних коштів;
- б) розподіл бюджетних асигнувань між безпосередніми отримувачами коштів з бюджету;
- в) фінансування поточного утримання міністерств і відомств;
- г) міністерства, відомства, яким спрямовуються бюджетні кошти.

28. Як структурує видатки бюджету економічна класифікація?

- а) поточні видатки і видатки розвитку;
- б) поточні і капітальні видатки;
- в) статті та під статті видатків, елементи цільових витрат;
- г) поточні і капітальні видатки, кредитування з вирахуванням погашення.

29. Основний принцип розмежування видатків між місцевими бюджетами:

- а) принцип субсидіарності;
- б) принцип повноти надання послуг;
- в) правильні а,б.

30. За рахунок місцевого бюджету фінансуються...?

- а) утримання державної обласної податкової інспекції;
- б) утримання районної державної адміністрації;
- в) утримання міської ради.

**Бібліографічний список до семінарського заняття
[1,2, 50,52,55,57,69,70,76]**

2.5. План та методичні рекомендації до практичного заняття 1

Тема Система доходів бюджету
практичного

заняття:

Мета закріпити теоретичні знання та придбати практичні навички з розмежування доходів між бюджетами та з віднесення доходів до відповідних підрозділів бюджетної класифікації

План заняття

1. Розмежування доходів між бюджетами.
2. Бюджетна класифікація доходів бюджету.

Обладнання: - Бюджетний кодекс і бюджетна класифікація України;

Методичні рекомендації до практичного заняття

Склад доходів Державного бюджету визначено в статті 29 Бюджетного кодексу України. До доходів загального фонду державного бюджету зараховуються у повному обсязі: податок на додану вартість; акцизний збір; ввізне мито; платежі за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення; збір за спеціальне використання водних ресурсів загальнодержавного значення та збір за користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту; платежі за користування надрами загальнодержавного значення; кошти від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду, скарбів, майна, одержаного державою в порядку спадкоємства чи дарування, безгосподарного майна; податок на прибуток підприємств (крім підприємств комунальної форми власності).

Перелік доходів, що закріплюються за місцевими бюджетами, визначено у статтях 64, 66, 69 Бюджетного кодексу України за видами бюджетів та видами податків і зборів, що зараховуються до цих бюджетів.

Згідно з положеннями Бюджетного кодексу, дохідна частина місцевих бюджетів складається з доходів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (кошик доходів №1), та доходів, що не враховуються (кошик доходів №2),.

Склад доходів “першого кошика” визначено у статтях 64, 66 Бюджетного кодексу і спрямовується на фінансування повноважень, делегованих державою місцевим бюджетам. Це доходи, які закріплені державою за місцевим бюджетом для забезпечення фінансування видатків, що обраховуються за фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості. Склад доходів “другого кошика” визначено статтею 69 Бюджетного кодексу і витрачається на

виконання власних повноважень. Це доходи, які повністю залишаються в розпорядженні відповідного бюджету та не враховуються в розрахунках обсягів дотації вирівнювання або обсягів вилучення. Ці доходи призначено для забезпечення видатків, які в межах чинного законодавства повністю передані на розгляд місцевих органів влади.

Діюча бюджетна класифікація України затверджена наказом Міністерства фінансів України від 27.12.01 №604. Згідно цієї класифікації код доходів бюджету складається з восьми цифр.

Перша цифра восьмизначного коду класифікації доходів бюджету відповідає групі доходів, що складаються з 4 основних груп:

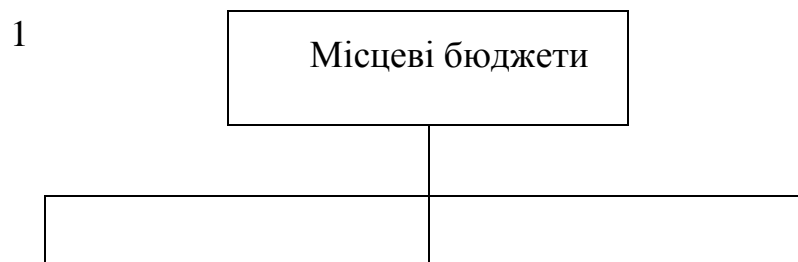
- податкові надходження;
- неподаткові надходження;
- доходи від операцій з капіталом;
- офіційні трансферти;

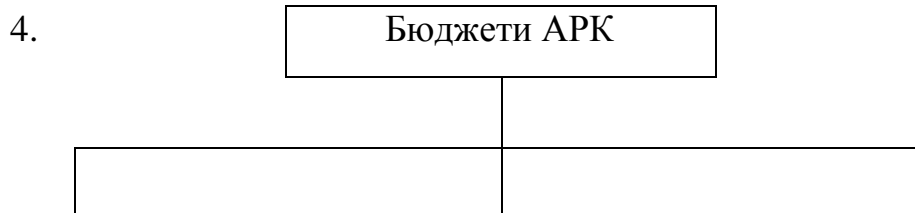
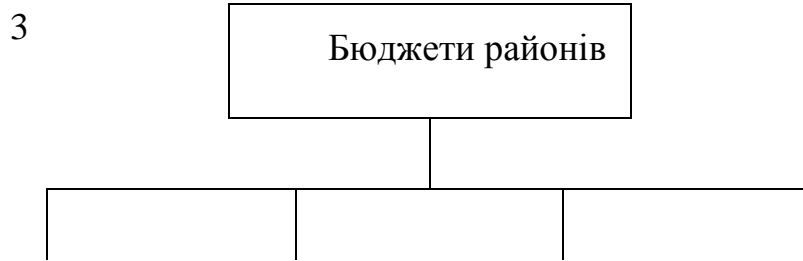
Наступна цифра відповідає номеру підгрупи бюджетної класифікації. Третя та четверта цифри відповідають розділу. П'ята та шоста цифра визначають різновидність надходження. Сьома та восьма цифри віднесені для кодування виду бюджету.

2.5.1. Завдання для самостійної роботи

Завдання 1.

Вставте потрібні назви місцевих бюджетів (на вказаному рівні)

Завдання 2

Необхідно розподілити наступні доходи між бюджетами відповідно до положень Бюджетного кодексу:

- кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебувають у комунальній власності міста;

- акцизний збір із вироблених в Україні товарів, сплачений підприємством, що перебуває у державній власності і розташовано на території м. Києва;

- податок на доходи фізичних осіб, сплачений на території району міста;

- плата за землю, сплачена на території міста районного значення;

- плата за ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності та сертифікати, що видаються обласними адміністраціями;

- державне мито, що справляється сільською радою;

- власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів обласного бюджету;

- ринковий збір, що справляється в місті обласного значення;

- мито на товари, що вивозяться суб'єктами підприємницької діяльності;

- кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебувають у комунальній власності міської ради;

- податок на додану вартість, сплачений підприємством, що належить до комунальної власності і розташована на території міста обласного значення.

Також необхідно вказати, які з доходів, що зараховуються до місцевих бюджетів враховуються та не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

Завдання 3

Необхідно вказати коди бюджетної класифікації з нижче вказаних доходів:

1. Податок на доходи фізичних осіб, які працюють у сільському господарстві;
2. Плата за утримання дітей в спорт школах.
3. Податок на додану вартість автотранспортного підприємства;
4. Податок на прибуток фабрики, що перебуває у державній власності;
5. Державне мито, сплачене за оформлення документів на спадщину і дарування;
6. Податок з доходів фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності;
7. Мито на товари, які ввозяться громадянами;
8. Надходження від реалізації матеріальних цінностей державного резерву;
9. Дотації вирівнювання, одержані з державного бюджету;
10. Надходження за навчання іноземних громадян у навчальних закладах;
11. Плата за спеціальне використання водних ресурсів місцевого значення.

Завдання 4

Вказати коди бюджетної класифікації доходів:

- акцизний збір із ввезених на територію України мотоцикли;
- збір за користування радіочастотним ресурсом;
- комунальний податок.
- плата за оренду майна бюджетних установ;
- земельний податок з юридичних осіб;
- додаткові дотації, що одержуються з державного бюджету.
- податок на прибуток страхових організацій;
- збір за право проведення телезйомок;
- дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, що є у власності територіальної громади міста.
- благодійні внески, одержані бюджетними установами;
- податок з доходів фізичних осіб - нерезидентів;
- податок на промисел.

Завдання 5

Вказати до якого бюджету зараховуються наступні доходи:

- податок на прибуток приватних підприємств;
- плата за оренду цілісних майнових комплексів, що знаходяться у комунальній власності міста;
- плата за ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності, що видаються обласною державною адміністрацією.
- мито на товари, які вивозяться громадянами;
- податок з власників транспортних засобів, сплачений у селі;
- плата за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, що справляється районною державною адміністрацією.
- податок на додану вартість, сплачений в селі;
- податок на доходи фізичних осіб, сплачений на території міста обласного значення;
- комунальний податок підприємств міста районного значення.
- плата за забруднення навколишнього середовища, сплачена в місті обласного значення;
- акцизний збір тютюнової фабрики, що розташовано в місті обласного значення;
- плата за землю, сплачена на території міста районного значення.

Також необхідно вказати, які з доходів, що зараховуються до місцевих бюджетів враховуються та не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

Бібліографічний список до практичного заняття [1,2,50,52,55,57,67,69,70,76]

2.6. План та методичні рекомендації до практичного заняття 2

Тема практичного заняття:	Система видатків бюджету
Мета заняття	закріпити теоретичні знання та придбати практичні навички з розподілення видатків між Державним і місцевими бюджетами та віднесення видатків бюджету до відповідних підрозділів бюджетної класифікації.

План заняття

1. Розмежування видатків між бюджетами.
2. Бюджетна класифікація видатків бюджету.

Обладнання: - Бюджетний кодекс і бюджетна класифікація України.

Методичні рекомендації до практичного заняття

Склад видатків, що здійснюються з Державного бюджету України визначено в статті 87 Бюджетного кодексу України.

Склад видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів визначено в статтях 88,89,90,91 Бюджетного кодексу України.

Згідно з бюджетної класифікації України, яка затверджена наказом Міністерства фінансів України від 27.12.01 №604 видатки бюджету мають функціональну, економічну, відомчу та програмну класифікацію. Потрібно на практичному занятті проаналізувати класифікацію видатків бюджету а такими ознаками, табл...

Таблиця...

Класифікація видатків бюджету

Ознаки групування	Різновидність видатків
За роллю у відтворенні виробництва;	<ul style="list-style-type: none"> • Видатки розвитку • Поточні бюджетні видатки
За суспільним призначенням	<ul style="list-style-type: none"> • Народне господарство • Соціально-культурні заходи • Оборона • Управління • Зовнішньоекономічна діяльність • Соціальний захист населення
За галузями виробництва	<p>Матеріальне виробництво</p> <ul style="list-style-type: none"> • Промисловість • Сільське господарство • Транспорт • Зв'язок <p>Невиробнича сфера</p> <ul style="list-style-type: none"> • Освіта • Охорона здоров'я • Наука • Соціальне забезпечення

За цільовим призначенням	<ul style="list-style-type: none"> • Заробітна плата • Придбання інвентаря • Дотації • Капітальний ремонт
За рівнями бюджетної системи	<ul style="list-style-type: none"> • Видатки Державного бюджету • Видатки місцевих бюджетів.

За роллю у відтворенні виробництва видатки бюджету поділяються на поточні і капітальні. Поточні видатки спрямовуються на забезпечення діяльності підприємств та установ виробничої і соціальної інфраструктури суспільства, утриманні органів управління, армійських підрозділів та ін. Це видатки державного і місцевих бюджетів на фінансування мережі підприємств, установ, організацій та органів, яка діє на початок бюджетного року, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення й інших заходів, що не належать до видатків розвитку. У складі поточних видатків окремо виділяються видатки бюджету, зумовлені зростанням мережі перелічених вище об'єктів із зазначенням усіх факторів, які вплинули на обсяг видатків.

Капітальні видатки характеризують фінансування розвитку суспільства. Видатки розвитку - це витрати державного і місцевих бюджетів на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема на фінансування капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення, фінансування структурної перебудови економіки, субсидії та субвенції на інші потреби, пов'язані з розширенням відтворенням. Відповідно до такого розподілу видатків можуть формуватися два окремі бюджети - поточний і бюджет розвитку. В Україні Бюджетним кодексом передбачено виділення видатків на поточні і капітальні цілі, але окремі бюджети відповідно до такого розподілу не складаються.

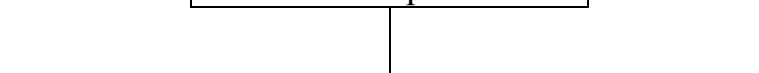
2.6.1. Завдання для самостійної роботи

Завдання 1

Вставте потрібні назви бюджетів (на вказаному рівні)

1.

Зведений бюджет України

Завдання 2

Розподілити видатки по видах бюджетів.

№ за/п		Держбюджет	Обласний бюджет	Місто обласного значення, районний	Село, селище, місто районного значення
1.	Управління освіти районної у місті державної адміністрації				
2.	Професійно-технічна освіта				
3.	Районна державна лабораторія ветеринарної медицини				
4.	Будинок дитини				
5.	Проведення референдумів				
6.	Щорічна разова допомога ветеранам				

	війни				
7.	Вечірні школи				
8.	Обласна рада				
9.	Судова влада				
10.	Обслуговування боргу органів місцевого самоврядування				
11.	Міжнародна діяльність				
12.	Фельдшерсько-акушерський пункт				
13.	Національний університет				
14.	Будинки-інтернати для дітей-інвалідів				
15.	Сільський клуб				
16.	Національні філармонії				
17.	Сільська бібліотека				
18.	Санаторна школа-інтернат				
19.	Бюро судмедекспертизи				
20.	Обласна пожежна охорона				

Завдання 3

Вкажіть коди бюджетної класифікації з нижче вказаних видатків:

1. Видатки на харчування вихованців дитячого будинку обласного управління освіти;
2. Капітальний ремонт обладнання лікарні районного управління охорони здоров'я;
3. Придбання медикаментів для дитячого садка районного управління освіти;
4. Придбання медикаментів для фельдшерсько-акушерського пункту;
5. Поповнення книжкового фонду районної бібліотеки;
6. Видатки на відрядження працівників обласного контрольно-ревізійного управління;
7. Придбання класних журналів для вечірньої школи міського управління освіти;
8. Виплата стипендії студентам педагогічного училища обласного управління освіти;
9. Поточний ремонт обладнання санаторію медичної реабілітації обласного управління охорони здоров'я;
10. Заробітна плата робітникам пологового будинку міського управління охорони здоров'я.

В класифікації видатків виділяють:

- код функціональної класифікації (групи видатків);
- код відомчої класифікації (Міністерства, відомства);
- код економічної класифікації, який показує цільове використання коштів (поточні видатки; капітальні видатки; нерозподілені видатки; кредитування з врахуванням погашення; платежі до бюджету);
- код програмної класифікації (для видатків державного бюджету).

Класифікацію видатків оформити у таблиці:

№ з/п	Найменування видатків	КФК	КВК	КЕК
1	2	3	4	5

**Бібліографічний список до практичного заняття
[1,2, 50,52,55,57,67,69,70,76]**

ТЕМА 3. БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ

3.1. Методичні поради до вивчення теми

Студенти повинні розуміти, що бюджетне планування (англ. budgetary planning) є стрижневою основою фінансового планування, яке дозволяє встановити обсяги, джерела та цілеспрямованість використання бюджетних ресурсів на усіх рівнях управління: державному, регіональному, муніципальному, районному, сільському, селищному. Бюджетне планування повинно показати реальні допустимі витрати і встановити стратегію рішення пріоритетних галузевих, регіональних і муніципальних задач. Бюджетне планування включає: встановлення загального обсягу і джерел бюджетних ресурсів на державному, регіональному, муніципальному рівні.; Формування бюджетних витрат повинно забезпечити виконання планів-прогнозів соціально-економічного розвитку держави і забезпечити економію матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Бюджетне планування пов'язує макроекономічні прогнози о бюджетних доходах з пропозиціями по державним витратам.

Потрібно підкреслити що бюджетне планування в цілому як складання фінансового плану ґрунтується на *збалансуванні доходів і видатків*. Бюджет не може бути незбалансованим. Дефіцит бюджету аж ніяк не означає його незбалансованості, оскільки встановлюються джерела фінансування цього дефіциту, якими є державні позики чи емісія грошей. При цьому вибір стратегії збалансування бюджету є надзвичайно важливим елементом бюджетного менеджменту.

Потрібно обговорити з студентами три варіанти збалансування бюджету у разі нестачі коштів. Перші два - скорочення видатків або збільшення податкових чи неподаткових надходжень — пов'язані із недопущенням дефіциту, третій полягає у встановленні джерел покриття дефіциту бюджету. Кожний із варіантів передбачає безліч варіацій і може використовуватись як окремо, так і в комплексі з іншими. При цьому дуже важливо, якій фінансовій стратегії віддається перевага - «податковим» чи «позичковим» фінансам.

Студенти повинні зсвоїти, що бюджетний процес як предмет бюджетного менеджменту вимагає від управлінців не тільки певних знань і навичок, а й широти кругозору, вміння швидко і правильно реагувати на всі зміни в суспільстві й економіці, тобто потребує дуже високої кваліфікації. Бюджетний процес — серцевина всієї системи державного регулювання ринкових відносин, і від того, як він налагоджений, багато в чому залежить рівень розвитку країни.

Прогнозування як елемент бюджетної стратегії - важлива передумова для планування бюджету держави. Прогнозування має

стати невід'ємною частиною процесу бюджетного планування, що дасть змогу проаналізувати тенденції формування ресурсів бюджету та їхнє використання, виявити чинники, які необхідно враховувати у розрахунках бюджетних показників, визначити їх взаємозв'язки, а також можливі засоби впливу на ці показники. Призначення бюджетного прогнозування полягає в оцінці різних і найвірогідніших варіантів формування ресурсів бюджету і напрямів використання цих ресурсів. Аналіз таких варіантів створює основу для вибору стратегічних цілей, які є орієнтиром при розробленні бюджету.

Головна функція прогнозу - наукове передбачення. Як наукове передбачення прогнозування дає змогу, по-перше, одержати картину майбутнього стану будь-якого явища і, по-друге, обґрунтувати шляхи переходу від сьогоднішнього стану явища до майбутнього. Наукове прогнозування аналізує сукупність тенденцій соціально-економічного розвитку суспільства та оцінює стан економіки, що склався.

При плануванні видатків може також використовуватись **програмно-цільовий** метод.

Мета такого планування-формування (в окремих випадках - затвердження) бюджетних цілей та основних показників на кілька років вперед, а не лише безпосередньо на наступний рік. Необхідно звернути увагу на те, що багаторічне планування є лише інструментом бюджетного управління, а не асигнування бюджетних коштів на кілька років. Його слід розглядати як прогноз доходів та витрат бюджету на наступні роки, який періодично уточнюється. Це дає змогу привести річний бюджет у відповідність з стратегічними цілями розвитку економіки і забезпечити плінність планування для реалізації стратегії.

3.2. План та методичні рекомендації до практичного заняття 1

Тема практичного заняття:	Планування за допомогою методу екстраполяції (трендів)
Мета заняття:	закріпити теоретичні знання та придбати практичні навички з планування бюджетних показників за допомогою методу екстраполяції

План заняття

1. Обговорення сутності методу екстраполяції?
2. Практичне використання методу екстраполяції (трендів)

Обладнання: - ПК

Методичні рекомендації до практичного заняття

Метод екстраполяції (трендів). Студенти повинні засвоїти, що метод ґрунтується на визначенні бюджетних показників на основі встановлення стійкої динаміки їх розвитку. Розрахунок бюджетних показників цим методом здійснюється на основі досягнутого в попередньому періоді рівня розвитку і його коригування на відносно стабільний розвиток країни.

У процесі щорічного бюджетного планування екстраполяцію використовують як допоміжний засіб для попередніх розрахунків, оскільки цей метод має значні недоліки. По-перше, він не дає змоги врахувати можливості значного збільшення чи зменшення бюджетних доходів, залежних від різних обставин у плановому році, різке зростання чи скорочення виробничих показників, зміни у податковому законодавстві, роботі податкових та інших контролюючих органів тощо, оскільки вважається, що умови попереднього періоду зберігаються незмінними в плановому році. Обсудити наслідки використання методу в період кризи економіки 2008-2010 рр. По-друге, він негативно впливає на економне використання бюджетних коштів, оскільки їх планування здійснюється виходячи з досягнутого в попередньому році рівня.

Для побудови прогнозу за допомогою метода екстраполяції потрібно зібрати попередні статистичні данні прогнозуючого показника. Їх джерелом можуть бути статистичні збірники облстату, держстату, інформація з наукових та науково - практичних періодичних видань, статистична інформація наведена на сайтах МФУ, ДКУ, Рахункової палати в Інтернеті. Досліднику потрібно зібрати статистичну динаміку прогнозного показника за декілька років. Чим більше динамічний ряд, тим точніший прогноз (потрібно зібрати данні не менш ніж за п'ять років). Зібрані данні потрібно розташувати у вигляді (табл. 2).

Таблиця 2

**Доходи бюджету Ленінського району м.
Дніпропетровська 2001-2008 рр.**

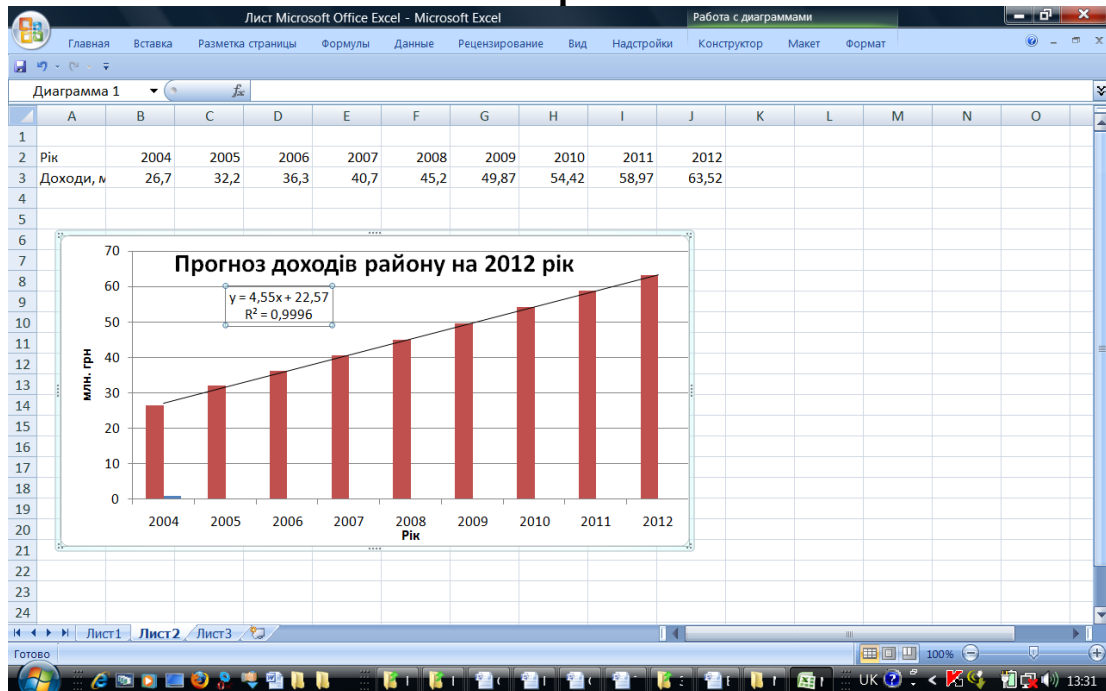
Рік	2004	2005	2006	2007	2008
Доходи, млн. грн	26,7	32,2	36,3	40,7	45,2

Встановивши курсор у правому куту таблиці, тягнемо її вправо. В таблиці виникають прогнозні показники. В меню, натиснувши клавішу «майстер діаграм» вибираємо вид діаграми (краще вибирати гістограму). Потім, натиснувши в верхній строчці меню клітину «діаграма», вибираємо лінію тренду і встановлюємо якісні показники прогнозу (рівняння і коефіцієнт детермінації).

Приклад. Зробити прогноз доходів Ленінського району м. Дніпропетровська на 2012 рік. Опишіть отримане рівняння і якісні показники прогнозу. Динаміка доходів району наведена у (табл. 3).

Таблиця 3

Прогноз доходів бюджету Ленінського району на 2012 рік.

3.2.1. Завдання для самостійної роботи

1. Зробіть прогноз доходів Кіровського району м. Дніпропетровська на 2012 рік.
2. Зробіть прогноз доходів Самарського району м. Дніпропетровська на 2012 рік.
3. Зробіть прогноз доходів м. Дніпропетровська на 2012 рік.
4. Зробіть прогноз доходів м. Нікополя на 2012 рік.
5. Зробіть прогноз доходів м. Дніпродзержинська на 2012 рік.
6. Зробіть прогноз доходів Дніпропетровської області на 2012 рік.
7. Зробіть прогноз видатків на освіту Дніпропетровської області на 2012 рік.
8. Зробіть прогноз видатків Дніпропетровської області на 2012 рік.

Тестові завдання

1. Назвіть методи планування показників бюджету:

- а) експертний, нормативний, аналітичний;
- б) інтуїтивний, прямого рахунку, економіко статистичний;
- в) прямого рахунку, нормативний, аналітичний.

2. Назвіть методи прогнозування:

- а) прямого рахунку;
- б) статистичний, нормативний;
- в) експертні, інтуїтивні, економіко-статистичні.
- г) аналітичні, нормативні, економіко-статистичні.

3. Принцип збалансованості передбачає:

- а) що повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний бюджетний період;
- б) що при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та отримання максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів;
- в) що бюджет планується на науково-обґрунтованих макропоказниках економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період.

4. Метод, який передбачає обчислення показників в бюджеті виходячи з реальних потреб:

- а) нормативний;
- б) експертний;
- в) прямого рахунку;
- г) аналітичний.

5. Фінансування бюджетних установ здійснюється на основі таких принципів:

- а) субсидіарності;
- б) плановості;
- в) збалансованості.

6. Який з перелічених показників є одним з основних, що характеризує бюджету політику?

- а) частка бюджетного дефіциту у ВВП;
- б) ВВП на душу населення;
- в) національний дохід.

7. Недоліки методу економіко-статистичного моделювання:

- а) суб'єктивність отриманих результатів;
- б) відображення минулих тенденцій;
- в) потребує знання табличного процесора Excel і великої кількості даних.

8. На чому ґрунтується бюджетне планування ?

- а) на статистичних даних;
- б) на збалансуванні доходів і видатків
- в) на нормативах.

9. Позичковий варіант збалансування бюджету це:

- а) зменшення видатків;
- б) збільшення податкових чи неподаткових надходжень;
- в) встановленні джерел покриття дефіциту бюджету.

Бібліографічний список до практичного заняття [1,2,51,52,53,58,61,70]

3.3. План та методичні рекомендації до практичного заняття 2

Тема практичного заняття:	Планування за допомогою методу кореляційно– регресійного аналізу
Мета заняття:	закріпити теоретичні знання та придбати практичні навички з планування бюджетних показників за допомогою методу кореляційно – регресійного аналізу.

План заняття

1. Обговорення сутності методу кореляційно – регресійного аналізу (КРА)?
2. Практичне використання КРА за допомогою табличного процесору Excel

Обладнання: - ПК

Методичні рекомендації до практичного заняття

Для побудови ЕСМ потрібно зібрати попередні статистичні данні взаємозалежних показників. Їх джерелом можуть бути

статистичні збірники облстату, держстату, інформація з наукових та науково - практичних періодичних видань, статистична інформація наведена на сайтах МФУ, ДКУ, Рахункової палати в Інтернеті. Досліднику потрібно зібрати статистичну динаміку взаємозалежних показників за декілька років. Чим більше динамічний ряд, тим точніший прогноз (потрібно зібрати данні не менш ніж за п'ять років. Зібрані данні потрібно розташувати у вигляді (табл. 4).

Таблиця 4

Статистичні данні

Рік	22004	22005	22006	22007	2008	n
Показник (функція)	y1	y2	y3	...	y _i	y _n
Показник (аргумент)	x1	x2	x3	...	x _i	x _n

Просторові ряди, на відміну від динамічних, дають можливість вивчати не розвиток процесу в динаміці, а кількісний вплив фактора X на показник Y. Якщо данні спостережень вимірюються в грошових одиницях, їх доцільно зводити за допомогою індексів дефляторів до одного періоду часу (базового року). Це забезпечить оцінку показників в постійних вартісних цінах.

Складаючи прогноз, необхідно брати до уваги фактичні динамічні ряди показників за минулі роки. У разі необхідності їх можна коригувати, враховуючи конкретні економічні особливості того чи іншого періоду розвитку держави. В умовах нестійкого характеру економічних процесів, які відбуваються в економіці, найімовірнішим є прогноз, складений на найближчу перспективу. Слід також наголосити, що прогнози повинні будуватися на основі процесів і тенденцій, які мають стійкий характер.

Табличний процесор Excel пропонує функцію, яка знаходить значення оцінок параметрів залежності за методом найменших квадратів. Вибір залежності (функції) слід проводити із таких міркувань: достатніх аргументів для використання нелінійних залежностей і таких, які мають оптимальне значення факторів (наприклад: експотенційна, степенева, зворотна тощо) при прогнозуванні доходів і видатків бюджету не мають економічного сенсу. Так і у країн з дуже розвинутою і динамічно зростаючою економікою, ці показники зростають на 10-15%, що можливо якісно прогнозувати лінійними залежностями. Крім того, отримані оцінки дають можливість використовувати найбільш прості і добре дослідженні лінійні моделі, тим більше що у діалоговому режимі доцільно в більшій мірі дослідити якісний вплив факторів на доходи і видатки бюджету. Наведені аргументи доказують, що використання інших залежностей не має ніякого сенсу. Процес побудови моделі

складається з наступних етапів: постановка задачі; розробка її формальної схеми; формалізація задачі; побудова моделі статистичного, лінійного зв'язку між показником y та фактором x ; $y = \beta_0 + \beta_1 x_1$, де β_0 і β_1 невідомі параметри регресії, що мають бути оцінені.

Правильність і ступінь відповідності постановки завдання реальному процесу або явищу визначають успіх на всіх послідуючих етапах моделювання А. Ейнштейн відзначав, що формулювання завдання в багатьох випадках є набагато більш важливою, чим її рішення, у якому головну роль може грати просто математика або мистецтво експериментатора. *Постановка завдання* є першою спробою чітко викласти закономірності, властиві моделюючого процесу або явищу. Вимога вірогідності ЕСМ припускає наявність теоретичних і емпіричних понять про закономірності процесу або явища, умовах і факторах, що впливають на їхнє формування й зміну.

Постановка завдання включає:

- складання переліку підметів визначенню змінних величин, що дають об'єктивну й вичерпну характеристику економічного процесу або явища;

- визначення умов, яким значення цих величин повинні задовольняти;

- визначення параметрів, що зв'язують названі характеристики й умови.

Якщо завдання складається у визначенні оптимального рішення, то постановка повинна містити виклад критерію оптимальності. Але, як ми вже доказували, що це у бюджетному прогнозуванні недоцільно.

При первісному виборі незалежних змінних (аргументів, факторів) для включення в модель варто керуватися наступними чинниками:

- фактори повинні мати кількісну оцінку. Якщо у змінної відсутня кількісна оцінка, то їй надається штучний вимір у вигляді тієї або іншої експертної оцінки або здійснюють її вимір по непрямій ознаці;

- жоден з факторів, включених у модель, не повинен бути функціонально пов'язаний з іншими факторами або з деякими з них. Так у моделі не можуть бути одночасно показники бюджету такі як: доходи, податкові надходження, не податкові надходження за той самий період часу;

- бажано, щоб у моделях економічних процесів або явищ як інформація про функцію й аргументи (факторах) виступали річні показники. Цим досягається виключення деяких випадкових їхніх змін, пов'язаних із сезонністю, особливостями обліку й т.д.

Усі розрахунки побудови ЕСМ можна здійснити, застосовуючи табличний процесор Excel. Розглянемо порядок виконання обчислень для прикладу 1. Табличний процесор Excel пропонує функцію, яка

знаходить значення оцінок параметрів лінійної залежності за методом найменших квадратів.

Нехай вихідні дані містяться в блоках матриці X — (B2:D6) та функції \bar{Y} — (A2:A6) (таблиця 5). Зауважимо, що в даному разі не потрібно вводити вектор-стовпчик x_0 , елементами якого є одиниці.

Таблиця 5

Введені дані у вікно табличного процесору Excel.

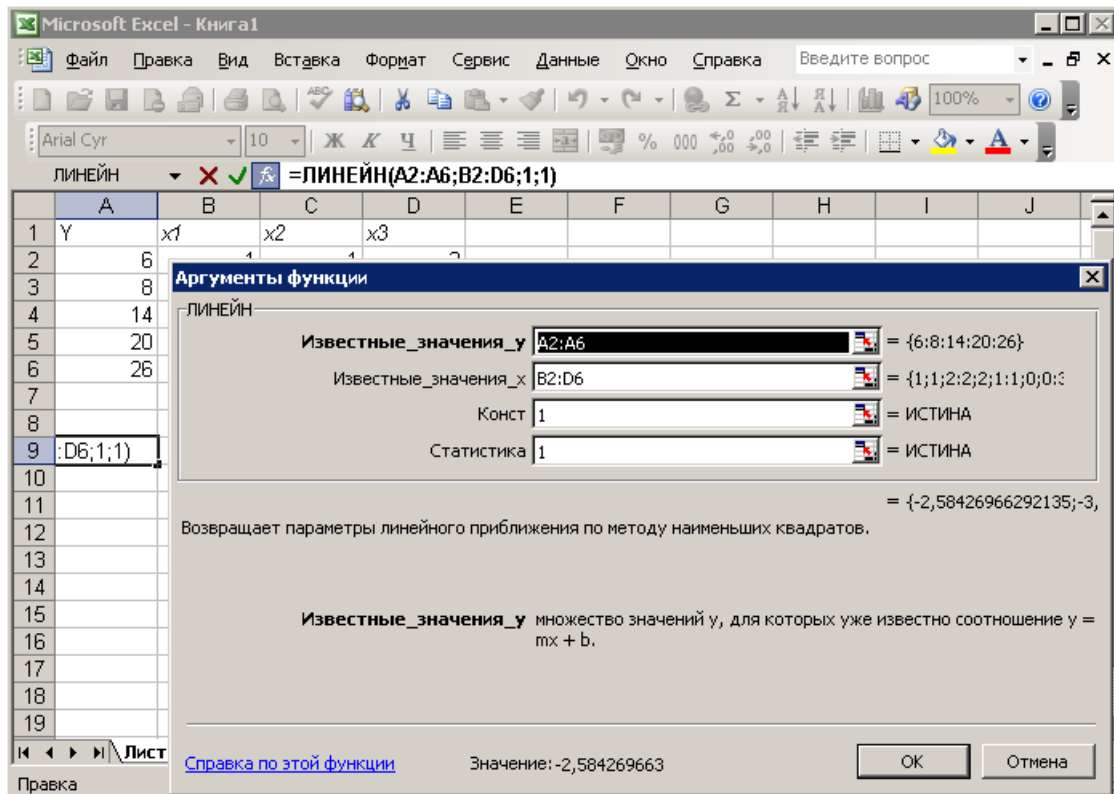
	A	B	C	D	E	F	G	H
1	Y	x1	x2	x3				
2	6	1	1	2				
3	8	2	2	1				
4	14	1	0	0				
5	20	3	2	1				
6	26	5	2	2				
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								

Результат розрахунку, тобто оцінки параметрів $\beta_0^*, \beta_1^*, \beta_2^*, \beta_3^*$ будемо знаходити в блоці (A9:D9). Для цього необхідно, встановивши курсор у клітині A9, викликати «Вставити функцію», і в категорії «Статистические» обрати функцію «ЛИНЕЙН».

У вікні запиту необхідно вказати: у першому рядку — «відомі значення Y », в нашому прикладі вони розташовані в блоці (A2:A6), у другому — «відомі значення X », це вся матриця X , що в нашому прикладі міститься в блоці (B2:D6), у третьому рядку «константа», вводиться логічне значення «істина» (відповідає числу 1), що вказує на необхідність розрахунку оцінки параметра β_0^* . В останньому рядку «статистика» також має бути логічне значення «істина» (число 1) у тому випадку, коли необхідна додаткова статистична інформація (стандартні помилки оцінок параметрів, коефіцієнт детермінації, залишкова сума квадратів відхилень тощо), дивись (таблиця. 6).

Таблиця 6

Аргументи функції.

Функція «ЛИНЕЙН» повертає оцінки параметрів, починаючи з останнього, тобто в клітинці A9 міститься значення оцінки параметра β_3^* . Для того, щоб знайти значення всіх параметрів, необхідно, починаючи з клітинки A9, виділити блок розмірності $(5 \times (m + 1))$, де m — кількість змінних X . У нашому випадку $m = 3$, тому необхідно виділити блок розмірності (5×4) — (A9:D13) (табл. 7).

Таблиця 7

Блок розмірності.

The screenshot shows the Excel worksheet with the following data in the range A2:D6:

Y	x1	x2	x3
6	1	1	2
8	2	2	1
14	1	0	0
20	3	2	1
26	5	2	2

Cell A9 contains the formula `=ЛИНЕЙН(A2:A6;B2:D6;1;1)`. The range A9:D13 is highlighted, indicating the selection of the 5x4 data block.

Після цього натиснути клавішу F2, а далі комбінацію клавішів Ctrl + Shift + Enter (рис. 8).

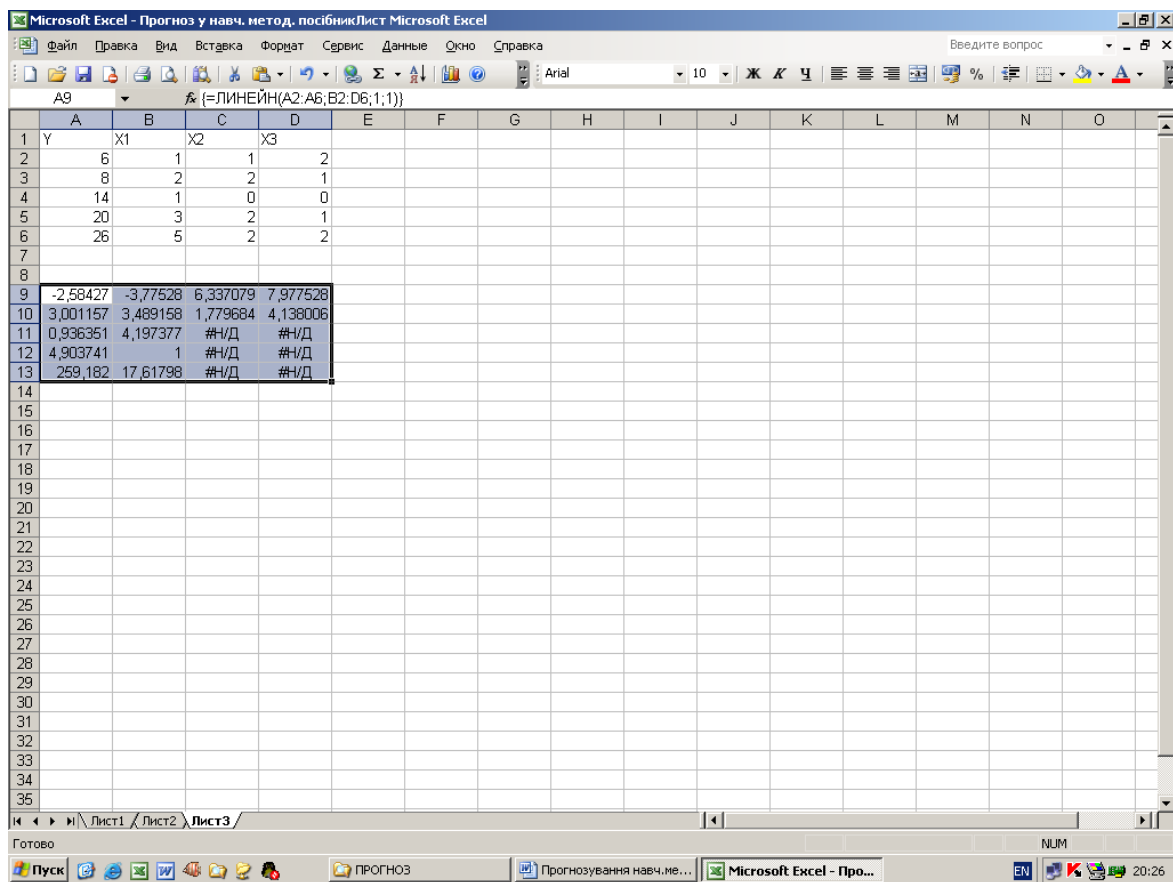

Рис.8. Вікно Excel
Оцінки параметрів.

У результаті, у першому рядку блока (A9:D13) отримаємо значення всіх параметрів у зворотному порядку: у клітинці з адресою A9 — значення оцінки параметра β_3^* , в B9 — оцінка параметра β_2^* , в C 9 — β_1^* і в D9 — оцінка параметра β_0^* .

За обчисленим значенням оцінок параметрів запишемо рівняння лінійної множинної регресії:

$$y_i^* = 7,978 + 6,337x_{1i} - 3,78x_{2i} - 2,58x_{3i}$$

Додаткова регресійна статистика в масиві (A9:D13) подана в такому порядку (табл. 9.):

Таблиця 9

Послідовність оцінок параметрів.

β_3^*	β_2^*	β_1^*	β_0^*
$S_{\beta_3^*}$	$S_{\beta_2^*}$	$S_{\beta_1^*}$	$S_{\beta_0^*}$

R^2	Стандартна похибка		
F-критерій	Ступені свободи ($n-m-1$)		
Сума квадратів відхилень, що пояснюється регресією	Сума квадратів відхилень, що пояснюється похибкою ε		

Знайдемо R . Оскільки $R = \sqrt{R^2}$, а значення R^2 вказане в наведеній таблиці додаткової статистики за регресією в клітинці A11, то для розрахунку необхідно обчислити $\sqrt{0,936}$. Отримаємо $R = 0,968$.

Для побудови довірчого інтервалу для множинної лінійної функції регресії необхідно обчислити $S_\varepsilon = \sqrt{\frac{\sum \varepsilon_i^2}{n-m-1}}$, де $\sum \varepsilon_i^2$ - сума квадратів відхилення, що пояснюється похибкою ε . Дане значення вказане в клітинці B13. Тому $S_\varepsilon^2 = \frac{17,618}{n-m-1} = \frac{17,618}{5-3-1} = 17,618$

Подальші обчислення за формулою $D(y_i^*) = S_\varepsilon^2 \bar{x} (X'X)^{-1} \bar{x}$ здійснюються з допомогою таких функцій: категорія — **Ссылки и массивы**:

ТРАНСП — повертає транспонований масив;

КАТЕГОРІЯ — математичні;

МУМНОЖ — повертає добуток двох матриць;

МОБР — повертає зворотну матрицю.

Обчислимо $S_y = \sqrt{683,992} \approx 26,15$. Довірчий інтервал перебуває в межах: $-360,28 < y_i < 304,242$

Значення $S_{\beta_0^*}$, $S_{\beta_1^*}$, $S_{\beta_2^*}$, $S_{\beta_3^*}$ містяться в таблиці з додатковою статистикою в другому рядку, тобто в масиві (A10:D10). Обчислимо:

$$S_{\beta_0^*} = 4,138; \quad S_{\beta_1^*} = 1,78; \quad S_{\beta_2^*} = 3,489; \quad S_{\beta_3^*} = 3,001.$$

Підставивши відомі значення у формулу $a_i = \beta_i^* \frac{S_{\beta_i^*}}{S_y}$, $i = \overline{1,3}$

одержимо:

$$a_1 = \beta_1^* \frac{S_{\beta_1^*}}{S_y} = 6,34 \frac{1,78}{7,44} = 1,52;$$

$$a_2 = \beta_2^* \frac{S_{\beta_2^*}}{S_y} = -3,78 \frac{3,489}{7,44} = -1,77;$$

$$a_3 = \beta_3^* \frac{S_{\beta_3^*}}{S_y} = -2,58 \frac{3,001}{7,44} = -1,04.$$

Обладнання: Статистичний щорічник України і Дніпропетровської області за 2006-2008рр.

Методичні рекомендації до практичного заняття

МП - цілком самостійна і найбільш типова форма організації економічного життя суспільства зі своїми особливостями, перевагами і недоліками, закономірностями розвитку. Функціонування на локальному ринку, швидке реагування на зміну кон'юнктури цього ринку, безпосередній зв'язок з споживачем, вузька спеціалізація на певному сегменті ринку товарів і послуг, можливість почати власну справу з малим стартовим капіталом - всі ці межі МП є його достоїнствами, що підвищують стійкість на внутрішньому ринку, але при певних умовах стають недоліками, стримуючими його розвиток. З одного боку, швидке реагування МП на зміни умов функціонування робить його більш мобільним і що гарно адаптується, а з іншою - залежним від кон'юнктури ринку, динаміки зовнішніх соціально - економічних і політичних умов. Відносно невеликий капітал звужує рамки виробництва, обмежує можливість залучення додаткових ресурсів (науково-технічних, фінансових, виробничих, трудових і т.д.). Обмежені масштаби виробництва і невелика кількість зайнятих обумовлюють простоту і ефективність управління підприємством. Однак характерне для МП поєднання функцій власника і менеджера в особі господаря підприємства, встановлення особистих зв'язків з працівниками підприємства, неформальний стиль управління, знижуючи управлінські витрати, можуть привести - і часто приводять - до перевантаження фундаторів фірми. Нестійкість МП внаслідок обмеженості ресурсів набагато вище, ніж у великих і середніх підприємницьких структур.

Частка банкрутств підприємств МБ завжди вище, оскільки, йдучи на ризик, підприємець вирішує досить складну проблему конкурентоздатності продукції, що випускається. Починаючому підприємцеві на самому початку треба провести свою роботу при більш високих витратах, ніж підприємцеві вже існуючої фірми. Початкова вартість ставить фундаторів фірми в не вигідне положення в порівнянні з діючою фірмою. У зв'язку з цим починаюча фірма буде мати більш високу собівартість продукції. Найбільш часті причини банкрутства МП це невдачі в сфері збуту продукції, а також недостатня компетентність і відсутність досвіду. Але все ж, незважаючи ні на що, кількість фірм, що створюються перевершує число ліквідованих, що говорить про абсолютне збільшення числа підприємств МБ в економіці. Для підприємництва все більш важливою стає швидка і гнучка адаптація фірм до ринкових коливань. Підприємці все більше усвідомлюють необхідність використати не

тільки переваги спеціалізації, особливу атмосферу зацікавленості, але і можливості, які відкриваються при виробничій кооперації: економія на масштабах, спільні науково-дослідні розробки, розділення ризику. Значний плюс МП полягає в тому, що багато їх виявилось більш пристосованими, ніж великі компанії, до умов розвитку в кризові періоди для економіки. Великі фірми не так чутливо і швидко реагують на які-небудь зміни в економіці. Не випадково в політиці урядів Німеччини, США, Японії і багатьох інших розвинених капіталістичних країн допомога МБ займає особливе місце. Невеликі підприємства найбільш чуйно реагують на зміну в економіці, на падіння або підвищення норми прибутку в галузях економіки. Розорення і утворення нових компаній відбувається, передусім, в немонополізованому секторі. У таких умовах великі компанії експортують капітал. Дрібні ж фірми, як правило, не мають такої можливості. Для виживання дрібні фірми вимушені переглядати свою виробничу і збутову діяльність.

Статистичні данні розвитку МП у Дніпропетровській області представлені в табл. 10.

Таблиця 10

Показники розвитку МП в Дніпропетровській області

Кількість малих підприємств	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Всього	13494	15331	17001	18566	18960	19424	20453
у % до попереднього року	98,5	113,6	110,9	109,2	102,1	102,4	105,3
на 10000 населення	37	43	48	53	54	56	60
Рентабельність МП, %	-	-	-	-0,9	-0,6	0,3	
Середньорічна кількість працівників на 1 МП	8	7,3	7,2	7,1	6,5	6	5,5
Середньомісячна ЗП на МП	-	189,96	218,57	268,26	332,39	436,03	
Частка продукції МП у обсязі промислової продукції	1,3	1,5	1,6	1,6	1,3	1,2	0

Чому збільшення кількості МП веде до зменшення чисельності працюючих на 1 підприємство (тим паче, що малим на Україні вважається підприємство з чисельністю до 50 чол.)? Для відповіді на це питання зробіть припущення, що це пов'язано з появою великої кількості підприємств з малою чисельністю працюючих (директор,

бухгалтер). У цьому разі виникає “розбавлення” нормальних (щось виробляючих) МП, підприємствами з двома працюючими. Підприємства з малою кількістю працюючих можуть бути організовані при структурах, що надають фінансові послуги – готівка грошей. Це припущення може бути підтверджено зв'язком між кількістю МП і фінансовою активністю. У якості показника, що може характеризувати фінансову активність використайте динаміку прибутків банківської системи України (табл. 11).

Таблиця 11

Прибутки банківської системи України, млн. грн.

Рік	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Прибутки банківської системи України, млн. грн.	-30	530	683	827	1261	2166	4110
Чисельність МП, шт.	217930	233607	253791	272741	283398	295109	307398

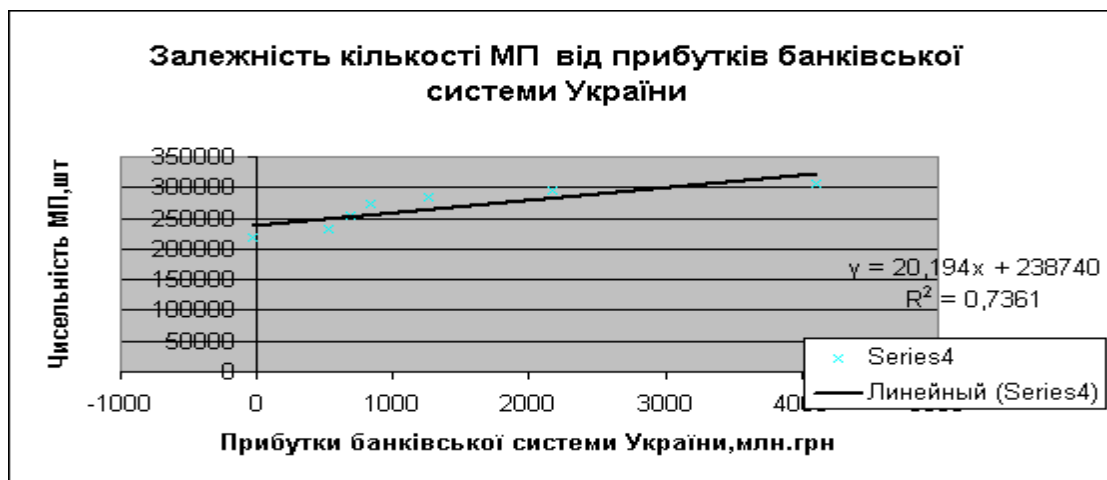

Рис. 3 Залежність кількості МП від прибутків банківської системи. [Немає посилання](#)

Отримані результати свідчать про щільний зв'язок між банківською активністю і кількістю МП (коефіцієнти детермінації - 0,74), що підтверджує висловлене припущення. Таким чином, доки банки будуть займатися розрахунками готівкою, статистика чисельності працюючих на одному підприємстві буде скорочуватись, а більшість підприємств буде займатися фінансовою діяльністю хоч декларувати діяльність у торгівлі, посередництві інколи сільському господарству, або будівництву. Чому в цих галузях, бо в них простіше приховувати доходи від оподаткування.

Друге питання, навіщо збільшувати кількість підприємств, коли нема результатів їхньої діяльності: рентабельність відсутня, а частка продукції МП у обсязі реалізованої промислової продукції має тенденцію до зменшення (рис.4).

Рис. 4 Динаміка частки продукції МП у обсязі реалізованої промислової продукції Дніпропетровської області.

Аналізуючи кількість МП за видами економічної діяльності, можна констатувати, що в основному вони займаються торговою діяльністю. Також слід відзначити суттєвий ріст МП які займаються операціями з нерухомістю та здаванням її під найм (Рис. 5).

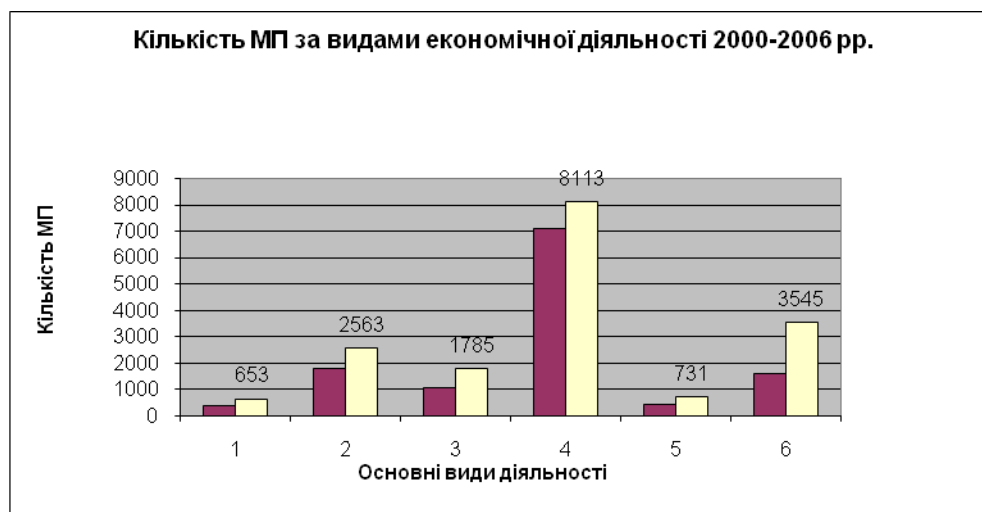

Рис. 5 Кількість МП за основними видами економічної діяльності у Дніпропетровській області. **Прив'язка табл**

1.Сільське господарство, мисливство та лісове господарство
2.Промисловість
3.Будівництво
4.Торгівля

5.Транспорт і зв'язок
6.Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам

Оцінка виконання програм розвитку МП веде до самозаспокоєння і формального підходу до цієї проблеми. Такий формальний підхід часто мав місце при соціалізмі – компанії по впровадженню: управління якістю, бригадних форм, атестації робочих місць. Регіональні програми Дніпропетровської області 2003-2004 до 2007 -2008рр розроблені формально; відсутня чітка і зрозуміла мета, завдання, бюджетна підтримка, відповідальні за її виконання. В програмах плануються тільки кількісні показники: кількість діючих МП, кількість МП на 10 тис населення, чисельність працюючих на МП, надходження до всіх рівнів бюджетів тощо. Планування базується на вже досягнутому рівні. Так, наприклад, показник “надходження до всіх рівнів бюджетів” за 2007-2008 рр. Планується збільшити близько 20%. Враховуючи річний рівень підвищення цін(а він не менший ніж 15% річних), можна з впевнено казати, що ніякого стимулюючого ефекту це мати не буде. Регіональні програми Західних областей України суттєво відрізняються в кращу сторону. В програмах чітко встановлюється мета, завдання, проводиться детальний аналіз виконання показників попереднього періоду.

Метою програми повинно бути - підвищення ефективності розвитку МП у регіоні. При подальшій деталізації мети враховувались найбільш ефективні програми розвитку МП розвинених країн світу і окремих регіонів України. Зроблено аналіз недоліків розвитку МП. Після чого були сформульовані наступні завдання:

1. удосконалення організації започаткування підприємницької діяльності;
2. розвиток малого інноваційного бізнесу;
3. забезпечення МП фінансово – кредитною підтримкою

Оцінку ефективності МП потрібно здійснювати по показникам ,що використовуються при виконанні ПЦМ управління місцевими бюджетами. Розробниками ПЦМ рекомендуються чотири види показників це:

- витрат(необхідних ресурсів);
- продукту;
- ефективності;
- якості.

Розроблені на основі приведеної класифікації показники по яким пропонується оцінювати впровадження регіональних програм розвитку МП наведені у табл. 12.

Таблиця 12

Показники оцінки програм розвитку МП

№	Показники	Показники оцінки програм розвитку МП	Одиниці виміру
1	Витрат (необхідних ресурсів);	<p>1.1.Кількість штатних одиниць персоналу обслуговуючих інфраструктуру підтримки МП:</p> <p>1.1.1.Управління з питань підприємництва та регуляторної політики облдержадміністрації;</p> <p>1.1.2.бізнес центру;</p> <p>1.1.3.бізнес інкубаторів;</p> <p>1.1.4.технопарків;</p> <p>1.1.5. Лізингових центрів;</p> <p>1.1.6.Фінансово – кредитних установ;</p> <p>1.1.7.фондів підтримки підприємництва;</p> <p>1.1.8. Інформаційно – консультативних установ.</p> <p>2.Об’єми коштів, необхідних на фінансування</p> <p>3. Кількість потрібних на виконання програми офісів, виробничих приміщень, площа території, тощо</p>	<p>чол.</p> <p>грн.</p> <p>один., кв.м</p>
2	продукту	<p>2.1.Кількість виробленої МП продукції і наданих послуг.</p> <p>2.2.Кількість створених робочих місць.</p> <p>2.3.Кількість МП що впроваджують сучасні наукоємні технології</p>	<p>грн</p> <p>одиниць</p> <p>одиниць</p>
3	ефективності	<p>3.1.Витрати на 1 гривню виробленої МП продукції.</p> <p>3.2.Витрати на створення одного робочого місця.</p> <p>3.3. Витрати на створення одного наукоємного МП</p>	<p>грн./грн</p> <p>грн./ один.</p> <p>грн./ один</p>
4	якості	<p>4.1. Доля продукції МП в реалізованій регіоном продукції</p> <p>4.2. Збільшення зайнятості населення.</p> <p>4.3. Зменшення безробіття.</p> <p>4.4.Доля наукоємних підприємств в їх загальній кількості</p> <p>4.5.Доля підприємців задоволених створеними умовами по розвитку МП</p>	<p>%</p> <p>%</p> <p>%</p> <p>%</p> <p>%</p>

3.4.1. Завдання для самостійної роботи

1. Розробити цільову програму Євро 2012.
2. Розробити цільову програму боротьби з туберкульозом.
3. Розробити цільову програму боротьби з безпритульністю та бездоглядністю дітей.
4. Розробити цільову програму боротьби з злочинністю в місті.
5. Розробити цільову програму боротьби зі СНІДом.
6. Розробити цільову програму структурної перебудови економіки регіону.
7. Розробити цільову програму підтримки фермерства.
8. Розробити цільову програму « Молодь міста».
9. Розробити цільову програму « Відпочинок мешканців міста».
10. Розробити цільову програму « Боротьби з заторами транспорту в місті».

Тестові завдання

1. Цільова комплексна програма (ЦКП) це:

- а) документ, в якому міститься визначений за ресурсами, виконавцями та строками здійснення комплекс заходів, спрямованих на досягнення цілей;
- б) довгостроковий план;
- в) документ, який містить науково-обґрунтовані показники економічного і соціального розвитку регіону або держави;

2. Виберіть основний етап розробки та реалізації цільової комплексної програми:

- а) планування;
- б) прогнозування;
- в) вибір переліку проблем, що підлягають програмному розв'язанню.

3. За ПЦМ бюджетний процес починається:

- а) з установки конкретних показників;
- б) створення бюджетних програм;
- в) з окреслення проблем які потрібно вирішити.

4. При застосуванні ПЦМ кошти виділяються на:

- а) фінансування установ;
- б) досягнення конкретної мети;

в) соціально-економічний розвиток установ.

5.ПЦМ забезпечує контроль за:

- а) цільовим використанням коштів;
- б) ефективним використанням коштів;
- в) своєчасним використанням коштів;
- г) цільовим і ефективним використанням коштів.

6. ПЦМ передбачає, що будь - які бюджетні видатки мають здійснюватися на цілі, що відповідають:

- а) короткостроковій стратегії розвитку;
- б) середньостроковій стратегії розвитку;
- в) середньо або довгостроковій стратегії розвитку.

7. Бюджетний розпис це документ:

- а) в якому встановлюється розподіл доходів та фінансування бюджету, бюджетних асигнувань головними розпорядниками бюджетних коштів за певними періодами року відповідно до бюджетної класифікації;
- б) підготовлений розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідними обґрунтуваннями щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступний рік.

8. Основна мета бюджетної політики це:

- а) створення сприятливих фінансових відносин для пріоритетного розвитку галузей виробництва, що забезпечують зростання та підвищення життєвого рівня населення;
- б) приватизація підприємств, що знаходяться в державній власності;
- в) створення сприятливих фінансових умов для розвитку галузей економіки, що виробляють продукцію на експорт.

9. Бюджетний запит це документ:

- а) в якому встановлюється розподіл доходів та фінансування бюджету, бюджетних асигнувань головними розпорядниками бюджетних коштів за певними періодами року відповідно до бюджетної класифікації;
- б) підготовлений розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідними обґрунтуваннями щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступний рік.

10. Фінансування бюджетних установ здійснюється на основі таких принципів:

- а) субсидіарності ;
- б) плановості ;
- в) збалансованості.

11. Принцип ефективності передбачає:

- а) що бюджет планується на науково-обґрунтованих макро показниках економічного і соціального розвитку України на наступний бюджетний період;
- б) що повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний бюджетний період;
- в) що при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та отримання максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів.

**Бібліографічний список до практичного заняття
[1,2,51,52,53,58,59,61,70]**

ТЕМА 4. ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ

4.1. Методичні поради до вивчення теми

Студенти повинні уявити що під виконанням бюджету слід розуміти забезпечення своєчасного і повного надходження запланованих доходів, а також своєчасного, повного і безперервного фінансування передбачених бюджетами видатків.

Студенти повинні ознайомитись з принципами організації виконання бюджету до яких належать:

- забезпечення повного і своєчасного надходження доходів у цілому і за кожним джерелом окремо;
- фінансування заходів у межах затверджених у бюджеті сум і протягом бюджетного року;
- пропорційність при фінансуванні з бюджету;
- фінансування юридичних осіб тільки з одного бюджету;
- дотримання режиму економії у витрачаннях трудових і природних ресурсів, матеріальних коштів;
- забезпечення ефективного контролю за правильним використанням бюджетних коштів;
- дотримання на підприємствах і в організаціях бюджетної сфери фінансової дисципліни.

Студенти повинні знати, що керівництво по виконанню бюджету покладено на Кабінет міністрів України (КМУ). КМУ організує виконання бюджету через органи оперативного управління: міністерства фінансів, державне казначейство, державну податкову організацію і державну контрольно - ревізійну службу

Слід зосередити увагу студентів на розписі доходів і видатків, який є основою для виконання бюджету, і здійснюється фінансовими органами України. Слід зазначити, що бюджетний розпис складається на 1 рік з поквартальною і помісячною розбивкою. Бюджетний розпис повинен бути збалансований і складається відповідно до кодів бюджетної класифікації.

Студенти повинні знати розділи по яким класифікуються доходи і видатки бюджету.

Потрібно звернути увагу на методи бюджетного фінансування:

- єдиного казначейського рахунка;
- перерахування бюджетних коштів з поточних рахунків місцевих бюджетів на рахунки головних розпорядників бюджетних коштів.

Потрібно звернути увагу на бюджетному нормуванні зміст якого полягає у визначенні науково обґрунтованих обсягів витрат на відповідну розрахункову одиницю. У процесі бюджетного нормування визначаються норми видатків та фінансові нормативи

бюджетної забезпеченості. Залежно від того, в яких одиницях вимірювання відображаються норми, розрізняють наступні: матеріальні та фінансові.

4.2. План та методичні рекомендації до семінарського заняття

Тема Виконання бюджету
семінарського
заняття:

Мета заняття: отримання знань з організації виконання доходної і видаткової частини бюджету.

План семінарського заняття:

1. Поняття та принципи виконання бюджету. Органи виконання бюджету.
2. Класифікація доходів і видатків.
3. Організація платежів до бюджету.
4. Бюджетне фінансування.

Питання для обговорення:

1. Порядок та терміни складання розпису доходів і видатків;
2. Бюджетна класифікація доходів бюджету;
3. Складові доходів бюджету.
4. Документи, на підставі яких здійснюються перерахування платежів до бюджету;
5. Установи, які приймають платежі;
6. Готівкова та безготівкова форми розрахунків.
7. Системи касового виконання бюджету:

Методичні рекомендації

Розглядаючи дану тему, необхідно уявити що під виконанням бюджету слід розуміти забезпечення своєчасного і повного надходження запланованих доходів, а також своєчасного, повного і безперервного фінансування передбачених бюджетами видатків.

Студенти повинні знати, що керівництво по виконанню бюджету покладено на КМУ. КМУ організує виконання бюджету через органи оперативного управління: МФУ, ДКУ, ДПА і ДКРС.

Слід зосередити увагу слухачів на розписі доходів і видатків, який є основою для виконання бюджету. Розпис здійснюють МФУ, МФУ АРК, і територіальні фінансові органи. Слід зазначити, що бюджетний розпис складається на 1 рік з поквартальною і

помісячною розбивкою. Бюджетний розпис повинен бути збалансований і складається відповідно до кодів бюджетної класифікації.

Бюджетна класифікація – єдине систематизоване функціональне групування доходів та видатків по однорідним ознакам, що забезпечує загальнодержавну та міжнародну порівнянність бюджетних даних. Структура нової бюджетної класифікації затверджена постановою КМУ від 12.07.1996р. №327 «Про структуру бюджетної класифікації України». **Слухачі повинні знати, що доходи класифікуються за такими розділами:**

- ✓ Податкові надходження.
- ✓ Неподаткові надходження.
- ✓ Доходи від операцій з капіталом.
- ✓ Офіційні трансферти.
- ✓ Цільові фонди.

Видатки бюджету класифікуються за:

- ✓ Функціями, із виконанням яких вони пов'язані (функціональна класифікація видатків).
- ✓ Економічними характеристиками операцій, при проведенні яких здійснюються ці видатки (економічна класифікація видатків).
- ✓ Головними розпорядниками коштів (відомча класифікація видатків).
- ✓ Бюджетними програмами (програмна класифікація видатків).

Розподіли видатків за різними ознаками не замінюють, а доповнюють один одного, представляючи бюджет у різних розрізах.

Функціональна класифікація використовується для:

- Формування показників зведеного бюджету та здійснення міжнародних порівнянь видатків за функціями.
- Здійснення макроекономічного аналізу та формування державної політики у різних галузях економіки.

Економічна класифікація є:

- Основою ведення фінансового обліку та звітності.
- Інструментом адміністративного контролю за використанням коштів.

Відомча класифікація виконує такі головні функції:

- Забезпечує ведення реєстру всіх розпорядників бюджетних коштів.

- Дає змогу чітко розподіляти відповідальність за виконання програм розпорядниками бюджетних коштів.

Потрібно звернути увагу ст.13 Бюджетного кодекса де встановлено, що всі надходження, визначені нормативно-правовими

актами органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підлягають включенню до відповідних бюджетів, цим реалізується принцип єдиної бюджетної системи України.

Платники податків (юридичні та фізичні особи) сплачують платежі до місцевих бюджетів у безготівковій або готівковій формі на відповідні аналітичні рахунки, відкриті на балансі управлінь ДКУ. Платежі здійснюються платниками через установи банків, у яких вони обслуговуються, установи Державного комітету зв'язку та інформатизації України та установи Ощадного банку за місце знаходженням платника.

Підставою для зарахування платежів, сплачених до місцевого бюджету готівкою, є такі документи:

- ✓ копії платіжних доручень відділень Ощадбанку та корінці прибуткових документів (повідомлення) про приймання уста новою банку платежів місцевих бюджетів готівкою;

- ✓ копії квитанцій за формою 24 та формою 10, видані органа ми місцевого самоврядування платникам податків разом з описом до них;

- ✓ платіжні доручення установ Державного комітету зв'язку та Інформатизації України на перекази з додатком до них талонів поштових переказів (при сплаті платежів через установи зв'язку).

Платежі визнаються зарахованими в доходи місцевих бюджетів з моменту зарахування на аналітичні рахунки відповідних бюджетів, відкриті в управліннях ДКУ. Банк платника перераховує кошти через Систему електронних платежів НБУ на аналітичні рахунки, відкриті на балансі управлінь ДКУ у розрізі місцевих бюджетів та кодів бюджетної класифікації.

Участь у виконанні бюджетів беруть підприємства, організації та установи усіх форм власності, а також громадяни, які пов'язані з доходами і видатками бюджетів. Оскільки державний бюджет України є законом, міністерства, відомства, органи місцевого самоврядування, органи виконавчої влади, суб'єкти господарювання та громадяни повинні в обов'язковому порядку виконувати зобов'язання перед бюджетом.

Розглядаючи 4 питання слід засвоїти, що **бюджетне фінансування** – це безповоротне, безвідплатне виділення коштів з бюджету, що забезпечує процес розширеного відтворення, утримання соціальної сфери, обороноздатність та апарат управління державою з дотриманням режиму економії за постійного здійснення контролю. Суть бюджетного фінансування полягає в тому, що за допомогою цього механізму налагоджуються грошові відносини, які виникають між державою, з одного боку, і підприємствами, організаціями, установами всіх форм власності та фізичними особами – з іншого, з

точки зору спрямування та використання грошових коштів централізованого фонду на розширене відтворення підвищення рівня життя, задоволення суспільних потреб і забезпечення інших безпосередніх державних заходів. Обсяг, своєчасність і повнота фінансування значною мірою залежать від рівня централізації фінансових ресурсів і мобілізації коштів до бюджету, а це, у свою чергу, залежить від дотримання фінансової дисципліни окремими платниками податків, від рівня виконання доходної частини бюджету.

Слід зосередити увагу, що бюджетне фінансування здійснюється на основі таких принципів: плановості, цільового спрямування використання коштів, безповоротності та безвідплатності, ефективного використання коштів, оптимального поєднання власних, кредитних і бюджетних джерел, додержання режиму економії та здійснення постійного контролю за їхнім використанням.

Потрібно обговорити з слухачами форми бюджетного фінансування:

- кошторисне фінансування, забезпечення державними грошовими коштами установ і органів і організацій соціально-культурної сфери, оборони, органів державного управління та соціального захисту населення;

- державне фінансування інвестицій. Відповідно до бюджетної класифікації видатків фінансування будівництва об'єднано в одну групу разом з архітектурою і включає державні інвестиції на основі об'єкти економічного й соціального розвитку України в ринкових умовах;

- позички з державного бюджету державним підприємствам. Фінансова підтримка державним та іншим підприємствам, у майні яких частка державної власності перевищує 50%, здійснюється з бюджетних асигнувань, як правило, на поворотній основі під затверджені проекти використання коштів, що надаються як державна підтримка. Фінансову підтримку у вигляді бюджетної позики надає МФУ на договірній основі:

- державні дотації – форма бюджетного фінансування, яка застосовується для фінансування планових збитків підприємств і організацій, які надають послуги або виробляють необхідну народному господарству продукцію, витрати на виробництво яких вищі від цін реалізації.

Кошторис доходів і видатків бюджетної установи, організації є основним плановим документом, який підтверджує повноваження щодо отримання коштів для виконання нею своїх функцій і досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень.

Потрібно обговорити методи бюджетного фінансування:

- метод єдиного казначейського рахунка;
- метод перерахування бюджетних коштів з поточних рахунків місцевих бюджетів на рахунки головних розпорядників бюджетних коштів.

Основа бюджетного фінансування – бюджетне нормування зміст якого полягає у визначенні науково обґрунтованих обсягів витрат на відповідну розрахункову одиницю. У процесі бюджетного нормування визначаються норми видатків та фінансові нормативи бюджетної забезпеченості. Залежно від того, в яких одиницях вимірювання відображаються норми, розрізняють наступні: матеріальні та фінансові.

Ключові терміни і поняття

- виконання бюджету;
- касове виконання бюджету
- бюджетна класифікація;
- позички;
- інвестиції;
- одержувачі бюджетних коштів;
- бюджетне зобов'язання;
- бюджетне призначення;
- кошторис
- розпорядники бюджетних коштів;
- бюджетна субсидія;
- бюджетна дотація;
- бюджетна субвенція.

4.2.1. Завдання для самостійної роботи

Теми для підготовки доповідей та рефератів

1. Бюджетна модель суспільства. Проблеми вдосконалення бюджетної моделі в Україні.
3. Методи регулювання і збалансування бюджетів.
4. Особливості бюджетного процесу на сучасному етапі розвитку України.
6. Визначення джерел і методів формування доходів.
7. Напрями і принципи фінансування видатків.

Тестові завдання

- 1. Виконання державного бюджету України організовує:**

- а) Верховна Рада;
- б) Президент;
- в) Кабінет Міністрів;
- г) Міністерство фінансів України.

2. Підставою для виконання Державного і місцевих бюджетів є:

- а) бюджетне планування;
- б) розпис доходів і видатків;
- в) бюджетна програма.

3. Бюджетний період становить:

- а) 1 рік;
- б) 1 рік і 1 місяць;
- в) змінюється в залежності від прийняття закону про Державний бюджет на відповідний рік.

4. Виконання бюджету – це:

- а) 1-ша стадія бюджетного процесу;
- б) 2-га стадія;
- в) 3-тя стадія;
- г) 4-та стадія.

5. Хто забезпечує виконання місцевих бюджетів?

- а) відділення Державного казначейства України;
- б) місцеві податкові органи;
- в) рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад;
- г) фінансові органи.

6. Якими документами оформляється надходження грошей в касу:

- а) видатковий касовий ордер;
- б) прибутковий касовий ордер;
- в) платіжна відомість;
- г) звіт касира.

7. В яких документах відображається рух коштів в касі:

- а) звіт касира;
- б) грошовий чек;
- в) платіжне доручення;
- г) платіжна відомість.

8. Що необхідно зробити з депонованою заробітною платою:

- а) використати на поточні витрати;
- б) здати гроші до банку;
- в) зберігати в касі до моменту видачі депоненту;
- г) використати на оплату праці у наступному місяці.

9. Якими документами оформляється здача готівки до банку:

- а) заява на внесок готівкою;
- б) чек;
- в) прибутковий касовий ордер;
- г) платіжне доручення.

10. Кошти бюджету розміщуються на рахунках в органах системи:

- а) банків;
- б) МФУ;
- в) ДКУ;
- г) ДПА.

11. Єдиний казначейський рахунок відкривається в:

- а) комерційних банках України;
- б) НБУ;
- в) в КБ Приватбанк, АКБ Райфайзенбанк Аваль, АКБ Укрсоцбанк.

12. Доходи бюджету складаються з:

- а) податкових надходжень;
- б) доходів від операцій з капіталом;
- в) неподаткові надходження;
- г) поточні надходження;
- д) офіційні трансферти;
- е) кредитів.

13. Економічна класифікація видатків бюджету передбачає групування видатків бюджету на:

- а) на заплановані заходи;
- б) за їх економічним змістом і цільовим призначенням;
- в) залежно від функцій, які виконує держава;
- г) за бюджетними програмами.

14. Органи, які здійснюють виконання дохідної частини Державного бюджету України, — це:

- а) ДКРС;
- б) ДКУ;
- в) Рахункова палата;
- г) ДПА;
- д) банки.

15. Функціональна класифікація видатків бюджету передбачає групування видатків бюджету за:

- а) за їх економічним змістом і цільовим призначенням;
- б) функціями, які виконує держава;
- в) за бюджетними програмами.

16. Програмна класифікація видатків бюджету передбачає групування видатків бюджету за:

- а) їх економічним змістом і цільовим призначенням;
- б) залежно від функцій, які виконує держава;
- в) отримувачами коштів із бюджету на заплановані заходи;
- г) за бюджетними програмами.

17. Поточні доходи складаються з:

- а) доходи від операцій з капіталом;
- б) податкові надходження;
- в) офіційні трансферти;
- г) неподаткові надходження;
- д) загальнодержавні цільові фонди.

18. Відсотки відрахувань від загальнодержавних податків і зборів у бюджету нижчого рівня затверджує:

- а) Верховна Рада;
- б) Президент;
- в) Кабінет Міністрів;

г) Міністерство фінансів України.

19. Планові суми, в межах яких можуть проводитись видатки з бюджету, - це...

- а) бюджетні кошти;
- б) грошові кошти;
- в) бюджетні асигнування;
- г) державні кошти.

20. Забезпечення надходження платежів та податків у бюджет і фінансування видатків, визначених і затверджених у бюджеті, — це:...

- а) бюджетне фінансування;
- б) виконання бюджету;
- в) бюджетне регулювання;
- г) виконання дохідної частини бюджету.

21. На які складові поділяються загальні видатки бюджету?

- а) нерозподілені;
- б) капітальні;
- в) поточні;
- г) кредитування.

22. Примусове стягнення частини доходів з місцевого до Державного бюджету з метою його поповнення - це...

- а) взаємні розрахунки;
- б) бюджетна позичка;
- в) бюджетна субвенція;
- г) вилучення коштів;
- д) бюджетна дотація.

23. Грошова допомога, що надається вищестоящим бюджетом нижчестоящому з метою забезпечення ним реалізації конкретних цілей, але без вкладення коштів з боку отримувача — це...

- а) бюджетна дотація;
- б) бюджетна субсидія;
- в) бюджетна позика;
- г) бюджетна субвенція.

30. Грошова допомога, яка надається вищестоящим бюджетом нижчестоящому з метою забезпечення виконання ним своїх функцій без обмеження сфери використання на безповоротній основі — це:...

- а) бюджетна позика;
- б) бюджетна субсидія;
- в) бюджетна дотація;
- г) бюджетна субвенція.

31. Які види міжбюджетних трансфертів застосовують в Україні?

- а) кредит;
- б) бюджетна дотація;
- в) бюджетна субвенція;
- г) бюджетна позика;
- д) бюджетна субсидія.

32. Метою регулювання міжбюджетних відносин є:

- а) забезпечення відповідності між повноваженнями на здійснення видатків, закріплених за бюджетами та бюджетними ресурсами, які повинні забезпечувати виконання цих повноважень;
- б) розмежування доходів та видатків між ланками бюджетної системи;
- в) підтримка “бідних” у фінансовому розумінні територій (відповідних бюджетів) та вилучення коштів у “багатих” в фінансовому розумінні територій (з відповідних бюджетів).

33. Бюджетний запит це документ:

- а) в якому встановлюється розподіл доходів та фінансування бюджету, бюджетних асигнувань головними розпорядниками бюджетних коштів за певними періодами року відповідно до бюджетної класифікації;
- б) підготовлений розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідними обґрунтуваннями щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступний рік.

34. Повноваження, надане головному розпоряднику бюджетних коштів Бюджетним кодексом, законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет, що має кількісні та часові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування це:

- Бюджетне асигнування:
- Бюджетне зобов'язання:
- Бюджетне призначення.

35. Повноваження, надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів з конкретною метою в процесі виконання бюджету це:

- Бюджетне асигнування:
- Бюджетне зобов'язання:
- Бюджетне призначення.

**Бібліографічний список до практичного заняття
[1,2,43,45,46, 51,52,53,54,70,76]**

4.3. План та методичні рекомендації до практичного заняття

Тема практичного заняття: Організація виконання доходної і видаткової частини бюджету **немає мети**

Мета заняття: **отримання практичних навичок з організації виконання доходної і видаткової частини бюджету.**

План заняття

1. Проаналізувати структуру та динаміку доходів міського бюджету.
2. Проаналізувати структури та динаміку видатків міського бюджету
3. Зробити висновки.

Обладнання: - ПК **ссылка на источники**

Методичні вказівки

Результати роботи оформити в такі таблиці:

**Структура та динаміка доходів міського бюджету 2007-
2008 роки**

Найменування доходів згідно із бюджетною класифікацією	Динаміка доходів, %	Питома вага, %	
		2007рік	2008 рік
Податкові надходження			
Неподаткові надходження			
Доходи від операцій з капіталом			
Офіційні трансферти			
Цільові фонди			
Разом доходів		00	00

**Структура та динаміка видатків міського бюджету 2007-2008
роки**

Видатки міського бюджету за функціональною структурою	Динаміка видатків, %	Питома вага, %	
		2007 рік	2008 рік
Всього видатків		100	100

Висновки напишіть за таким планом:

1. Чи є даний бюджет збалансованим, дефіцитним або з перевищенням доходів над видатками?
2. Яка група доходів найбільша в даному бюджеті?
3. Яка група видатків найбільша в даному бюджеті?

4.3.1. Завдання для самостійної роботи

Завдання 1

Проаналізувати структуру та динаміку доходів міського бюджету на підставі даних, таблиці. Результати аналізу відобразити не тільки як розрахунок питомої ваги доходів, а й вказати основні доходні джерела, яку частку вони становлять, враховуються, чи не враховуються вони при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. Побудувати відповідні діаграми.

Таблиця 13

Доходи міського бюджету за 2007 – 2008 роки

тис.грн.

КФК	Найменування доходів згідно із бюджетною класифікацією	2007 рік	2008 рік
10000000	Податкові надходження	371181,90	408236,60
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	269181,80	328402,10
11010000	Прибутковий податок з громадян	262605,00	322954,10
11020200	Податок на прибуток підприємств, що належать до комунальної власності	6576,80	5448,00
12020000	Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин	9681,40	12300,00
13030000	Плата за користування надрами	100,50	70,50
13050000	Плата за землю	80025,00	55769,80
14060300	Плата за реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності	85,00	58,00
14070000	Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності	1508,20	1630,20
16000000	Інші податки	10600,00	10006,00
16010000	Місцеві податки і збори	10600,00	10006,00
20000000	Неподаткові надходження	19969,70	10254,30
21000000	Доходи від власності та підприємницької діяльності	-	-
22000000	Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу	245,00	315,00

22020000	Плата за утримання дітей у школах-інтернатах	45,00	45,00
22080000	Плата за оренду цілісних майнових комплексів комунального та іншого майна	150,00	260,00
22090000	Державне мито	50,00	10,00
23000000	Надходження від штрафів та фінансових санкцій	190,00	252,00
24000000	Інші неподаткові надходження	19534,70	9687,30
30000000	Доходи від операцій з капіталом	3500,00	8000,00
40000000	Офіційні трансферти	91101,90	97349,40
50000000	Цільові фонди	1000,00	5960,00
	Разом доходів	486753,50	529800,30

Завдання 2

Проаналізувати структури та динаміку видатків міського бюджету на підставі даних табл. 25. Результат аналізу відобразити не тільки як розрахунок питомої ваги видатків, а й визначити основні напрямки видатків, як кожен з них структурується; вказати які з видатків враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, а які не враховуються. Побудувати відповідні діаграми.

Таблиця 14

Видатки міського бюджету за 2007 – 2008 роки

тис. грн.

КФК	Видатки міського бюджету за функціональною структурою	2007 рік	2008 рік
010000	Державне управління	10041,70	10333,50
060000	Правоохоронна діяльність	10678,70	4200,00
070000	Освіта	9390,60	14641,20
080000	Охорона здоров'я	98731,40	120111,90
090000	Соціальний захист та соціальне забезпечення	39273,10	45503,40
100000	Житлово-комунальне господарство	35152,10	41655,70
110000	Культура і мистецтво	7888,90	10256,80
120000	Засоби масової інформації	1200,00	1400,00
130000	Фізична культура і спорт	2339,00	3038,20
150000	Будівництво	23600,00	25226,00
160000	Сільське і лісове господарство	280,00	386,00

170000	Транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації	19697,10	46256,90
180404	Підтримка малого та середнього підприємництва	-	252,00
200000	Охорона навколишнього природного середовища та ядерна безпека	950,00	1030,00
210000	Запобігання та ліквідація надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха	650,00	570,80
240000	Цільові фонди	1000,00	5960,00
250102	Резервний фонд	800,00	1000,00
250000	Видатки не віднесені до основних груп	225080,9 0	197977,90
	Всього видатків	486753,5 0	529800,30

Завдання:

Зробіть аналіз організації виконання доходної і видаткової частини бюджету в місці вашого мешкання.

**Бібліографічний список до практичного заняття
[1,2,43,45,46, 51,52,53,54,70,76]**

ТЕМА 5. ОБЛІК ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ

5.1. Методичні поради до вивчення теми

Студенти повинні розумітися про сутність і види обліку виконання бюджету.

Бюджетним обліком називається сукупність облікових процедур про рух і стан фінансових ресурсів при виконанні бюджету та виконанні кошторисів бюджетних установ. Система бюджетного обліку складається з трьох підсистем (видів) обліку — бухгалтерський, фінансовий і управлінський облік, які ґрунтуються на єдиній теоретичній та інформаційній базі, відрізняючись за формою і періодичністю розрахунку даних.

Бухгалтерський облік забезпечує своєчасне та повне відображення всіх операцій, надання користувачам інформації про стан активів і зобов'язань, результати виконання бюджетів (кошторисів) та їх змін.

Фінансовий облік ведеться з метою накопичення даних про доходи, видатки, кредитування за вирахуванням погашення і фінансування дефіциту бюджетів, а також підбиття результатів виконання бюджетів (кошторисів).

Управлінський облік ведеться з метою забезпечення керівництва оперативною інформацією у визначеній формі для планування й управління, оцінки і контролю використання бюджетних коштів.

Бухгалтерський облік усіх операцій щодо виконання Державного бюджету України здійснюють органи Державного казначейства України. Слід зазначити, що цей облік повинен відображати всі активи і зобов'язання держави. Стосовно до розпорядників бюджетних коштів, вони ведуть бухгалтерський облік самостійно, відповідно до правил встановлених Державним казначейством України.

Слід звернути увагу, що всі надходження і витрати бюджету обліковуються у валових показниках незалежно від того, передбачається чи не передбачається у бюджетних призначеннях взаємозарахування цих показників. Усі надходження та витрати бюджету повинні заноситись на рахунки в хронологічному порядку до встановленої законодавством процедури. Усі бухгалтерські записи повинні мати документальне підтвердження. Не пізніше 31 грудня Державне казначейство України закриває всі рахунки, відкриті у поточному бюджетному періоді.

Слід обговорити ст.57 Бюджетного кодексу України щодо зберігання залишків коштів на рахунках спеціального фонду

55 «Доходи спеціального фонду бюджету», 56 «Доходи, які підлягають розподілу між фондами бюджету».

Рахунок 51 має наступні рахунки III порядку:

- 511— «Податкові надходження»;
- 512 — «Неподаткові надходження»;
- 513 — «Доходи від операцій з капіталом»;
- 514 — «Офіційні трансферти»;
- 515 — «Державні цільові фонди».

Рахунок 52 має тільки один рахунок III порядку:

- 521 — «Податкові надходження».

Рахунок 55 має наступні рахунки 3 порядку:

- 551 — «Доходи від надходження спеціальних коштів»;
- 552 — «Доходи від надходження сум за дорученнями»;
- 554 — «Доходи від надходження інших власних коштів»; 553?
- 555 — «Інші доходи спеціального фонду бюджету, які

направляються на здійснення видатків»;

556 — «Кошти, отримані бюджетними установами з бюджетів інших рівнів».

Рахунок 56 має наступні рахунки III порядку:

- 561 - «Податкові надходження»;
- 562 — «Неподаткові надходження».

По рахунках цього класу деталізація не передбачається. Код кожного із рахунків 5 класу «Доходи» складається із 25 знаків.

На рахунок 51 враховуються доходи загального фонду відповідних бюджетів. Слухачі повинні твердо розуміти що це основний рахунок для обліку доходів. На рахунок 53 відносять суми, що надійшли на рахунки бюджету, для яких немає достатніх підстав зараховувати їх у доходи даного бюджету або відносити їх на відповідні коди бюджетної класифікації. Якщо протягом місяця з дня надходження не встановлено належності нез'ясованих сум, їх відносять на доходи загального фонду бюджету (рахунок 51).

Слухачі повинні засвоїти, що доходи загального фонду бюджету, які надходять, зараховують на основні рахунки по обліку грошових коштів: 11101 «рахунки по доходах загального фонду Державного бюджету» і 11108 «Поточний рахунок місцевого бюджету».

Аналітичний облік доходів здійснюється в розрізі окремих видів доходів згідно з бюджетною класифікацією. Аналітичний облік доходів по Державному та місцевим бюджетам здійснює бухгалтерія фінансового органу в книзі доходів за формою № 5-ф. Облік доходів, які розподіляються між бюджетами, також ведеться у книзі доходів відповідно до кодів бюджетної класифікації.

Облік видатків бюджету

Розглядаючи друге питання потрібно знати, що облік фінансування і видатків бюджету ведеться на різних рахунках. Перерахування грошових коштів на рахунки по фінансуванню капітальних вкладень і розпорядникам коштів по державному і місцевим бюджетам характеризує рух грошових коштів і тому облік цих операцій ведеться на рахунках, по обліку грошових коштів (перший клас рахунків). Використання перерахованих коштів характеризує видатки бюджету. Для їх обліку використовуються активні рахунки: 61 «Видатки загального фонду бюджету», — 62 «Видатки спеціального фонду бюджету», 63 «Видатки, проведені за рахунок інших коштів », 64 «Видатки майбутніх періодів». Рахунок 61 має наступні рахунки 3 порядку:

611 — «Поточні видатки»;

612 — «Капітальні видатки»;

613 — «Нерозподілені видатки»;

614—«Кредитування з вирахуванням погашення».

Рахунок 62 має наступні рахунки III порядку:

621 — «Видатки, проведені за рахунок спеціальних коштів»;

622 — «Видатки, проведені за рахунок сум за дорученнями»;

624 — «Видатки, проведені за рахунок інших власних коштів»;

625 — «Видатки, проведені за рахунок інших доходів спеціального фонду»;

626 — «Видатки, проведені за рахунок коштів, отриманих бюджетними установами з бюджетів інших рівнів».

По рахунках цього класу деталізація не передбачається.

Аналітичний облік фінансування і видатків бюджету ведеться у розрізі головних розпорядників коштів окремо за видатками безпосередньо головного розпорядника коштів, розпорядників коштів другого і третього ступеня та на централізовані заходи.

Потрібно звернути увагу на те, що аналітичний облік фінансування і видатків за Державним і місцевими бюджетами у фінансових органах ведеться в «Книзі поточних/реєстраційних рахунків розпорядників коштів і касових видатків» — форма № 3-ф і картці обліку асигнувань. У цих облікових реєстрах відображають кошти на фінансування капітальних вкладень і асигнування, затверджені по бюджету, кошти на поточних/ реєстраційних рахунках розпорядників коштів (рахунки 11301, 11303) і на поточних/реєстраційних рахунках для фінансування капітальних вкладень (рахунки 11302, 11303), а також суми касових видатків за бюджетами (рахунки 611, 612). Записи в книзі роблять протягом місяця в процесі здійснення операцій. Для кожного розпорядника коштів виділяють окремі аркуші в книзі № 3-ф.

Визначення результатів виконання бюджетів

Студенти повинні засвоїти, що наприкінці бюджетного року рахунки, пов'язані з обліком виконання бюджету у фінансових органах, закривають, визначають результати виконання бюджету й складають заключний баланс. Річне заключення рахунків має кілька етапів. На першому етапі проводять велику підготовчу роботу — мають бути перевірені всі первинні документи й записи по них в облікових реєстрах на предмет повноти й правильності відображення в останніх операцій, пов'язаних з виконанням бюджету. На другому етапі перевіряють обороти й виводять залишки за рахунками другого та третього порядку, після чого складають баланс. За рахунками I класу рахунків визначають залишки ресурсів бюджету на кінець року. Залишки є перехідними. За рахунками II класу рахунків підраховують боргові зобов'язання на кінець бюджетного року. За рахунками III класу рахунків залишків не повинно бути. Взаємні розрахунки між бюджетами закінчуються до кінця бюджетного року. Якщо встановлено наявність заборгованості за взаємними розрахунками, то вона має бути погашена. Якщо такої можливості немає, то відповідні суми, які необхідно передати або одержати, відображають у балансі. На рахунках 51, 52, 53, 54, 55 і 56 V класу рахунків «Доходи» та 61, 62, 63 і 64 VI класу рахунків «Видатки» підраховують доходи і видатки бюджету з початку бюджетного року. Після проведення цієї роботи за окремими рахунками починається третій, заключний етап — здійснюється списання касових доходів і видатків на результати виконання бюджету. Для обліку результатів виконання бюджету призначений активно-пасивний рахунок 41 «Результати виконання бюджету». В кредиті відображають списання касових доходів, а за дебетом — списання касових видатків. Кредитове сальдо показує перевищення доходів над видатками, дебетове — перевищення видатків над доходами.

Ключові терміни і поняття

- код рахунку;
- облік грошових коштів;
- аналітичний облік;
- бухгалтерський облік;
- синтетичний облік;
- пасивні рахунки;
- клас рахунків;

5.2.1. Завдання для самостійної роботи

Теми для підготовки доповідей та рефератів

1. Місце обліку виконання бюджету у бюджетному менеджменті.
2. Складові організації обліку виконання бюджету у фінорганах.
3. Аналіз плану рахунків з обліку виконання Державного і місцевого бюджетів в Україні.
4. Облік взаємних розрахунків між бюджетами.
5. Облік бюджетних позичок в процесі виконання бюджету.

Тестові завдання:

1. Якими документами оформляється надходження грошей в касу:

- а) видатковий касовий ордер;
- б) прибутковий касовий ордер;
- в) платіжна відомість;
- г) звіт касира.

2. В яких документах відображається рух коштів в касі:

- а) звіт касира;
- б) грошовий чек;
- в) платіжне доручення;
- г) платіжна відомість.

3. Що необхідно зробити з депонованою заробітною платою:

- а) використати на поточні витрати;
- б) здати гроші до банку;
- в) зберігати в касі до моменту видачі депоненту;
- г) використати на оплату праці у наступному місяці.

4. Якими документами оформляється здача готівки до банку:

- а) заява на внесок готівкою;
- б) чек;
- в) прибутковий касовий ордер;
- г) платіжне доручення.

5. Письмове свідоцтво про здійснення певних операцій яке надає юридичної сили даним бюджетного обліку це:

- а) звіт;
- б) первинний документ;

- в) облікові реєстри;
- г) інформація.

6. Система рахунків бухгалтерського обліку з виконання бюджету держави це:

- а) баланс;
- б) синтетичний облік;
- в) аналітичний облік;
- г) план рахунків.

7. Кошти бюджету розміщуються на рахунках в органах системи:

- а) банків;
- б) МФУ;
- в) ДКУ;
- г) ДПА. Д в предыдущей теме

8. Єдиний казначейський рахунок відкривається в:

- а) комерційних банках України;
- б) НБУ;
- в) в КБ Приватбанк, АКБ Райфайзенбанк Аваль, АКБ Укрсоцбанк.

9. Залишок коштів на рахунках бюджету:

- а) лімітується;
- б) не лімітується.

10. До способів ведення бюджетного обліку відноситься:

- а) ручний;
- б) нормативний;
- в) балансовий.

11. Які є класифікації видатків:

- а) відомча;
- б) територіальна;
- в) функціональна;
- г) економічна;
- д) місцева;
- е) програмна.

12. Система зарахування коштів на рахунки бюджету та перерахування з них, що передбачає відкриття та ведення рахунків бюджету, через ДКУ

- а) змішана система касового виконання бюджету;
- б) банківська система касового виконання бюджету;
- в) казначейська система касового виконання бюджету.

13. До способів ведення бюджетного обліку відноситься:

- а) ручний;
- б) нормативний;
- в) балансовий.

14. Залишок коштів на рахунках бюджету:

- а) лімітується;
- б) не лімітується.

15. Письмове свідоцтво про здійснення певних операцій яке надає юридичної сили даним бюджетного обліку це:

- а) звіт;
- б) первинний документ;
- в) облікові реєстри;
- г) інформація.

16. Система рахунків бухгалтерського обліку з виконання бюджету держави це:

- а) баланс;
- б) синтетичний облік;
- в) аналітичний облік;
- г) план рахунків.

17. У податковому обліку витрати підприємства поділяють на такі групи:

- а) включають до складу валових витрат, не включають, частково включають, виключають зі складу валових витрат;
- б) витрати основного і допоміжного виробництва;
- в) витрати основного, допоміжного виробництва, загально - виробничі, загальногосподарські витрати.

18. Сума нарахованої амортизації впливає на оподаткований

прибуток, як:

- а) сума, що входить до складу валових витрат;
- б) сума, що коригує величину валового доходу;
- в) окремий елемент при визначені об'єкту оподаткування податком на прибуток.

19. Сума нарахованої амортизації залежить від:

- а) групи основних засобів;
- б) розміру оподаткованого прибутку;
- в) розміру валових витрат.

20. Сума податку з доходів фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності розраховується за ставкою:

- а) 6% сукупного оподаткованого доходу;
- б) 15% від чистого доходу, отриманого у звітному періоді;
- в) 15% від валового доходу, отриманого у звітному періоді.

21. Податковий облік з продажу і придбання товарів ведуть за такими напрямками:

- а) операції, які оподатковують за ставками 20%, 0% та звільнені від оподаткування;
- б) операції, які оподатковують за ставкою 20% та звільнені від оподаткування;
- в) операції, які оподатковують за ставкою 20%, звільнені від оподаткування та операції, вартість яких не входить до складу господарських витрат платника або не підлягає амортизації.

22. Податковий кредит - це :

- а) сума, на яку платник податку має право збільшити податкове зобов'язання відповідного звітного періоду після погашення заборгованості перед постачальником;
- б) заборгованість бюджету перед платником податку;
- в) сума, на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання відповідного звітного періоду.

23. Обчислення сум акцизного збору проводиться:

- а) за ставками у процентах до обороту з продажу;
- б) у твердих сумах з одиниці реалізованого товару;

в) за ставками у процентах до обороту з продажу та у твердих сумах з одиниці реалізованого товару.

24. Об'єктом оподаткування фіксованим сільськогосподарським податком є:

- а) виручка, яка отримана від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва;
- б) сума прибутку, вирахована з метою оподаткування;
- в) площа сільськогосподарських угідь, переданих сільськогосподарському товаровиробнику у власність, або наданих йому у користування.

25. Облік нарахованих і сплачених платежів відображається:

- а) у реєстрі ф. № 25;
- б) у картках особових рахунків платників;
- в) у звіті ф. № 1 - П.

26. Збір за забруднення навколишнього середовища:

- а) належить до валових витрат;
- б) не належить до валових витрат;
- в) належить до валових витрат, за умови виникнення у технологічному процесі забруднюючих речовин та відходів у межах доведених лімітів.

27. Мета здійснення податкового обліку валових доходів:

- а) контроль за надходженням грошових коштів;
- б) контроль за відвантаженням товарно-матеріальних цінностей;
- в) контроль за достовірним формуванням складу валових доходів.

28. Загальний показник податкового тиску вираховується таким чином:

- а) як співвідношення основних прямих та непрямих податків до ВВП та доходів державного бюджету;
- б) як співвідношення частки податку з доходів фізичних осіб до грошових доходів населення;
- в) як співвідношення загальної суми податкових платежів і відрахувань до ВВП.

29. З метою визначення об'єкту оподаткування податком на прибуток облік основних виробничих фондів ведуть:

- а) окремо за кожним видом (об'єктом) та за групою в цілому;
- б) 1 групи — окремо за кожним видом, 2, 3 та 4 групи — в цілому по групі;
- в) 1 і 3 групи — окремо за кожним видом, 2 групи - в цілому по групі.

30. До складу валових витрат належать:

- а) витрати пов'язані із витрачанням товарно-матеріальних цінностей;
- б) витрати пов'язані з підготовкою, веденням виробництва та продажем продукції;
- в) витрати пов'язані з процесом обігу.

31. До складу валових витрат при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток включають:

- а) витрати на придбання науково-технічної літератури;
- б) суму нарахованої згідно з чинним законодавством амортизації;
- в) сплату вартості торгових патентів.

32. До загального місячного або річного доходу, який оподатковується податком з доходів фізичних осіб не включаються:

- а) суми державної адресної допомоги, які отримуються платником податку з відповідних бюджетів;
- б) одноразові заохочення та винагороди за підсумками роботи за рік;
- в) нараховані суми за листом тимчасової непрацездатності.

33. До місцевих податків належать:

- а) податок з реклами;
- б) податок на промисел;
- в) податок на прибуток;
- г) збір за паркування автотранспорту.

34. Для сплати авансових платежів податку з доходів фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності при традиційній системі оподаткування встановлені такі терміни:

- а) а) до: 15 березня, 15 травня, 15 серпня, 15 листопада;
- б) б) не пізніше: 15 березня, 15 травня, 15 серпня, 15 листопада;
- в) в) протягом 10 календарних днів, слідкуючих за останнім днем,

встановленим для подання податкової звітності.

35. Включення до ціни товару акцизного збору та ПДВ здійснюється таким чином:

- а) включається тільки акцизний збір за певною ставкою, оскільки ПДВ вже включено до ціни товару;
- б) спочатку включається до ціни товару ПДВ за ставкою 20%, а потім акцизний збір за певною ставкою;
- в) спочатку включається до ціни товару акцизний збір за певною ставкою, а потім ПДВ за ставкою 20% (0%).

36. Бюджетне відшкодування - це:

- а) заборгованість бюджетної організації перед платником податку;
- б) сума, то підлягає поверненню платнику податку з бюджету у зв'язку з надмірною сплатою податку;
- в) погашення заборгованості підприємства перед бюджетом товарно-матеріальними цінностями.

37. Валові витрати - це:

- а) сума витрат, пов'язаних зі здійсненням основної діяльності підприємства;
- б) сума будь-яких витрат платника податку в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), куплених (виготовлених) платником податку для подальшого використання у власній господарській діяльності;
- в) сума витрат, згрупованих на рахунку 23 "Основне виробництво".

37. Валові доходи - це:

- а) вартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг за звітний місяць;
- б) загальна сума доходу від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за їх межами;
- в) загальна сума доходу від усіх видів діяльності, отриманого протягом звітного періоду.

38. Вартість придбаного торговельного патенту вираховують із:

- а) податку на прибуток суб'єкта підприємницької діяльності чи структурного (відокремленого) підрозділу, який підлягає сплаті до бюджету;
- б) суми оподаткованого прибутку суб'єкта підприємницької діяльності;
- в) суми оподаткованого прибутку, отриманого від торговельної діяльності.

39. Витрати на утримання і експлуатацію основних виробничих фондів, які належать до валових витрат, обмежені:

- а) розміром оподаткованого прибутку;
- б) розміром валових витрат;
- в) балансовою вартістю на початок звітного періоду.

**Бібліографічний список до семінарського заняття
[1,2,43,45,46, 51,52,53,54,70,76]**

5.3. План та методичні рекомендації до практичного заняття

Тема **Збалансування розпису місцевих бюджетів практичного заняття:**

Мета **закріпити теоретичні знання та придбати практичні навички з збалансування розпису місцевих бюджетів.**

План заняття

1. Проведіть аналіз показників кошторисів і планів асигнувань кожного головного розпорядника коштів.
2. Проаналізуйте помісячний розпис доходів загального фонду місцевого бюджету.
3. Розробіть варіант помісячного розпису асигнувань загального фонду місцевого бюджету

Обладнання: - ПК

Методичні рекомендації до практичного завдання

Процес складання розпису місцевого бюджету регулюється наступними статтями Бюджетного кодексу України:

- пункт 12 статті 2, яким надається визначення бюджетного розпису як документа, в якому встановлюється розподіл доходів та фінансування бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів по певних періодах року відповідно до бюджетної класифікації;

- стаття 7, що визначає принципи на яких ґрунтується бюджетна система;

- пункт 3 статті 78 щодо затвердження розпису керівником місцевого фінансового органу та забезпечення ним протягом бюджетного періоду відповідності розпису встановленим бюджетним призначенням.

Збалансованість розпису місцевого бюджету може забезпечуватись як максимально визначеним обсягом надходження доходів, так і залишками коштів на початок року, залученням коштів фінансово-кредитних установ, оптимальним щодо функціональних особливостей бюджетних установ помісячним розподілом асигнувань.

Помісячна збалансованість розпису місцевого бюджету має наступні переваги:

- виключається необхідність проведення видатків, що не є першочерговими і які можуть фінансуватись у більш пізніші терміни;

- залишки коштів на початок року можуть бути джерелом коштів на проведення видатків в умовах недовиконання бюджету за доходами;

- взяття короткотермінових позичок у фінансово-кредитних установах є дорогим джерелом, оскільки потребує на їх обслуговування бюджетних коштів, а при умові недоотримання у планових обсягах доходів може виникнути проблема із поверненням залучених коштів.

В процесі виконання практичного завдання необхідно використовувати такі критерії:

- збалансованість – діяти в межах наявних доходів;

- пріоритетність – контролювати тенденції поточних затрат, витісняючи капітальні інвестиції та обслуговування капіталу;

- фінансова дисципліна – виявити фіскальні та програмні наслідки альтернатив та оптимізувати результати в межах бюджету;

- виконання програми – забезпечити майбутні програми достатньою кількістю ресурсів шляхом планування затрат.

5.3.1. Завдання для самостійної роботи

Потреба головних розпорядників у коштах на I квартал перевищує очікуваний обсяг ресурсів місцевого бюджету у цьому кварталі. Враховуючи необхідність збалансування доходів та потреби

місцевого бюджету у I кварталі, місцевий фінансовий орган має запропонувати варіанти вирішення зазначеної проблеми.

Проведіть аналіз показників кошторисів і планів асигнувань кожного головного розпорядника коштів. Визначте, наскільки оптимально розподілені асигнування за економічною ознакою між кварталами та місяцями для ефективної роботи установ.

Проаналізуйте помісячний розпис доходів загального фонду місцевого бюджету, виходячи із затверджених термінів внесення платежів, динаміки надходжень тощо.

Розробіть варіант помісячного розпису асигнувань загального фонду місцевого бюджету, що на вашу думку є оптимальним щодо реальності виконання.

Обговоріть відповіді на запитання, що зазначені в кінці завдання.

Вихідні дані: головний бухгалтер сільської ради після затвердження відповідного бюджету має в місячний термін скласти розпис бюджету згідно з бюджетними призначеннями, встановленими рішенням сільської ради про бюджет. Помісячний розпис доходів загального фонду сільського бюджету, складений головним бухгалтером, має такий вигляд (табл. 15).

Таблиця 15

Помісячний розпис доходів загального фонду сільського бюджету

Доходи	I кв.	Січень	Лютий	Березень	Обсяг на рік	Питома вага I кв., %
Всього доходів, в тому числі:	75314	28650	22311	24353	330700	22,8%
Прибутковий податок з громадян	28160	8245	9082	10833	130900	21,5
Державне мито	5670	1970	1850	1850	21300	26,6
Єдиний податок на підприємницьку діяльність	19900	6500	6700	6700	80100	24,8
Фіксований с/г податок	4160	1050	1100	2010	12200	34,1
Плата за землю	11114	8515	1429	1170	40200	27,6

Плата за торговий патент	2890	760	1040	1090	12700	22,8
Комунальний податок	3000	1500	1000	500	26880	11,2
Надходження від розміщення в установах банків тимчасово вільних залишків коштів	335	110	110	115	1400	23,9
Адмінштрафи	85	0	0	85	2300	3,7
Інші	0	0	0	0	2720	0

Примітка: Станом на 1 січня планового року по сільському бюджету існує недоїмка по платі за землю в сумі 6900 грн.

Враховуючи, що помісячний розпис доходів загального фонду місцевого бюджету складається згідно із термінами внесення платежів, визначеними відповідними законодавчими та нормативно-правовими актами, традиціями економічної активності суб'єктів підприємницької діяльності адміністративно-територіальної одиниці, динамікою надходження платежів у попередні роки тощо, необхідно внести зміни до показників помісячного розпису доходів місцевого бюджету, складеного головним бухгалтером.

Дані про фактичні надходження доходів у I кварталі попереднього року:

Доходи	I кв.	Січень	Лютий	Березень	Обсяг на рік	Питома вага I кв.
Всього доходів, в тому числі:	56493	17705	19070	19718	285792	19,8
Прибутковий податок з громадян	20290	6040	7060	7190	109850	18,5
Державне мито	5260	1600	1650	2010	21050	25
Єдиний податок на підприємницьку діяльність	18380	6100	6150	6130	73560	25
Фіксований с/г податок	2840	900	960	980	12100	23,5

Плата за землю	4060	1330	1360	1370	40100	10,1
Плата за торговий патент	2500	740	860	900	11900	21
Комунальний податок	2620	800	900	920	11480	22,8
Надходження від розміщення в установах банків тимчасово вільних залишків коштів	248	85	80	83	992	25
Адмінштрафи	235	100	50	85	2100	11,2
Інші	60	10	0	50	2680	2,2

На початок планованого року місцевий бюджет має залишки коштів у обсязі 2600 гривень.

З сільського бюджету фінансується апарат сільської ради, 2 дитсадки, сільська лікарська амбулаторія, 3 фельдшерсько-акушерські пункти та 2 клуби. В січні планується придбання для апарату сільради меблів та комп'ютера. У зв'язку з аварійним станом ФАПу, пропонується у I кварталі його реконструкція за рахунок бюджету розвитку.

Пропозиції розпорядників коштів щодо помісячного розподілу асигнувань характеризуються такими показниками:

Бюджетні призначення за галузями	I кв.	Січень	Лютий	Березень	Обсяг на рік
Органи місцевого самоврядування – всього, в тому числі:	25191	13950	5503	5738	80500
заробітна плата (1110)	8820	2620	3100	3100	42800
нарахування (1120)	3281	975	1153	1153	15922
оплата комунальних послуг та енергоносіїв (1160)	976	326	325	328	2020
Інші видатки (5000)	12114	10029	925	1160	19758
Освіта – всього, в тому числі:	18707	5546	6263	6898	96310
заробітна плата (1110)	10135	3135	3500	3500	51750

нарахування (1120)	3783	1179	1302	1302	19250
продукти харчування	1185	345	400	440	5300
оплата комунальних послуг та енергоносіїв (1160)	2001	576	675	750	5000
Інші видатки (5000)	1603	311	386	906	15010
Охорона здоров'я	21793	6218	6519	9056	101450
заробітна плата (1110)	13367	4447	4460	4460	55160
нарахування (1120)	4978	1666	1656	1656	20522
медикаменти та перев'язувальні матеріали (1132)	2105	-	255	1850	17500
оплата комунальних послуг та енергоносіїв (1160)	660	50	60	550	3405
Інші видатки (5000)	683	55	88	540	4863
Інші галузі	2503	266	1171	1066	8900
заробітна плата (1110)	554	184	186	184	2220
нарахування (1120)	206	68	70	68	825
поточні трансферти населенню (1340)	1200	0	900	300	4000
Інші видатки (5000)	543	14	15	514	3855
Разом видатків	68194	25980	19456	22758	287160
Кошти, що передаються до районного бюджету (250302)	10620	3470	3555	3595	37540
Кошти, що передаються із загального бюджету до бюджету розвитку (250306)	6000	5000	600	400	6000
Всього видатків	84814	34450	23611	26753	330700
Всього доходів	75314	28650	2231	24353	330700

			1		
Перевищення видатків над доходами	9500	5800	1300	2400	0

Для вирішення проблеми, що виникла у процесі складання розпису місцевого бюджету, необхідно дати відповіді на такі запитання:

1. Назвіть терміни сплати зазначених вище податків та інших платежів до місцевого бюджету.

2. Як можуть змінитися помісячні обсяги надходжень до бюджету у ситуації, яка розглядається, при врахуванні термінів внесення в бюджет окремих дохідних джерел, динаміки надходження за попередні роки, інших факторів?

3. Які види видатків за кошторисом головного розпорядника коштів можна перенести на інші періоди року або зменшити?

4. До яких негативних наслідків може призвести затвердження розпису місцевого бюджету, не збалансованого за доходами та видатками?

5. За рахунок яких ресурсів, крім надходження доходів, у ситуації, що розглядається, можливо збалансувати доходи та видатки місцевого бюджету на I квартал?

Завдання:

Збалансуйте розпис місцевого бюджету в місці вашого мешкання.

**Бібліографічний список до практичного заняття
[1,2, 43,45,46, 51,52,53,54,70,76]**

ТЕМА 6. ЗВІТНІСТЬ ПРО ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ.

6.1. Методичні поради до вивчення теми

Звітність — це метод контролю за цільовим і економним витрачанням державних (бюджетних) коштів. Вона складається на основі облікових реєстрів, які використовуються під час обліку виконання кошторису доходів і видатків, а також оперативних даних по мережі, штатах і контингентах.

Студенти повинні засвоїти, що зведення, складання та надання звітності про виконання Державного Бюджету України здійснюється Державним казначейством України. Розпорядники бюджетних коштів складають та подають детальні звіти, що містять бухгалтерські баланси, данні про виконання кошторисів, результати діяльності та іншу інформацію за формами, встановленими законодавством України.

Форми звітності про виконання Державного Бюджету України встановлюються Державним казначейством України за погодженням з Рахунковою палатою і Міністерством фінансів.

Студенти повинні засвоїти, що звітність про виконання Державного Бюджету України може бути:

- оперативною;
- місячною;
- квартальною;
- річною.

Місячна звітність включає: фактичні надходження податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів до бюджету, звіт про податкову заборгованість, включаючи суми недоїмки та переплат.

Квартальна звітність включає: звіт про фінансовий стан(баланс) Державного Бюджету України, про рух грошових коштів, про виконання Державного Бюджету України, інформацію про стан державного боргу,зведені показники про виконання бюджетів,звіт про кредити та операції, що стосуються державних гарантійних зобов'язань.

Річний звіт включає: звіт про фінансовий стан(баланс) Державного Бюджету України, про рух грошових коштів, про виконання Державного Бюджету України, інформацію про виконання захищених статей видатків Державного Бюджету України, про бюджетну заборгованість, інформацію про використання коштів резервного фонду Кабінета міністрів, інформацію про стан державного боргу, зведені показники про виконання бюджетів,звіт про кредити та операції, що стосуються державних гарантійних зобов'язань, про виконання місцевих бюджетів.

6.2. План та методичні рекомендації до семінарського заняття

Тема семінарського заняття: **Звітність про виконання бюджету**

Мета заняття: закріпити знання з організації звітності з виконання Державного і місцевих бюджетів.

План семінарського заняття:

1. Звітність розпорядників коштів, які фінансуються із Державного і місцевих бюджетів.
2. Звітність органів ДКУ про виконання Державного бюджету.
3. Звітність фінансових органів про виконання місцевих бюджетів.

Питання для обговорення:

1. Вимоги до обліку та звітності про виконання Державного бюджету України (гл. 10. Бюджетного кодексу України).
2. ДКУ як основний орган виконання усіх операцій Державного бюджету України.
3. Основні форми бухгалтерської звітності.
4. Порядок складання звітності про виконання Державного бюджету.

Методичні рекомендації до семінарського заняття

При розгляді першого питання студенти повинні засвоїти, що розпорядники коштів, які фінансуються із Державного чи місцевого бюджетів, готують і подають відповідним органам місячну, квартальну і річну звітність. Розпорядники коштів, які фінансуються із Державного бюджету, подають звітність розпоряднику коштів вищого ступеня і органам ДКУ. Розпорядники коштів, які фінансуються із місцевого бюджету, подають звітність розпоряднику коштів вищого ступеня і фінансовому управлінню.

Розпорядники коштів, які фінансуються із Державного та (або) місцевих бюджетів, щомісяця складають форму № 2 мбд “Звіт про виконання кошторису доходів і видатків установи (загальний фонд)”, в якій вказані: коди відомчої, функціональної і економічної класифікації; асигнування на звітний період; лімітовані асигнування звітного періоду; залишок бюджетних коштів на початок року; надійшло асигнувань за звітний період; касові видатки; залишок бюджетних коштів на кінець звітного періоду. Установи і організації,

що утримуються за рахунок Державного та (або) місцевого бюджетів, щомісяця складають звіт про надходження і використання коштів спеціального фонду за загальною формою, але окремо за кожним видом коштів спеціального фонду.

Студенти повинні засвоїти форми і терміни подання квартальної і річної звітності.

Розглядаючи друге питання студенти повинні розуміти, що органи ДКУ складають звітність про надходження коштів до Державного бюджету в готівковій та безготівковій формах на підставі даних бухгалтерського обліку на рахунках класу 6 "Доходи бюджету" Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання Державного та місцевих бюджетів. Звіти складаються за формами та порядком, встановленими ДКУ.

Розглядаючи третє питання, треба звернути увагу на те, що Мінфін АРК., обласні і міські (міст Києва та Севастополя) фінансові управління подають "Місячні звіти про виконання місцевого бюджету" центральному апарату ДКУ до 12 числа місяця, наступного за звітним. У звіті міститься інформація про доходи, які надійшли з початку року, і видатки, які проведені з початку року. Інформація подається наростаючим підсумком в розрізі кодів бюджетної класифікації.

Ключові терміни і поняття

- бухгалтерський облік
- система обліку
- бюджетний облік
- управлінський облік
- звітності
- плану рахунків
- балансовими рахунками
- аналітичних рахунках

6.2.1. Завдання для самостійної роботи

Теми для підготовки доповідей та рефератів

1. Організація та види бюджетної звітності в Україні.
2. Місячні форми звітності розпорядників коштів про використання бюджетних асигнувань та їх характеристика.
3. Склад документів квартальної і річної звітності розпорядників коштів та їх характеристика.
4. Звітність органів ДКУ про виконання Державного бюджету.
5. Звітність фінансових органів про виконання місцевих бюджетів

6. Вдосконалення бюджетної звітності в Україні.

Тестові завдання:

1. Головні розпорядники коштів, які фінансуються із Державного бюджету, подають річні звіти ДКУ з:

- а) 20 лютого до 1 березня року, наступного за звітним;
- б) 10 січня до 30 січня року, наступного за звітним;
- в) 1 лютого по 20 лютого року, наступного за звітним.

2. За своїм призначенням бюджетна звітність буває:

- а) періодична і річна;
- б) зовнішня і внутрішня;
- в) первинна і зведена.

3. Розпорядники коштів які фінансуються з місцевого бюджету, подають звітність:

- а) фінансовому управлінню;
- б) ДПП;
- в) НБУ.

4. Головні розпорядники коштів, які фінансуються із місцевих бюджетів подають річні звіти фінансовим управлінням:

- а) до 10 лютого року, наступного за звітним;
- б) до 1 березня;
- в) в першому кварталі.

5. Кошторис доходів і видатків складають:

- а) комерційні підприємства;
- б) установи соціальної сфери;
- в) фермерські господарства;
- г) аудиторські фірми.

6. Фінансова звітність за своїм призначенням поділяється на:

- а) планову;
- б) зовнішню;
- в) бухгалтерську.

7. Термін подання звітності розпорядниками коштів 1 і 3 ступенів:

- а) в першому кварталі.
- б) до 10 лютого року, наступного за звітним;
- в) щоб головні розпорядники коштів надали відповідну інформацію своєчасно.

8. Річна звітність є логічним завершенням:

- а) планової звітності;
- б) періодичній звітності;
- в) балансової звітності.

9. Фінансова звітність поділяється за терміном складання і надання на:

- а) зведену;
- б) періодичну;
- в) зовнішню.

10. Звітним періодом для складання фінансової звітності є:

- а) місячна;
- б) квартальна;
- в) річна.

10.Форми фінансової звітності та інструкції щодо заповнення цих форм, періодичність, способи і порядок їх надання затверджується:

- а) МФУ;
- б) ДПА;
- в) НБУ;
- г) ДКУ.

11. Керівництво ДКУ несе відповідальність за перекручування фінансової звітності, порушення строків її подання та оприлюднення:

- а) так;
- б) ні.

12. Головний принцип фінансової звітності:

- а) плановості;
- б) достовірність;
- в) своєчасність.

13. Бюджетні установи складають звітність про виконання кошторисів:

- а) щомісячно;
- б) щоквартально;
- в) щомісячно і щоквартально.

14. Бюджетні установи складають звітність про виконання кошторисів і подають їх органам:

- а) МФУ;
- б) ДПА;
- в) НБУ;
- г) ДКУ.

15. Якщо згідно з діючим законодавством по ПДВ, звітний період - квартал, податкову звітність до ДПІ необхідно подати:

- а) протягом 40 календарних днів після закінчення звітного (податкового) періоду;
- б) протягом 20 календарних днів після закінчення звітного (податкового) періоду;
- в) протягом 60 календарних днів після закінчення звітного (податкового) періоду.

16. Якщо одноразовий патент на право продажу товарів придбається строком на сім днів, застосовується ставка податку на промисел:

- а) 20% від сумарної вартості товарів, що підлягають продажу;
- б) 10% від сумарної вартості товарів, що підлягають продажу;
- в) 30% від сумарної вартості товарів, що підлягають продажу.

17. У звітному періоді підприємством у зв'язку зі зверненням до господарського суду сплачено державне мито. Сплачену суму слід віднести:

- а) до складу валових витрат;

- б) на рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства;
- в) до складу податкового кредиту.

18. У облікових регістрах записи про нараховані суми податків і зборів, що належать сплаті до бюджету здійснюються на підставі:

- а) виписок із особових рахунків банків з додатками копій платіжних доручень;
- б) даних податкової звітності платника податків ;
- в) рішень фінансових органів.

19. Документом, що надає підприємству право на включення суми ПДВ до складу податкового кредиту, вважається:

- а) платіжне доручення банку на перерахування грошових коштів в рахунок оплати товарів;
- б) податкова накладна;
- в) дані бухгалтерського обліку.

20. Визначте дату виникнення податкового зобов'язання, якщо платник ПДВ відвантажив покупцю товари 14 вересня поточного року (згідно договору підписаного 4 вересня), а грошові кошти надійшли на банківський рахунок платника податку 5 жовтня.

- а) 14 вересня;
- б) 4 вересня;
- в) 5 жовтня.

21. В якому обліковому регістрі відображена сума нарахованих податкових зобов'язань відповідно до податкової накладної?

- а) Журнал-ордер № 1, 2.
- б) Реєстр обліку продажу товарів (робіт, послуг).
- в) Головна книга.

**Бібліографічний список до семінарського заняття
[1,2, 43,45,46, 51,52,53,54,70,76]**

ТЕМА 7. КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ БЮДЖЕТУ

7.1. Методичні поради до вивчення теми

Студенти повинні засвоїти, що предметом бюджетного контролю є грошові відносини, пов'язані з надходженням доходів до бюджету та використанням бюджетних коштів у якості видатків. Також необхідно звернути увагу на те, що бюджетний контроль здійснюється державними органами і включає загальнодержавний і відомчий контроль.

Фінансовий контроль у бюджетному процесі охоплює такі види ревізійної та аналітичної діяльності:

— контроль за виконанням основного фінансового плану держави — Державного бюджету і місцевих бюджетів за доходами і видатками;

— контроль за дотриманням вимог податкового законодавства щодо своєчасного і повного виконання фінансових зобов'язань юридичними особами перед бюджетом;

— збір та аналіз фінансової інформації, у тому числі результатів податкового контролю, пошук резервів збільшення обсягу фінансових ресурсів і вироблення пропозицій з додаткового залучення їх у бюджет;

— забезпечення ефективного, раціонального використання бюджетних коштів шляхом удосконалення нормування витрат, контролю за дотриманням установлених лімітів, норм і нормативів, розроблення і впровадження функціонально розвиненої інформаційної комп'ютеризованої системи касового виконання державного і місцевих бюджетів;

— виявлення і ліквідація диспропорцій у розподілі фінансових ресурсів за галузями економіки і територіями, визначення суспільних пріоритетів з метою диференційованого задоволення потреб у фінансових ресурсах галузей і регіонів;

— виявлення фактів «розбазарювання» державних коштів, їх нецільового використання, безгосподарності, розтрат і розкрадання, проведення профілактичних заходів боротьби з корупцією і хабарництвом.

Отримані в процесі фінансового контролю результати перевірок, їх аналіз є основою для складання нових прогнозів, планів, перегрупування фінансових ресурсів, зміни форм фінансових відносин, розроблення фінансової концепції, у тому числі бюджетної політики.

Студенти повинні засвоїти, що загальнодержавний бюджетний контроль здійснюється державними органами державної влади,

державного управління, фінансовим апаратом держави та міжгалузевими органами управління.

Верховна Рада України як найвищий орган законодавчої влади України контролює дотримання бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу.

До повноважень Рахункової палати належить здійснення контролю за: використанням коштів Державного бюджету України відповідно до Закону про Державний бюджет України на поточний рік.

Кабінет міністрів забезпечує контроль за використанням коштів Державного бюджету України головними розпорядниками, а також за відповідністю бюджетному законодавству України показників затверджених бюджетів, бюджетного розпису та кошторисів бюджетних установ.

До фінансового апарату держави відносять: МФУ, ДКУ, ГКРУ України, ДПА. МФУ здійснює контроль за дотриманням законодавства на кожній стадії бюджетного процесу. Органи ДКРС України здійснюють контроль за цільовим та ефективним використанням коштів Державного та місцевих бюджетів. Державна податкова служба України контролює дотримання законодавства про податки, правильність визначення, повноту і своєчасність внесення до бюджету податків та інших платежів, передбачених податковим законодавством.

7.2. План та методичні рекомендації до семінарського заняття

Тема семінарського заняття: **Контроль за виконанням бюджету**

Мета заняття: закріпити знання з контролю за використанням бюджетних коштів.

План семінарського заняття:

1. Сутність та призначення фінансового контролю, його роль у виконанні бюджету.
2. Ревізія – основний метод бюджетного контролю.
3. Контрольно-ревізійна робота з бюджету, її завдання та напрями.

Питання для обговорення

1. Види бюджетного контролю.
2. Методи бюджетного контролю. Класифікація ревізій.
3. Порядок проведення ревій Державною контрольно-ревізійною службою.

4. Особливості та напрями здійснення контролю визначені у Бюджетному Кодексі.
5. Оформлення результатів ревізій та їх реалізація.

Методичні рекомендації до семінарського заняття

Один із видів бюджетного контролю – відомчий контроль, який включає внутрішньо системний та внутрішньогосподарський контроль.

За формами бюджетний контроль, залежно від періодичності його здійснення, поділяють на попередній, поточний і заключний .

За інформаційним забезпеченням розрізняють документальний і фактичний контроль.

Треба звернути увагу на те, що бюджетний контроль є останнім, етапом в бюджетному механізмі. Він дає можливість встановити, наскільки ефективно, раціонально, законно використовувалися бюджетні кошти, чи були задіяні всі резерви стосовно наповнення доходної частини бюджетів. Виконуючи цю функцію, бюджетний контроль обслуговує всі етапи бюджетного процесу, що надає йому універсального характеру управлінської діяльності.

Розглядаючи друге питання треба звернути увагу на основний метод контролю - ревізію. **Ревізія** - це система контрольних дій, які направлені на всебічну перевірку фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій, а також роботи фінансових органів щодо складання і виконання бюджету з метою встановлення законності проведених операцій, дотримання фінансової дисципліни, порядку і правил організації обліку, достовірності звітності. Потрібно звернути увагу на класифікацію видів ревізій.

Розглядаючи третє питання слід звернути увагу на:

- організацію і планування ревізій і перевірок;
- порядок проведення ревізій фінансових органів щодо складання і виконання бюджету;
- оформлення і реалізація результатів ревізій.

Ключові терміни і поняття

- бюджетний контроль
- суб'єкт контролю;
- відомчий контроль;
- загальнодержавний контроль;
- об'єкт контролю;
- предмет контролю;
- методи контролю;
- процес контролю;

- ревізія;
- повна ревізія;
- комплексні ревізії;
- планові ревізії.

7.2.1. Завдання для самостійної роботи

Теми для підготовки доповідей та рефератів

1. Органи державного фінансового контролю в Україні та розмежування функцій між ними.
2. Порядок проведення ревізій і перевірок органами ДКРС України за поданням правоохоронних органів.
3. Реалізація результатів ревізій і перевірок, проведених органами ДКРС України.
4. Порядок проведення ревізії у фінансових органах.
5. Внутрішній контроль за використанням бюджетних асигнувань.

Тестові завдання

1 На яких стадіях бюджетного процесу здійснюється фінансовий контроль і оцінка ефективності використання коштів?

- а) на стадії формування бюджету;
- б) на стадії виконання бюджету;
- в) вірно а і б.

2. Чи має право Кабінет Міністрів України здійснювати перерозподіл обсягів коштів з Державного бюджету України між місцевими бюджетами?

- а) має право завжди;
- б) не має;
- в) має право , тільки за погодженням з Верховною Радою.

3. Які рішення забороняється приймати органам державної влади після введення в дію закону про Державний бюджет на відповідний рік?

- а) рішення щодо розподілу субвенції;
- б) рішення, які не забезпеченні бюджетними асигнуваннями;
- в) рішення, які призводять до виникнення нових бюджетних зобов'язань;

г) вірно а і б.

4. Ревізія, це:

- а) прийом документального контролю;
- б) метод документального контролю;
- в) усі відповіді правильні.

5.Завданням інвентаризації є:

- а) запобігання негативних явищ в діяльності підприємств, установ, організацій;
- б) створення умов, які роблять неможливими повторення недоліків в діяльності підприємств, установ, організацій;
- в) захист фінансових інтересів підприємств, установ, організацій;
- г) правильно а) і б);
- д) усі відповіді правильні.

6. Ревізія бюджетних установ проводиться:

- а) не частіше ніж один раз на рік;
- б) один раз у два роки;
- в) за узгодженим планом між контролюючим органом і установою.

7.Чи застосовуються адміністративні стягнення до посадових осіб, якщо за наслідками ревізії порушено кримінальну справу:

- а) так;
- б) ні.

8. Що роблять з грошми, що внесені до каси у погашення недостачі матеріальних цінностей?

- а) перераховують до бюджету;
- б) на цю суму зменшується фінансування;
- в) перераховуються на рахунок вищестоячої організації

9. Чи можна почати ревізію каси при відсутності касира?

- а) ні;
- б) можна тільки у присутності комісії, створеної з наказу керівника
- в) установи;
- г) так.

10. З чого починається комплексна ревізія?

- а) з ревізії каси;
- б) з ревізії стану розрахунків;
- в) з інвентаризації основних засобів;

11. За рахунок яких коштів виплачується допомога з тимчасової непрацездатності?

- а) за рахунок Пенсійного фонду;
- б) за рахунок місцевих бюджетів;
- в) за рахунок фонду Державного соціального страхування.

12. Ревізори можуть використовувати матеріали правоохоронних органів для обґрунтування порушень чи зловживань ?

- а) так;
- б) ні.

13. Термін ревізії:

- а) 30 робочих днів;
- б) 20 робочих днів;
- в) залежить від кола питань, які підлягають перевірці.

14. Хто затверджує штати медичного персоналу?

- а) Міністерство охорони здоров'я;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) обласне управління охорони здоров'я.

15. До платників, винних у неподанні або несвоєчасному поданні податкової декларації про доходи, застосовуються штрафні санкції:

- а) у розмірі від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- б) у розмірі трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- в) у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

16. Документом, що надає підприємству право на включення суми ПДВ до складу податкового кредиту, вважається:

- а) платіжне доручення банку на перерахування грошових коштів в

- рахунок оплати товарів;
б) податкова накладна;
в) дані бухгалтерського обліку.

17.Збір за забруднення навколишнього середовища належить до:

- а) обов'язкового платежу;
б) добровільного платежу;
в) платежу, який встановлюють місцеві органи самоврядування.

18. Які функції виконуються державні податкові інспекції в районах?

- а) Розробляють пропозиції щодо міжурядових угод про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попереджень податкових ухилень.
б) Організують роботу щодо створення інформаційної системи АРМ.
в) Забезпечують застосування та своєчасне стягнення сум фінансових санкцій за порушення законодавства про оподаткування.

19. На суму податкового боргу по податку на додану вартість нараховується пеня у розмірі:

- а) 0,2%;
б) 0,3%;
в) 120% облікової ставки НБУ.

20. Платниками єдиного податку можуть бути юридичні особи, у яких:

- а) обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 1 млн. гривень та середньо - облікова чисельність працюючих за рік не перевищує 50 осіб;
б) обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) не перевищує 500 тис. євро за рік та середньо - облікова чисельність працюючих за рік не перевищує 50 осіб;
в) обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) не перевищує 500 тис. гривень та середньо - облікова чисельність працюючих за рік не перевищує 10 осіб.

21. Платники єдиного податку за ставкою 6% згідно з чинним законодавством сплачують:

- а) плату (податок) за землю;

- б) податок на додану вартість;
- в) податок на прибуток.

22.Рішення про застосування фінансових санкцій приймається:

- а) у строк не пізніше десяти днів з дня складання акта перевірки;
- б) під час проведення документальної перевірки;
- в) під час проведення камеральної перевірки.

23. Розміри фінансової санкції за порушення податкового законодавства застосовуються згідно:

- а) з Кодексом про адміністративне правопорушення;
- б) з Законом України "Про державну податкову службу в Україні", якщо інше не передбачено законом, який запроваджує відповідний податок, інший платіж;
- в) з Законом України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами".

24. Хто з названих суб'єктів підприємництва має право перейти на спрощену систему оподаткування:

- а) фізичні та юридичні особи - суб'єкти малого підприємництва;
- б) фізичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, у трудових відносинах з якими перебуває не більше 10 осіб, а обсяг виручки не перевищує 500000 грн.; юридичні особи, в котрих середньо - облікова чисельність працівників не перевищує 50 осіб на рік, а обсяг виручки від реалізації не перевищує 500000 євро;
- в) фізичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, у трудових відносинах з якими перебуває не більше 10 осіб, включаючи членів їх сімей, та обсяг виручки не перевищує 500000 грн.; юридичні особи у яких середньо - облікова чисельність працівників не перевищує 50 осіб на рік і обсяг виручки від реалізації не перевищує 1000000 грн.

25. Юридичні особи, що перейшли на сплату єдиного податку:

- а) є платниками ПДВ, якщо сплачують єдиний податок за ставкою 6%, ні - якщо сплачують за ставкою 10%;
- б) є платниками ПДВ, якщо сплачують єдиний податок за ставкою 10%, ні - якщо сплачують за ставкою 6%;
- в) не можуть, бути платниками ПДВ.

26. На керівників та інших службових осіб підприємств, винних у приховуванні (заниженні) об'єктів оподаткування, вперше протягом року, накладається адміністративний штраф у розмірі:

- а) від 10 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- б) від 5 до 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- в) від 1 до 5 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

**Бібліографічний список до семінарського заняття
[1,2,7,43,45,46, 51,52,53,54,70,76,85]**

ТЕМА 8. СВІТОВИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

8.1. Методичні поради до вивчення теми

Студенти повинні розуміти, що **Бюджетна політика** – сукупність заходів держави з управління бюджетними ресурсами для забезпечення її економічного і соціального розвитку. Сутність бюджетної політики (або реалізація) - мобілізації ресурсів та їх використанні на державні потреби, виявляється в співвідношенні її складових (рис. 6)

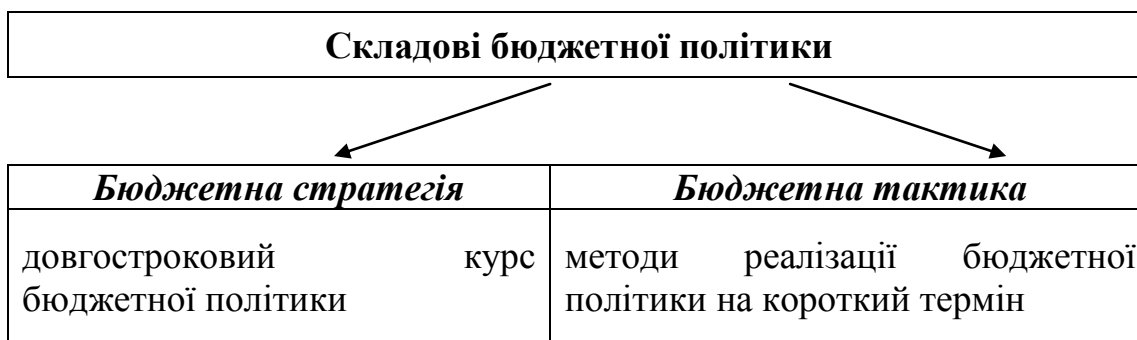

Рис. 6 Складові бюджетної політики.

Необхідно обговорити те, що бюджетна стратегія практично не реалізується в Україні. Усупереч світовій практиці та економічній логіці кошти від приватизації було використано переважно на поточне споживання і "залатування дірок", а не на інфраструктурний розвиток. За період, що минув, не було реалізовано жодного великого інвестиційного проекту в цій сфері.

Політика видатків всі роки незалежності мала переважно соціально орієнтований характер та супроводжувалася скороченням частки видатків розвитку і розмитістю пріоритетів у їх спрямуванні. Надзвичайно високі приватизаційні надходження останніх років фактично "проїлися". Країна втратила шанс спрямувати отримані од відчуження державного майна ресурси на цілі реалізації технологічного прориву, створення засад для запровадження концепції так званої нової економіки, заснованої на використанні високих технологій, інформації та знань. Навіть такий актуальний на сьогодні для України напрям, як реалізація програм у сфері енергозбереження та енергоефективності, лишився поза увагою держави і майже не отримав фінансових ресурсів для свого розвитку. ;.

Державну підтримку за рахунок пільгового оподаткування, яка у всьому цивілізованому світі використовується як дієвий інструмент стимулювання діяльності суб'єктів господарювання у тих напрямках, які держава вважає особливо важливими для забезпечення

економічного зростання, тобто у розробку та впровадження наукоємних технологій, що притаманні п'ятому і шостому технологічним укладам; розвиток сучасної інфраструктури (зв'язок, транспортні магістралі, банківська сфера тощо); впровадження енергозберігаючих заходів; переведення на новий якісний та технологічний рівень науки та освіти, було майже припинено. Воднораз саме податкові пільги є апробованим у світі механізмом реалізації економічної політики, спрямованої на зміну структури економіки, створення умов для збільшення продуктивності певних видів діяльності, подолання депресивності регіонів, забезпечення високих темпів економічного зростання. Ефективність застосування подібних підходів навіть у високорозвинених країнах світу доведена світовим досвідом та цілком відповідає принципам державної підтримки, закріпленим у законодавстві ЄС і нормах СОТ. До речі, країни — члени цих організацій, членом яких прагне стати Україна, широко використовують податкові пільги і вважають їх суттєвими важелями державного регулювання економіки. Ще вагоміші та необхідніші вони для країн, що мають певні диспропорції у структурі економіки, рівні соціально-економічного розвитку регіонів, структурі енергоспоживання, до яких сьогодні належить і Україна. На жаль, у цій сфері було обрано хибний шлях, який спрямував нас не до економічного зростання, а до стагнації економіки, погіршення її структурних показників, що призвело до збільшення дистанції між Україною та передовими країнами світу в показниках, що характеризують рівень економічного розвитку.

Слід відзначити й такі небезпечні для розвитку бізнесу та підприємництва, а також міжнародного економічного й фінансового співробітництва процеси, що відбувалися останніми роками. По-перше, це нестабільність та непередбачуваність законодавства. Навіть складно оцінити, наскільки довготривалими виявляться наслідки рішень про раптові зміни у правилах ведення бізнесу всупереч міжнародній практиці та вимогам Бюджетного кодексу, що були продемонстровані при прийнятті змін і доповнень до Державного бюджету на 2005 рік (ліквідація СЕЗ і ТПП, істотне звуження спрощеної системи оподаткування, скасування нульових ставок ПДВ тощо), а також суперечливих позицій попередніх урядів щодо реприватизації.

8.2. План та методичні рекомендації до практичного заняття

Тема **Вибір бюджетних пріоритетів**
практичного
заняття:

Мета закріпити теоретичні знання та придбати практичні навички з вибору бюджетних пріоритетів.

заняття:

План заняття

1. Вибір показників оцінювання бізнесу.
2. Оцінка ефективності бізнесу провідних компаній світу(по галузям).
3. Висновки,щодо ефективності бізнесу.

Обладнання: - ПК

Методичні рекомендації до практичного заняття

Для вибору бюджетних пріоритетів з метою ефективної структурної перебудови промисловості потрібно зробити аналіз провідних компаній по галузям їх діяльності.

Щоб проаналізувати рейтинг найуспішніших компаній світу, та визначити найприбутковіші сфери їх діяльності, потрібно вибрати ряд показників із фінансової звітності компаній:

Total Income Avail for Interest Expense (ЕВІТ) (операційний прибуток до оподаткування та виплати відсотків). Прибуток від операційної діяльності = валовий прибуток + інші оперативні доходи – адміністративні витрати – витрати на збут продукції – інші операційні витрати – оренда. ЕВІТ (сокр. от англ. Earnings Before Interest and Taxes) — аналітичний показник, який дорівнює прибутку до вирахування відсотків по вкладеним засобам та виплати податків. Даний показник розраховується на основі фінансової звітності компанії та використовується інвесторами для оцінки прибутковості основної діяльності компанії.

- Net Income from Continuing Operations;(чистий прибуток від безперервних операцій)

- Invested Capital; (інвестований капітал)

- Рентабельність інвестованого капіталу (ROIC)

Функції прибутку:

- Оцінювальна – ефект використання основних ресурсів підприємства

- Стимулююча

- Господарського розрахунку – доходи підприємства мають не тільки покривати витрати, але й резерв

Критерієм за яким потрібно групувати компанії по сферам їх діяльності вибрано рентабельність інвестованого капіталу (ROIC) (коефіцієнт). ROIC дозволяє уникнути впливу специфіки податкових навантажень і дозволяє точніше оцінити ефективність того чи іншого виробництва.

Інформація ,щодо показників роботи провідних компаній наведено у табл. 16.

Таблиця 16

ТОП -100 компаній світу за даними Fortune*

*<http://money.cnn.com/magazines/fortune/fortune500/2008/snapshots/387.html>

Rank	<u>Company</u>	Revenues (\$ millions)	Profits(\$ mill ions)
1	<u>Wal-Mart Stores</u>	378,799.0	12,731.0
2	<u>Exxon Mobil</u>	372,824.0	40,610.0
3	<u>Chevron</u>	210,783.0	18,688.0
4	<u>General Motors</u>	182,347.0	-38,732.0
5	<u>ConocoPhillips</u>	178,558.0	11,891.0
6	<u>General Electric</u>	176,656.0	22,208.0
7	<u>Ford Motor</u>	172,468.0	-2,723.0
8	<u>Citigroup</u>	159,229.0	3,617.0
9	<u>Bank of America Corp.</u>	119,190.0	14,982.0
10	<u>AT&T</u>	118,928.0	11,951.0
11	<u>Berkshire Hathaway</u>	118,245.0	13,213.0
12	<u>J.P. Morgan Chase & Co.</u>	116,353.0	15,365.0
13	<u>American International Group</u>	110,064.0	6,200.0
14	<u>Hewlett-Packard</u>	104,286.0	7,264.0
15	<u>International Business Machines</u>	98,786.0	10,418.0

16	Valero Energy	96,758.0	5,234.0
17	Verizon Communications	93,775.0	5,521.0
18	McKesson	93,574.0	913.0
19	Cardinal Health	88,363.9	1,931.1
20	Goldman Sachs Group	87,968.0	11,599.0
21	Morgan Stanley	87,879.0	3,209.0
22	Home Depot	84,740.0	4,395.0
23	Procter & Gamble	76,476.0	10,340.0
24	CVS Caremark	76,329.5	2,637.0
25	UnitedHealth Group	75,431.0	4,654.0
26	Kroger	70,234.7	1,180.5
27	Boeing	66,387.0	4,074.0
28	AmerisourceBergen	66,074.3	469.2
29	Costco Wholesale	64,400.2	1,082.8
30	Merrill Lynch	64,217.0	-7,777.0
31	Target	63,367.0	2,849.0
32	State Farm Insurance Cos.	61,611.6	5,463.7
33	WellPoint	61,134.3	3,345.4
34	Dell	61,133.0	2,947.0
35	Johnson & Johnson	61,095.0	10,576.0
36	Marathon Oil	60,044.0	3,956.0

37	<u>Lehman Brothers Holdings</u>	59,003.0	4,192.0
38	<u>Wachovia Corp.</u>	55,528.0	6,312.0
39	<u>United Technologies</u>	54,759.0	4,224.0
40	<u>Walgreen</u>	53,762.0	2,041.3
41	<u>Wells Fargo</u>	53,593.0	8,057.0
42	<u>Dow Chemical</u>	53,513.0	2,887.0
43	<u>MetLife</u>	53,150.0	4,317.0
44	<u>Microsoft</u>	51,122.0	14,065.0
45	<u>Sears Holdings</u>	50,703.0	826.0
46	<u>United Parcel Service</u>	49,692.0	382.0
47	<u>Pfizer</u>	48,418.0	8,144.0
48	<u>Lowe's</u>	48,283.0	2,809.0
49	<u>Time Warner</u>	46,615.0	4,387.0
50	<u>Caterpillar</u>	44,958.0	3,541.0
51	<u>Medco Health Solutions</u>	44,506.2	912.0
52	<u>Archer Daniels Midland</u>	44,018.0	2,162.0
53	<u>Fannie Mae</u>	43,355.0	-2,050.0
54	<u>Freddie Mac</u>	43,104.0	-3,094.0
55	<u>Safeway</u>	42,286.0	888.4
56	<u>Sunoco</u>	42,101.0	891.0
57	<u>Lockheed Martin</u>	41,862.0	3,033.0

58	Sprint Nextel	40,146.0	-29,580.0
59	PepsiCo	39,474.0	5,658.0
60	Intel	38,334.0	6,976.0
61	Altria Group	38,051.0	9,786.0
62	Supervalu	37,406.0	452.0
63	Kraft Foods	37,241.0	2,590.0
64	Allstate	36,769.0	4,636.0
65	Motorola	36,622.0	-49.0
66	Best Buy	35,934.0	1,377.0
67	Walt Disney	35,882.0	4,687.0
68	FedEx	35,214.0	2,016.0
69	Ingram Micro	35,047.1	275.9
70	Sysco	35,042.1	1,001.1
71	Cisco Systems	34,922.0	7,333.0
72	Johnson Controls	34,678.0	1,252.0
73	Honeywell International	34,589.0	2,444.0
74	Prudential Financial	34,401.0	3,704.0
75	American Express	32,316.0	4,012.0
76	Northrop Grumman	32,032.0	1,790.0
77	Hess	31,924.0	1,832.0
78	GMAC	31,490.0	-2,332.0
79	Comcast	30,895.0	2,587.0

80	<u>Alcoa</u>	30,748.0	2,564.0
81	<u>DuPont</u>	30,653.0	2,988.0
82	<u>New York Life Insurance</u>	29,279.6	1,141.8
83	<u>Coca-Cola</u>	28,857.0	5,981.0
84	<u>News Corp.</u>	28,655.0	3,426.0
85	<u>Aetna</u>	27,599.6	1,831.0
86	<u>TIAA-CREF</u>	27,526.0	1,438.8
87	<u>General Dynamics</u>	27,294.0	2,072.0
88	<u>Tyson Foods</u>	26,900.0	268.0
89	<u>HCA</u>	26,858.0	874.0
90	<u>Enterprise GP Holdings</u>	26,713.8	109.0
91	<u>Macy's</u>	26,340.0	893.0
92	<u>Delphi</u>	26,160.0	-3,065.0
93	<u>Travelers Cos.</u>	26,017.0	4,601.0
94	<u>Liberty Mutual Insurance Group</u>	25,961.0	1,518.0
95	<u>Hartford Financial Services</u>	25,916.0	2,949.0
96	<u>Abbott Laboratories</u>	25,914.2	3,606.3
97	<u>Washington Mutual</u>	25,531.0	-67.0
98	<u>Humana</u>	25,290.0	833.7
99	<u>Massachusetts Mutual Life Insurance</u>	25,268.2	722.0

100	ЗМ	24,462.0	4,096.0
-----	--------------------	----------	---------

Аналізуючи отримані результати можемо зробити висновок, що найбільш рентабельним капітал є у сфері комп'ютерних технологій, далі слідує сфера торгівлі, тобто ті невиробничі сфери, які не потребують масштабних капіталовкладень і віддають до 4 разів більше прибутку. Безсумнівно виробнича сфера завжди потребувала значних капіталовкладень, які не завжди приносили очікувані прибутки, проте якщо не розвивати виробничі сфери, не зможуть повноцінно розвиватися і обслуговуючі сфери. В такій ситуації потрібно знайти «золоту серединку» балансу між долями вкладень у виробничу та невиробничу сфери.

8.2.1. Завдання для самостійної роботи

1. Оцінити ефективність провідних компаній США і зробити висновки.
2. Оцінити ефективність провідних компаній Японії і зробити висновки.
3. Оцінити ефективність провідних компаній України, використовуючи інформацію рейтингового агентства «Експерт-Україна» і зробити висновки.
4. Оцінити ефективність провідних компаній Росії і зробити висновки.
5. Оцінити ефективність провідних компаній Європи і зробити висновки.
6. Оцінити ефективність провідних компаній КНР і зробити висновки.
7. Оцінити ефективність провідних компаній Південної Кореї і зробити висновки.

Тестові завдання

1. Чи впливає на рівень доходів держави галузева структура виробництва

- а) так;
- б) ні.

2. Бюджетній політиці України в більшій мірі притаманна:

- а) бюджетна стратегія;
- б) бюджетна тактика.

3. Виберіть показники, які містить проект «Основних напрямків бюджетної політики»:

- а) ВВП, обсяг між бюджетних трансфертів у видатках;
- б) ВВП, рівень інфляції ;
- в) граничний розмір дефіциту (профіциту) державного бюджету у процентах до прогнозного рівня ВВП, граничний обсяг боргу.

4. Основна мета бюджетної політики це:

- а) створення сприятливих фінансових відносин для пріоритетного розвитку галузей виробництва, що забезпечують зростання та підвищення життєвого рівня населення;
- б) приватизація підприємств, що знаходяться в державній власності;
- в) створення сприятливих фінансових умов для розвитку галузей економіки, що виробляють продукцію на експорт.

5. Який з перелічених показників є одним з основних, що характеризує бюджету політику?

- а) частка бюджетного дефіциту у ВВП;
- б) ВВП на душу населення;
- в) національний дохід.

6. Основні економічні показники, що впливає на формування бюджету:

- а) валовий внутрішній продукт;
- б) національний дохід;
- в) продуктивність суспільної праці.

7. Чи може структура виробництва, що склалася на Україні забезпечити високий рівень доходів бюджету:

- а) так;
- б) так при умові наведення порядку в сфері управління;
- в) так за умови впровадження нових технологій в існуючі галузі виробництва;
- г) ні.

8. Кошти від приватизації потрібно використовувати переважно на:

- а) поточне споживання;

б) на інфраструктурний розвиток.

9. Чи правильне рішення про ліквідацію СЕЗ і ТПР?

а) так;

б) ні.

10. Була або ні державну підтримка, за рахунок пільгового оподаткування, стимулювання діяльності суб'єктів господарювання у тих напрямках, які держава вважає особливо важливими для забезпечення економічного зростання, тобто у розробку та впровадження наукоємних технологій, що притаманні п'ятому і шостому технологічним укладам)?

а) так;

б) ні.

**Бібліографічний список до практичного заняття
[1,2, 43,45,46,51,52,53,54,58,60,61,62,67,69,70,76]**

ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Загальні положення

Написання курсової роботи є важливою складовою частиною навчального процесу студента. Це один із видів індивідуальних завдань науково-дослідного характеру, який має за мету не лише поглиблення, узагальнення і закріплення знань студентів з навчальної дисципліни, а й застосування їх при вирішенні конкретного фахового завдання, здобуття вміння самостійно працювати з навчальною і науковою літературою, комп'ютерною технікою, використовуючи сучасні інформаційні засоби та технології.

Курсові роботи обов'язково виконуються з тих навчальних дисциплін, які є базовими для відповідної спеціальності. Кількість робіт, що виконуються студентом протягом навчання в академії, визначається навчальним планом.

Курсові роботи виконуються студентами при вивченні навчальних дисциплін циклів загальнооекономічної та фундаментальної підготовки.

Написання курсової роботи з економічних дисциплін має за мету досягнення таких цілей:

- поглиблене засвоєння курсу в цілому і його окремих проблем зокрема;
- набуття навичок самостійного дослідження складних економічних явищ і процесів;
- навчання критичному аналізу першоджерел, монографій, збірників, періодичних видань;
- практичне застосування методів збору, обробки й аналізу фактичного матеріалу;
- розвиток вміння логічно обґрунтовувати положення і висновки, що висуваються.

Курсова робота повинна бути виконана на високому теоретичному і практичному рівні, готувати студента до написання дипломної роботи.

Важливе значення при виконанні курсової роботи має добір літератури. При цьому можуть бути використані підручники, навчальні посібники, монографії, журнальні статті. Обов'язковим є вивчення законодавчих актів, інструктивних та нормативних документів.

Матеріал курсової роботи повинен відповідати таким вимогам:

- автор може розглядати суперечливі судження інших авторів, але сам має дотримуватись лише одного судження про предмет дослідження;

- кожна висловлена думка або твердження мають бути достатньо обґрунтованими;

- кожний розділ повинен завершуватись висновками.

Бажано один з розділів курсової роботи виконувати з використанням комп'ютерної техніки. Результати розрахунків в цьому розділі мають бути тісно пов'язані з іншими розділами роботи.

Основними етапами виконання курсової роботи є:

- вибір теми курсової роботи;
- підбір літератури і складання бібліографії з обраної теми;
- складання попереднього плану роботи;
- вивчення літературних джерел, уточнення плану і підготовка матеріалів до написання тексту, підбір матеріалу для обробки на ПК;
- написання тексту і оформлення курсової роботи.

Теми курсових робіт

1. Автоматизація інформаційних потоків у бюджетній системі.
2. Бюджетна політика на сучасному етапі економічного розвитку України.
3. Аналіз виконання видаткової частини бюджетів по пріоритетним напрямкам.
4. Аналіз виконання і прогнозування доходної частини місцевих бюджетів.
5. Аналіз виконання цільових програм (по Дніпропетровській області, місту, району).
6. Аналіз ефективності роботи КРУ (на прикладі КРУ Дніпропетровської області, міста, району).
7. Аналіз подолання криз, забезпечення фінансової стабілізації та економічного зростання за допомогою бюджетно-податкової політики.
8. Використання програмно-цільового методу для удосконалення формування видаткової частини бюджетів.
9. Вплив ВВП і національного доходу на доходну базу бюджету.
10. Вплив розвитку малого підприємства на наповнення доходної частини бюджету (на прикладі Дніпропетровської області, міста, району).
11. Вплив структури економіки на її ефективність.
12. Вплив фінансування охорони здоров'я на демографічну ситуацію в регіоні.

13. Впровадження прогресивних інформаційних технологій у бюджетному процесі.
14. Застосування економіко-математичних методів та сучасних комп'ютерних технологій для удосконалення системи управління державними фінансами.
15. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів за доходами та видатками (на прикладі Дніпропетровської області, міста, району).
16. Облік касового виконання бюджету установами банківської системи
17. Підвищення ефективності використання коштів Державного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища в регіоні.
18. Підвищення ефективності пенсійного забезпечення у регіоні.
19. Порівняльний аналіз бюджетної політики країн світу.
20. Прогнозування бюджету міста (району).
21. Прогнозування основних вартісних показників для заданого об'єкту управління (на прикладі Фінансового управління району Дніпропетровської області).
22. Регулювання пропорцій суспільного розширеного відтворення та оптимізації структури ВВП.
23. Розвиток міжбюджетних відносин між державним та місцевими бюджетами.
24. Розвиток системи управління витратами місцевих бюджетів та шляхи її удосконалення.
25. Розвиток соціально-економічної інфраструктури регіону.
26. Стратегія формування бюджету в умовах ринкової конкуренції.
27. Удосконалення алгоритму збалансування та виконання розпису місцевого бюджету.
28. Удосконалення методів управління державним боргом України.
29. Удосконалення методів формування доходної частини бюджетів.
30. Удосконалення системи фінансового контролю за використанням коштів державного бюджету.
31. Управління бюджетними інвестиціями (на прикладі Дніпропетровської області, міста, району).
32. Управління бюджетними коштами на підприємствах, в організаціях, установах.
33. Порівняльний аналіз бюджетної політики країн світу.
34. Управління видатками місцевих бюджетів.

35. Управління державним внутрішнім та зовнішнім боргами України.
36. Управління джерелами формування доходів бюджету.
37. Управління кредитом в забезпеченні розвитку регіонів.
38. Управління міжбюджетним перерозподілом коштів.
39. Управління місцевими бюджетами за програмно-цільовими методами.
40. Управління рівнем життя населення регіону.
41. Управління фінансами бюджетних установ.
42. Фінансове забезпечення потреб соціально-економічного розвитку регіону.
43. Формування видаткової частини місцевих бюджетів.
44. Функціонально-вартісний аналіз організаційної структури (Фінансове управління району, міста, тощо).

ПОРЯДОК ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ ПРИ ПОТОЧНОМУ ТА ПІДСУМКОВОМУ КОНТРОЛІ

Загальні положення

Результати контролю знань студентів виражаються оцінкою. Оцінка – це визначення та вираження (в умовних знаках – балах, а також оціночних судженнях викладача) ступеня засвоєння студентами знань і вмінь, встановлених навчальною програмою дисципліни.

Оцінка фіксується в учбових документах (журналі обліку проведення занять викладача, відомості обліку успішності, заліковій книжці), відображаючи рівень досягнень студента.

Оцінка є характеристикою результатів навчальної діяльності студента, дає уяву про стан його знань та вмінь і міру їх відповідності вимогам державних стандартів.

Об'єктивно виставлена оцінка є важливим стимулом розвитку пізнавальних інтересів студентів, формування у них працелюбства, відповідальності, самостійності та інших важливих якостей особистості.

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою за результатами:

- Виконання завдань для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу – 15 балів.
- Роботи студентів на семінарських заняттях – 20 балів.
- Роботи студентів під час проведення практичних занять – 20 балів.
- Захист курсової роботи – 25 балів.
- Складання іспиту – 20 балів.

Самостійна робота студентів

Об'єктом поточного контролю самостійної роботи є:

- конспектування окремих питань тем курсу;
- складання термінологічного словнику за темами;
- написання рефератів за відповідною темою.

Критерії оцінювання:

- наявність конспекту теоретичного матеріалу у повному обсязі та розуміння законспектованого матеріалу / відсутність конспекту або неповне конспектування теоретичного матеріалу;
- наявність та повний обсяг термінологічного словнику / відсутність або неповний обсяг термінологічного словнику;

- розкриття у рефераті питання у повному обсязі / часткове розкриття питання у рефераті / відсутність реферату, або подання реферату за питанням, яке не має відношення до питання, що було поставлено.

Семінарські заняття

Об'єктом контролю роботи студентів на семінарському занятті є:

- рівень знань, виявлений студентом у відповідях і виступах;
- рівень знань, виявлений студентом при обговоренні ситуаційних завдань;
- результати тестування.

Критерії оцінювання:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- обізнаність з основною та додатковою літературою з питань, що розглядаються;
- уміння поєднувати теорію з практикою;
- логіка, структура, стиль викладу матеріалу при виступах в аудиторії, вміння захищати свою позицію та здійснювати узагальнення інформації.

Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку (відповідну кількість балів).

Критерії оцінювання розв'язання завдань:

- точність вирішення завдання;
- повнота вирішення завдання;
- участь у вирішенні практичних завдань під час проведення практичної роботи;
- відсутність рішення завдання або принципові помилки у рішенні.

Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку (відповідну кількість балів).

Оцінювання **рівня знань студентів за результатами тестування** за кожною темою навчальної дисципліни використовуються такі критерії:

- 80 – 100% правильних відповідей – максимальна кількість балів.
- від 60 до 79 % правильних відповідей – 0,75 максимальної кількості балів.
- від 40 до 59 % правильних відповідей – 0,5 максимальної кількості балів.
- від 35 до 40 % правильних відповідей – 0,25 максимальної кількості балів.

- від 0 до 35 % правильних відповідей – 0 балів.

Якщо студент за результатами семінарського (практичного) заняття не отримав жодного балу або був відсутнім на занятті, він повинен додатково (під час проведення поточних консультацій) відпрацювати навчальний матеріал з теми семінарського заняття.

У разі, якщо тематичний план не передбачає з певної теми ані семінарських ані практичних занять, тестування за цією темою проводиться на першому практичному або семінарському занятті, що відбувається після вивчення відповідної теми.

Практичні заняття

Об'єктом контролю роботи студентів на практичному занятті є:

- рівень знань, виявлений студентом під час вирішення завдань практичної роботи;
- активність студента під час проведення практичної роботи, (участь у рішенні практичних завдань під час проведення заняття);
- результати тестування.

Критерії оцінювання:

При виконанні практичних завдань студент повинен:

- вибрати вірну методику розрахунку показників;
- застосувати необхідні прийоми та методи обчислення;
- виконати розрахунки та дати необхідні пояснення.

Кількість балів зменшується:

- за суттєві помилки в методиці розрахунків – до 50 %;
- за відсутність пояснення до ходу рішення завдання – до 50 %;
- за арифметичну помилку – до 10 %.

Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

Якщо студент за результатами практичного заняття не отримав жодного балу або був відсутнім на занятті, він повинен додатково (під час проведення поточних консультацій) відпрацювати навчальний матеріал з теми практичного заняття.

Курсова робота

Максимальна кількість балів за виконання та захист курсової роботи – 25 балів, в тому числі:

- за виконання курсової роботи – 20 балів.
- за захист курсової роботи – 5 балів.

Критерії оцінювання оцінювання курсової роботи:

18-20 балів - курсова робота є бездоганною: містить елементи новизни, має практичне значення.

14-17 балів - тема роботи розкрита, але мають місце окремі недоліки неперинципового характеру: в теоретичній частині поверхово зроблений аналіз літературних джерел, елементи новизни чітко не подані, недостатньо використані інформаційні матеріали.

10-13 балів - тема роботи в основному розкрита, але мають місце недоліки змістового характеру: нечітко сформульована мета роботи, теоретичний розділ має виражений компілятивний характер, в аналітичній частині є надлишок елементів описовості, заходи і пропозиції, що містяться в третьому розділі, обгрунтовані непереконливо. Є зауваження щодо оформлення роботи.

6-9 балів - нечітко сформульована мета роботи, розділи погано пов'язані між собою. Відсутній критичний огляд сучасних літературних джерел. Аналіз виконаний поверхово, пропоновані заходи з аналізу не впливають. Є зауваження щодо оформлення роботи.

0-5 балів - робота до захисту не допускається. Подана керівникові на перевірку або на будь-який подальший етап проходження з порушенням строків, установлених регламентом. Виконана несамотійно. Структура не відповідає вимогам. Відсутнє належне обгрунтування пропонованих заходів.

Захист курсової роботи:

5 балів - доповідь логічна і коротка, проголошена вільно, зі знанням справи, відповіді на запитання правильні і стислі.

4 бали - доповідь логічна, проголошена вільно, відповіді в основному правильні.

3 бали - доповідь прочитана за текстом, не всі відповіді на запитання правильні або повні.

2 бали - відповіді на запитання неточні або неповні.

Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

Іспит

Навчальним планом і програмою дисципліни «Бюджетна менеджмент» передбачається складання студентами іспиту у письмовій формі.

Завдання представлені у формі екзаменаційного білету, який складається з 3 завдань.

Завдання 1 – теоретичне питання.

Завдання 2 – 5 тестових завдань.

Завдання 3 – практичне завдання.

Завдання розроблені на підставі навчальної програми з дисципліни.

Максимальна кількість балів за іспит – 20.

Теоретичне завдання оцінюється в 10 балів, практичне – 5 балів. За кожну правильну відповідь на питання тестів виставляється 1 бал.

При виконанні теоретичного питання кількість балів знижується за неохайність, виправлення - на 10%, за неповну відповідь – до 50%, за неправильну відповідь до 100%.

При виконанні практичних завдань студент повинен:

- вибрати вірну методику розрахунку показників;
- застосувати необхідні прийоми та методи обчислення;
- виконати розрахунки та дати необхідні пояснення.

Кількість балів зменшується:

- за суттєві помилки в методиці розрахунків;
- за відсутність пояснення до ходу рішення завдання;
- за арифметичну помилку;
- за виправлення та неохайність.

Підсумкова оцінка виставляється в залежності від загальної кількості балів поточного контролю і іспиту.

Рівень знань студентів в результаті вивчення дисципліни оцінюється:

◆ **від 85 до 100 - «відмінно»** - за глибоке і повне оволодіння змістом навчального матеріалу з дисципліни, в якому студент легко орієнтується, понятійним апаратом, вміння пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка припускає грамотне, логічне викладення відповіді в письмовій формі, якісне зовнішнє оформлення роботи;

◆ **від 65 до 84 - «добре»** - якщо студент повно засвоїв навчальний матеріал, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі, усвідомлено застосовує знання для вирішення практичних завдань, грамотно викладає відповідь, але зміст, форма відповіді мають певні неточності;

◆ **від 50 до 64 - «задовільно»** - якщо студент виявляє знання та розуміння основних положень навчального матеріалу, але викладає його неповно, непослідовно, допускає неточності у визначенні понять, у застосуванні їх для вирішення практичних завдань, не вміє довести, обґрунтувати свої судження;

◆ **від 0 до 49 - «незадовільно»** - якщо студент має розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне та другорядне, допускає помилки у визначенні понять, викривляючи їх зміст, безладно і невпевнено викладає матеріал, не може примінити знання для вирішення практичних завдань.

Студент обов'язково має скласти іспит, щоб отримати загальну підсумкову оцінку із зарахуванням йому навчального курсу.

Перелік питань до іспиту

1. Бюджетний менеджмент та його роль у бюджетному процесі.
2. Складові елементи організації бюджетного процесу.
3. Групи органів управління бюджетом.
4. Бюджет як економічна категорія.
5. Методи, джерела і принципи формування доходів бюджету.
6. Класифікація видатків та форми бюджетного фінансування.
7. Бюджетний дефіцит: причини, наслідки та межі бюджетного дефіциту.
8. Джерела покриття бюджетного дефіциту.
9. Склад і структура бюджетної системи України.
10. Основні завдання Міністерства фінансів України: функції та права.
11. Структура органів Міністерства фінансів.
12. Державне казначейство, його призначення та функції.
13. Організація, завдання і методи бюджетного планування.
14. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі.
15. Порядок складання, розгляду проектів та затвердження державного і місцевих бюджетів.
16. Організація бюджетного процесу за Бюджетним кодексом.
17. Бюджетний регламент, його зміст, завдання та засади побудови.
18. Основи кошторисного планування.
19. Бюджетний розпис. Бюджетна класифікація доходів і видатків.
20. Організація і порядок виконання дохідної частини бюджету.
21. Бюджетне фінансування та його організація.
22. Форми і методи фінансування із Державного бюджету України.
23. Системи касового виконання бюджету: банківська, казначейська, змішана.
24. Касове виконання бюджету.
25. Регулювання міжбюджетних потоків.
26. Організація обліку виконання бюджету у фінансових органах.
27. Облік ресурсів і доходів бюджету.
28. Облік асигнувань і видатків бюджету.
29. Облік операцій з управління єдиним казначейським рахунком.
30. Облік державного боргу та операцій, пов'язаних з ним.
31. Звітність розпорядників коштів про використання бюджетних коштів.
32. Періодична звітність про виконання бюджету.
33. Річна звітність про виконання бюджету і порядок її затвердження.
34. Фінансовий контроль, його роль і місце у виконанні бюджету.
35. Види, форми та методи бюджетного контролю.
36. Рахункова палата, як орган бюджетного контролю.

37. Податковий менеджмент, як основний важіль доходної частини бюджетів різних рівнів.
38. Державна контрольно-ревізійна служба, її функції та структура.
39. Державна податкова адміністрація України, її функції, права та структура.
40. Організація податкового контролю.
41. Митні органи України, їх функції та повноваження.
42. Контроль митних органів за сплатою митних платежів.
43. Контрольно-ревізійна робота з бюджету, її завдання та напрями.
44. Бюджетна резолюція на наступний 2005 рік.
45. Моніторинг основних макропоказників економічного і соціального розвитку України.
46. Система стягнення доходів до бюджету.
47. Ефективність використання бюджетних коштів.
48. Поняття і принципи виконання бюджету.
49. Бюджетна класифікація доходів.
50. Бюджетна класифікація видатків.
51. Розпорядники бюджетних коштів, їх права і обов'язки.
52. Взаємні розрахунки між бюджетами: причини виникнення та порядок проведення.
53. Бюджетні позички: порядок видачі та погашення.
54. Бюджетний кодекс, його вплив на бюджетний процес.
55. Порядок затвердження Державного бюджету.
56. Бюджетне прогнозування та його методи.
57. Регулювання міжбюджетних потоків.
58. Порядок складання проекту Державного бюджету України.
59. Порядок складання проектів місцевих бюджетів, їх взаємозв'язок із Державним бюджетом.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Бюджетний Кодекс України: Закон України від 21.06.01 № 2542// Відомості Верховної ради України – 2001 – № 37-38.
- 2 Конституція України: Закони України: В 11т.- Верховна Рада України. Інститут законодавства. – К.: 1997.- Т.10. – С.3-41.
- 3 Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України //Відомості Верховної Ради України. – 1998. - №23. – Ст.121. – С.378-390.
- 4 Про бюджетну класифікацію та її запровадження: Наказ Міністерства фінансів України - № 604 від 27.12.2001 р.
- 5 Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 40. – Ст. 365.
- 6 Про внесення змін до Закону України “ Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності: Закон України//Урядовий кур’єр. – 1998. – 24 грудня. - №246-247.
- 7 Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» № 2939-ХІІ від 26.01.1993 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 13.
- 8 Закон України «Про державну податкову службу в Україні» № 509-ХІІ від 04.12.1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - № 6.
- 9 Закон України «Про міжбюджетні відносини між районним бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об’єднань» № 1953-ІV від 01.07.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 52.
- 10 Закон України "Про підтримку малого підприємництва" від 19.10.2000р. №2063-III
- 10 Закон України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва" від 21.12.2000р. №2157-III
- 11 Закон України «Про Рахункову палату» № 315 / 96-ВР від 11.07.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 24.
- 12 Наказ Державного казначейства України № 119 від 28.11.2000 р. «Про затвердження нормативної бази» // ІПС «Законодавство».
- 13 Наказ Державного казначейства України № 131 від 19.12.2000 р. «Про затвердження Порядку виконання державного бюджету за доходами» // Офіційний вісник. – 2001. - № 5.
- 14 Наказ Державного казначейства України № 140 від 10.08.2001 р. «Про затвердження Порядку виконання державного бюджету за видатками за умови функціонування внутрішньої платіжної системи» // Офіційний вісник. – 2001. – № 37

- 15 Наказ Державного казначейства України № 23 від 11.02.2002 р. «Про затвердження Порядку управління Єдиним казначейським рахунком» // ІПС «Законодавство».
- 16 Наказ Державного казначейства України № 205 від 04.11.2002 р. «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів» // Офіційний вісник. – 2002. - № 45.
- 17 Наказ Державного казначейства України № 221 від 02.12.2002 р. «Про затвердження Порядку відкриття рахунків у національній валюті в органах Державного казначейства» // Офіційний вісник. – 2002. - № 51.
- 18 Про Державний бюджет України на відповідний рік: Закон України // Відомості Верховної Ради України або Офіційний вісник України. **Номер закона, число**
- 19 Про Державний бюджет України на 2009 рік: Закон України// Урядовий кур'єр – 2009. - №4 – 10 січня. **Номер закона, число**
- 20 Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні: Закони України. – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1996. – Т. 5. – С. 13-20.
- 21 Про державну податкову службу: Закон України // Закони України. – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1996. – Т. 1. – С. 37-47.
- 22 Про Державне казначейство України: Указ Президента України від 27 квітня 1995 р. **номер число**
- 23 Про затвердження переліку груп власних надходжень бюджетних установ, вимог щодо їх утворення та напрямків використання: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 травня 2002 р. № 659.
- 24 Про затвердження Положення про резервний фонд Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України// Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №10. – Ст.51. – С.105-107.
- 25 Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 р. № 419.
- 26 Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228.
- 27 Про заходи щодо підвищення ефективності контролю за використанням бюджетних коштів: Указ Президента України від 19 вересня 2000 року № 1074/2000.
- 28 Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України// Офіційний вісник України. – 1997. - № 30. – С. 8-10.
- 29 Про збір на обов'язкове соціальне страхування: Закон

- України//Офіційний вісник України. – 1997. - №30. – С.11-13.
- 30 Про зміцнення фінансової дисципліни та запобігання правопорушенням у бюджетній сфері: Указ Президента України від 25 грудня 2001 року. **Номер указу**
- 31 Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України// Відомості Верховної Ради України. – 1997. - №24. – Ст.170. – С.379-429.
- 32 Про основні напрями бюджетної політики на відповідний рік (Бюджетна резолюція): Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України або Офіційний вісник України.
- 33 Про пенсійне забезпечення: Закон України// Закони України: В 11 т. – Верховна Рада України. Інститут законодавства. – К.: 1996. – Т.2. – С.254-285.
- 34 Про Рахункову палату України: Закон України// Закони України: В 11т. – Верховна Рада України. Інститут законодавства. – К.: 1997. –Т.11. –С.60-76.
- 35 Про внесення змін і доповнень до Постанов Кабінету Міністрів України з питань надання населенню житлових субсидій та адресної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям. Постанова Кабінету Міністрів України від 02 лютого 2000 р. № 211.
- 36 Державний комітет статистики України: Статистичний щорічник України за 2006-2008 рр.
- 37 Довідник працівника Державної контрольно-ревізійної служби: У 2 т. – К.: Дія, 2001. – Т. 1. – 431 с.; Т 2. – 370 с.
- 38 Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів: Наказ Державного казначейства України від 4 листопада 2002 р. № 205.
- 39 Порядок виконання Державного бюджету за доходами: Наказ Державного казначейства України від 19 грудня 2000 р. № 131.
- 40 Постанова Кабінету Міністрів України та Національного банку від 15.09.1999 р. № 1721 «Про створення внутрішньої платіжної системи Державного казначейства» // Офіційний вісник України. – 1999. - № 38.
- 41 Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 р. № 1204 «Про затвердження типових положень про Головне фінансове управління обласної, Київської міської та фінансове управління Севастопольської міської державної адміністрації, про фінансове управління районної, районної у м. Києві та фінансовий відділ районної у м. Севастополі державної адміністрації» // Офіційний вісник України. – 2002. - № 34.
- 42 Постанова Кабінету Міністрів України від 21.12.2005 р. № 1232 «Питання Державного казначейства України» // Офіційний

- вісник України. – 2005. - № 52.
- 43 Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету: Наказ Міністерства фінансів України від 28 січня 2002 р. № 57.
 - 44 Про затвердження Порядку обслуговування Державного бюджету за видатками: Наказ Державного казначейства України від 25 травня 2004 р. № 89.
 - 45 Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 р. № 419.
 - 46 Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів доходів і видатків бюджетних установ і організацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228.
 - 47 Указ Президента України від 26.08.1999 р. № 1081/99 «Про Положення про Міністерство фінансів України» // Офіційний вісник України. – 1999. - № 35.
 - 48 Буковинський С.А. До питання здійснення бюджетної політики в Україні // Фінанси України. – 2007. – №11. – С.3.
 - 49 Буковинський С.А. Концептуальні підходи до перспективного бюджетного плану // Фінанси України – 2006. -№3. С. 3-19.
 - 50 Буковинський С.А., Гриценко А.А., Унковська Т.Є. Зростання корпоративного зовнішнього боргу України: макроекономічні наслідки та ризики для економіки // Фінанси України. – 2007. – №10. – С.3.
 - 51 Бюджетна система. Навч.-метод. посіб. У 2 частинах / Л.П. Гордєєва, А.Ю. Чубак, К.М. Свізінська, О.В. Дубовська // Дн-ськ, ДДФА, 2009 – 98с.
 - 52 Бюджетний менеджмент. Практикум: Навч. посіб. / В. Федосов. С. Кондратюк, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. проф. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2005. – 420 с.
 - 53 Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л.Сафонова та ін.; За аг. Ред.. проф. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864с.
 - 54 Бюджетний менеджмент: Навч. посіб. /Л.В. Панкевич, М.А. Зварич, П.Я.Могиляк, Б.І. Хомічак. – К.: Знання, 2006. – 293 с.
 - 55 Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник. – К.: НІОС. – 2002. – 608 с.
 - 56 Гранатуров В.М., Ясенова І.Б. Податковий ризик держави: визначення та класифікація // Фінанси України. – 2007. – №10. – С.86.
 - 57 Германчук П.К., Стефанюк І.Б., Рубан Н.І., Александров В.Т., Назарчук О.І. Державний фінансовий контроль: ревізія та аудит. – К.: НВП «АВТ», 2004. – 424 с.

- 58 Гордієнко В.О. Вплив бюджетного менеджменту на структурну перебудову економіки: Соціально – економічні проблеми регіонального розвитку: Збірник наукових праць. Дніпропетровськ: ІМА- прес.-2007,С.175 -182.
- 59 Гордієнко В.О. Упровадження програмно – цільового методу розвитку малого підприємництва у регіоні: Вісник Дніпропетровська державна фінансова академія Дніпропетровськ, 2008,№1 (19) 2008,С.78-86
- 60 Гордієнко В.О. Проблеми структурної перебудови економіки: Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету Дніпропетровськ, 2008,№1, 2008,С.140-143.
- 61 Гордієнко В.О. Перерозподіл видатків бюджету між галузями економіки: Вісник Дніпропетровська державна фінансова академія Дніпропетровськ,2007,№2 (18) 2007,С.36-43
- 62 Гордієнко В.О. Вплив структури виробництва на доходи державного бюджету: Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. - Випуск 235: В 4 т.- Т.Ш.- Дніпропетровськ: ДНУ, 2008.-С.700- 710.
- 63 Затонацька Т.Г., Лаврентьєв М.М. Впровадження середньострокового бюджетного планування як інструмент підвищення ефективності бюджетних видатків // Фінанси України. – 2007. – №11. – С.31.
- 64 Казначейська справа: Інтегрований посібник; У 2 т. / П.Г. Петрашко, О.О. Чечуліна, В.Т. Александров, С.О. Булгакова, К.М. Огданський, О.І. Назарчук, Н.І. Сушко; За заг. ред. П.Г.Петрашко. – К.: НВП «АВТ», 2004. – Т. 1. – 288 с.; Т 2. – 496 с.
- 65 Карпенко Г.В., Данкевич А.П. Фінансові інвестиції: питання теорії та можливості впровадження в економіку країни// Фінанси України, 2008 с. 111-118.
- 66 Кириленко О.П., Малиняк Б.С. Бюджетні видатки на розвиток інфраструктури держави: теоретичне обґрунтування, вітчизняний досвід // Фінанси України, 2008 № 7 С. 117.
- 67 Кудряшов В.П. Засади бюджетної політики розвитку // Фінанси України. – 2007. – №7. – С.3.
- 68 Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин:Монографія. – К.: Наук. думка, 2006. – 432с.
- 69 Лютий І.О. Бюджетна політика і стабільність соціально-економічного розвитку України // Фінанси України. – 2006. № 10. – С. 3-12.
- 70 Місцеві фінанси: навчально-наочний посібник для студентів, які навчаються з напрямку 0501 «Економіка і підприємництво» за спеціальністю 7.050104 ”Фінанси”. - Дніпропетровськ, Дніпропетровська державна фінансова академія , 2007, - 91 с.

- 71 Огонь Ц.Г. Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реконструкції// Фінанси України. – 2006. - №01. С. 3-12.
- 72 Опарін В.М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. – К.: КНЕУ, 2005. – 240с.
- 73 Опарін В.М., Малько В.І., Кондратюк С.Я.- Бюджетна система: Підручник. – К.: НІОС. - 2004
- 74 Опарін В.М., Малько В.І., Кондратюк С.Я., Коломієць Г.Б. Бюджетна система: Навч.-метод. посібник для сам ост. вивч. дисц. – 2-ге вид., доп. І перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 336 с.
- 75 Павлюк К.В., Іголкін І.В. Досвід реформування державних фінансів у нових країнах – членах Європейського Союзу // Фінанси України. – 2007. – №2. – С.44.
- 76 Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навч. Посіб. – К.: Знання-Прес, 2003. – 523 с.
- 77 Пасічник Ю.В. Бюджетна система України: Навчальний посібник. – К.: Знання – Прес., 2006 – 607 с.
- 78 Пасічник Ю.В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: Монографія. – Донецьк, 2006. – 642с.
- 79 Піхоцький В.Ф. Удосконалення і розвиток державного фінансового контролю та аудиту за надходженням коштів Державного бюджету України та їх використання // Фінанси України. – 2007. – №3. – С.75.
- 80 Сафонова Л.Д. Бюджетний менеджмент: Навч.-метод. посібник для сам ост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2001. – 186 с.
- 81 Скрипник А.В., Пасюк Т.М. Фактори ризику виконання планових показників бюджету України// Фінанси України, 2008, № 6 С. 31-44.
- 82 Слухай С.В., Гончаренко О.В. Удосконалення формування доходів місцевих бюджетів в Україні // Фінанси України. – 2007. – №8. – С.63.
- 83 Тимченко О.М. Податковий менеджмент: Навч.-метод. посібник для сам ост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2001. – 116 с.
- 84 Тимченко О.М., Срібрянська Ю.В. Оптимізація структури доходів бюджету: застосування рейтингової оцінки// Фінанси України, 2008, № 7 С. 17-28.
- 85 Усач Б.Ф. Контроль і ревізія: підручник. – К.: Знання-Прес, 2002. – 253с.
- 86 Федосов В.М., Бабич Т.С. Сутність і проблематика бюджетування: українські реалії// Фінанси України, 2008, № 1 С. 3-23.
- 87 Федосов В.М., Колот О.М. Управління державним боргом у контексті ризик-менеджменту// Фінанси України, 2008, № 3 С. 3-33.
- 88 Фінансовий ринок: Навч.-метод. посіб. / Л.І. Старченко // Дн-

- ськ, ДДФА, 2009 – 137с.
- 89 Чугунова І.Я., Запотріна І.В. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету// Фінанси України, 2008, № 5 С. 3-14.
 - 90 Чугунов І.Я. Інструкційна архітектура бюджетної системи// Фінанси України, 2008, № 11 С. 3-11.
 - 91 Шумська С.С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки // Фінанси України. – 2007. – №5. – С.55.
 - 92 Юрій С.І. Концептуальні засади сутності бюджету //Фінанси України. – 2001 - №10- С. 3-12.
 - 93 Юрій С.І., Бескід Й.М. Бюджетна система України: Навчальний посібник – К.: НІОС, 2000. – 400с.
 - 94 Юрій С.І., Стоян В.І., Даневич О.С. казначейська система: Підручник. – 2-ге вид., змін. й доп. – Тернопіль: карт-бланш, 2006. – 818 с.
 - 95 Януль І.Є. Застосування програмно-цільового методу формування бюджетів// Фінанси України. – 2003. – 38. –С. 19-21.
 - 96 Зведені матеріали наукових досліджень «Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України». Матеріали Бюджетного комітету Верховної Ради України – [[http://budget.rada.gov.ua/index.php/article/article view/97/1/16](http://budget.rada.gov.ua/index.php/article/article%20view/97/1/16)].
 - 97 Statistical Abstract of the United States, 2004 – 205. с. 426.
 - 98 www.ukrstat.dp.ua
 - 99 www.krugosvet.ru
 - 100 www.business.ua
 102. www.liga.kiev.ua ,
 103. www.rada.gov.ua.

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

**Дніпропетровська державна
фінансова академія**

В.О ГОРДІЄНКО, М.В. ТИМОШЕНКО

БЮДЖЕТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Дніпропетровськ - 2010